

Fessen

~~5 C. D. W. 45~~ n. 97.

Josepha Schwarzü

EPISTOLA CURIOSA.

M. DC. LXXIX.

NICOLAI NICOLAI

ad Mich. Pistor.

MANNAVINUS TESTER

Pistor. Pistorico. Montano.

APPROBATIO SUPERIORUM.

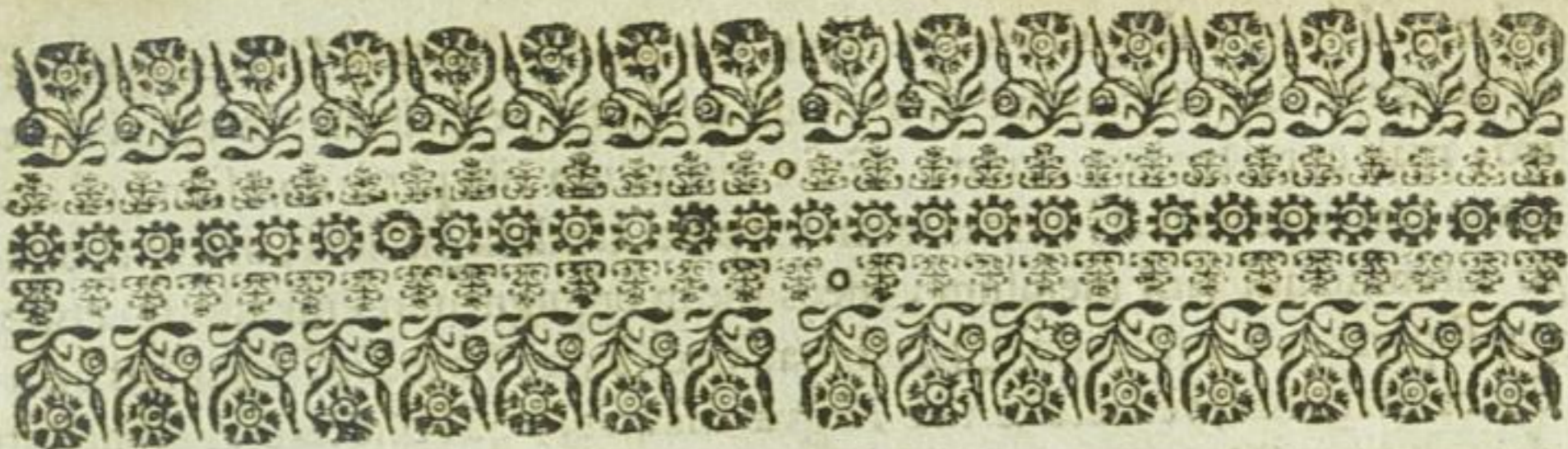
POSTquam ne à nostri quidem ordinis primoribus alienum habetur, ut manticae quòd in tergo est non videant, circa notanda aliena perspicacissimi: ideo & Reverendissima sua Eminentia Schvartziana, cui alias librorum censura hic locis competit, circa aestimandum huncce ingenii sui factum proprio iudicio diffusa fuit, eoque istius censuram nobis humillimis ejus Eminentiae servitoribus clementissime delegavit. Nos igitur hoc scripto summa cum attentione perlecto deprehendimus, mores suae Eminentiae, ac intima animi sensa hic velut in speculo repraesentari, atque ad imitandum exponi omnibus illis, qui parem nominis claritatem affectant. Igitur dignum hoc scriptum judicamus, quod publicam lucem adspiciat. Datum Slesvigæ d. II. Julii Anno 1688.

NICOL. NICOLAI,

ed Mich. Pastor.

NAAMANNUS JESSEN,

Pastor Friderico - Montanus.

Insulsissime, & in filii vicem ob morum similitudinem dilectissime Privigne,

Quod ab adolescentia omnibus votis expetivi, ut nomen meum fuliginosum quovis modo ad aliquam claritatem proveherem, id tam facili negotio à me obtentum, futili Indice in Samuelis Pufendorffii Libros de Jure Naturæ & Gentium confarcinato, summo opere gaudeo, mihi que ipse miros plausus intra præcordiorum amphitheatrum do. Idque gaudium nunc duplicatur, quod in te insignem partem ejus celebritatis transfundi conspicio, postquam abs te mei defensio tam memorabili scripto suscepta est; cujus in dolem pluribus verbis extollerem, nisi putidum haberetur proprias laudes decantare; quod nemo non agnoscat, me revera istius scripti, quo memoratum virum maledictis lacerare instituimus, esse architectum, autoremque, utpote meo jussu adornati, & à me suggesta materia, utut abs te stylus inquinatissimus, & obscœnissimam beanitatem redolens sit adhibitus. Nam hunc saltem abs Te conferri par erat, ne gratis aditu in Templum Gloriæ potiaris, ante cujus vestibulum Fama bubulo cornu festivum resonans te excipit, nomenque ac labores tuos omnibus illis commendat, quibus improbitas & impudentia cum barbara ruditate conjuncta inter præcipuas virtutes habentur. Cæterum edito in lucem nostro scripto ante omnia gratulari nobis debemus, quod exosissimi adversarii dicacitatem tam strenue ulsi simus, suppeditatis chartis, queis nullus alius nisi ad præfandas necessitates usus sit. Et quanquam eo modo nostrum quoque nomen in malevolentia barathra præcipitandum sit, solatio tamen fuerit, hostis quoque nomen nostro scripto illitum in eadem loca pertraxisse. Gloriosum quoque est, à me specimen exhibitum impleti à me Episcopalis officii, quod Apostolus inter alia in eo consistere pronuntiat, ut liberos habeat morigeros in omni disciplina, non illa quidem, quæ exercendis virtutibus Christiano homine dignis absolvi-tur, sed quæ calumniando, convitiando, mentiendo se exserit. Sine dubio

enim tu deinceps allegaberis specimen virtutis à parente in filios propagata; ac deinceps vix illustrius exemplum adduci poterit confirmando veteri dictorio; mali corvi malum ovum. Etsi enim natura tibi pater non sum, educatione tamen & cura ita omnes numeros paterni officii implevi, ut improbitate calumniandi jam meipsum, meosque in oppugnando Pufendorffio collegas superare velle videaris. Macte hac virtute, mi Porcelle, (agnoscis blanditios maternas, vernaculæ tuæ lingvæ usitatas,) qua Nicolao Beckmanno deinceps paribis, cujus & scribiginem scribendi, si paulum diligentia adhibere placeat, exprimere tibi arduum non erit. Cæterum ut eo solidius tibi gaudium surgat, quod primo labori tuo fama tam propitia adspiraverit, paulo fusius tecum hac epistola garrere institui super via inclarescendi, quam ego facillimam expertus sum: tum & eminentiores flosculos è nostro scripto delibabo, eosque velut digitis conteram, ut eorum fragrantia eo fortius nares lectorum feriat. Nam uti rarissimum est, primo tirocinio perfectum artificem exprimere; Ita à me paterne & episcopaliter monendus es, exquisitiore memoria, & magis accurata fingendi solertia tibi opus esse, si mendacia tuæ non propriam per absurditatem destrui velis.

Inclarescere igitur, ac ad celebritatem nominis pervenire, uti in infinita turba summi boni merito summum habetur: ita diversis viis ad idem grassari diversi laborant, sed quæ non omnes pari facilitate calcantur. Qui obsoletam philosophiam sectantur, virtutis exercitium crepant, velut solidissimam gloriæ assequendæ rationem. Sed famam extendere factis non pro nostro captu est, quibus è sordido admodum luto finxit præcordia Titan. Alii exquisitam eruditionem ostentant, & scripta seculi applausum merentia. Sed & ista via haut proclivis est ratescente indies materia, quæ ab aliis non sit occupata. Et quid ab illis dici possit ad palatum fastidiosi seculi, quorum tota eruditio lectione paucorum libellorum pedanticorum, & compendiorum, locorumque communium, & manipulis aliquot distinctiuncularum è Scholasticorum inerudite subtilium minutiloquentiis absolvitur. Inprimis autem eorum Theologorum stoliditatem sæpe mecum in sinu risi, qui totam ætatem inter libros pallorem contrahunt, ut opus aliquod Ecclesiæ proficuum procudant, aut juventuti ad studia sacra viam præeant. Nam præterquam quod hisce immensus labor modico fere emolumento est devorandus, nondum liquido iisdem cautum est de fama inde redundatura, quod facile cavillari liceat, de suo istos nihil contulisse, præter exscribendi aliorum tradita solertiam. Et quid frequentius est, quam ut musca quæpiam mei similis proluviem suam ejusmodi viris, eorumque scriptis adspargat obtentu unius aut alterius loci non ad nostrum gustum expressi; quippe cum à nostro supercilio, nasi que nostri rugis uni-

et examuffitatae orthodoxiae puritas, cui quicquid probatum non fuerit, saltem Novitatis elogio aut Fanaticismi infamandi jus est, si aliud haereseos vocabulum non succurrerit. Ast quam ego ad quaerendam claritatem ingressus sum viam, pronissima est, & mirum quam compendiosa, & quae nunquam votis te tuis excidere patiatur. Nempe ut ipse quidem à laboriosis te operibus subtrahas, & aliquem virum non obscuri nominis, cui scriptum quoddam non sine applausu seculi fuit publicatum, haereseos, foedorumque errorum magno cum strepitu reum peragere instituas, inque eundem malevolorum aut rudium hominum clamores excitare satagas. Si enim, qui ita invaditur, ad famam suam vindicandam excitatur, jam indictum bellum est, plus chartae & atramenti, quem humani sanguinis absumenturum; cujus gloria maximam partem in ejusdem autorem redundat, qui & si sapit, meo exemplo Eridis pomo in medium projecto extra clamores rixantium se subducet, ac in antro suo intima cum animi titillatione secum volvet illud muscae Aesopicae dictum, temoni insidentis: quantum pulverem ego excitavi! Sed & quod hanc inclarescendi viam cum primis commendabilem reddit, ad invadendam hancce dictaturam non opus est exquisita eruditione, aut singulari aliquo ingenii acumine; quin sufficit superfuntoriam controversiarum theologiarum notitiam hausisse, & zelo citra discretionem flagrare, aut eundem assumpto schemate hypocritico simulare. Et quid facilius est, quam in materia cum primis parum protrita rursari aliquid, quod cavillatione detorqueri possit? Aut clamitare, propositionem aliquam esse vicinam traditis ab alio quopiam scriptore exoso, aut à quo Magistri nostri vulgo dissentire solent? Ubi semel commissa pugna sit, licebit auctori post si parium sese abdere, ludorumque à se editorum spectaculo frui; aut si asperiora ad ipsum quoque tela penetrent, improbum aliquem convitiatorem tui similem mi Wildschyssi, subornare, nulla fronte, nulla existimatione, qui adversarium obscenis convitiis & calumniis protelet, ac pædore foribusque oppletum arceat. Ut autem impune nobis sit honestos viros diffamasse, aut tumultum frustra excitasse, favor nostri ordinis præstabit, & pallium illud ad talos descendens, quod saepe eodem jure ministrum Ecclesiae tegit, quo purpura histrionem in theatro personam regis representantem. Et quantum privilegium est, per quod nobis pro lubitu insultare indulgetur, quicumque in odium nostrum incurrit; modo mentiamur ab hoc quæpiam orthodoxiae discrepantia doceri? Id enim vocabulum ubi increpuit, & ubi ista periclitari arguitur, jam nobis omnia licent in eum, quem istius violatae accusare instituimus. Non secus atque olim Romæ, cum Scto Consulibus injungeretur, viderent, ne quid respublica detrimenti caperet, his dictatoria quaedam potestas conferebatur, citra formam processus opprimendi, qui adversa Reip. agitare credebantur. Quod privilegium, per nos-

metipfos nobis gratiose indultum, tanto majoris habendum est, quod nobis ad orthodoxiam non sufficiat, si quis omnia in sacris literis, librisque Ecclesiae nostrae symbolicis contenta, plene ac sincere profiteatur; sed fas nobis est orthodoxorum numero excludere, si quis etiam à libellis logicis metaphisicis, aut ethicis quos dum in Academiis morabamur, memoriae mandavimus, vel latum ungvem discedat; quin imo si quis aliqua tradat, quæ per stuporem & inscitiam nostram assequi non possumus. Quare enim id nobis non liceat, cum rustico cuiquam vitio non vertatur, si literas Chinesium pro characteribus magicis habeat? Nec est quod metuamus, ne eo nomine injuriarum actione pulsemur. Nam haut temere cordatum virum cum sacerdote litigaturum, etiam pervulgatum dictum ostendit. Et ubi nostri ordinis hominibus cognitio defertur, nobis nihil duri metuendum esse, alio proverbio confirmatur. Cæterorum autem quibus negotia vitæ civilis nugarum scholasticarum oblivionem dudum induxere, quotusquisque est, qui talia rite perspicere, suoque pretio aestimare novit? Et ut pessime nobis omnia cadant, calumniæ convictis mollissima increpatio summa pæna est, conscientiae stimulos, officiique nostri rationem, piæque intentionis sinceritatem subinde crepantibus. Interea si alia via non suppetit virus nostrum evomendi, è cathedra sacra velut è plauastro convitia & calumniæ jaciuntur, ubi rude vulgus, & ancillæ, ancillæque hianti ore attonitis similes nos adspiciunt, quando intensa voce, vultuque inflammato, ac feroci gestu in perniciosâ dogmata recens prognata declamamus. Hanc igitur inclarescendi viam omnibus, quos par mecum spiritus agitat, etiam atque etiam commendo; de cujus felici successu mea experientia satis cavere potest. Ediderat adversarius meus, (cujus nomen pari horrore mihi est, atque rusticis lupi, quod & ideo exprimere formidant,) librum argumento non admodum protrito, cujus primus excultor Hugo Grotius multa adsperserat. Theologis parum probata. Ea quanquam adversarius studio præterisset, ac solícite prospexisset; ne quid theologici dogmatis admisceeret: tamen mihi ambitione inclarescendi ardenti, ac succo loliginis turgenti in proclivi erat nonnulla beanis parum cognita malitiosa interpretatione depravare, velut cum heterodoxis conspirantia. Et commodum mihi accidebat, quod post projectum à me pomum Eridis silentium mihi imperaretur. Nam alias turpiter admodum me daturus fueram, si demonstrandum mihi fuisset, singula capita, quorum adversarium accusabam, ab eodem doceri eo sensu, quem mihi fingere placebat. Nam circa pleraque vel ruditas mea, vel malitia misere vapulatura erat. Enimvero bono meo fato inventus est, qui Indicem à me compilatum, meo, an alterius cujuscumque, an proprio instinctu nihil attinet dicere in Germania publicaret; ubi inventi sunt rixosi aliqui homines, qui ut & ipsi supra vulgus sapere viderentur, ansam inde arripuerunt super quæstionibus nonnullis
philos

philosophicis magis quam theologicis, theologica tamen vehementia, disceptationis ferram reciprocandi. Quibus cum adversarius odiosam suam styli acerbiteriam opposuerit, & aculeis suis istos denso alias corio & ad palim pfecti usum idoneo tectos ad vivum pupugerit, clamorissima rixa jam à malefariatis per tria lustra fuit extracta. Quicquid ergo gloriæ ex hoc certamine socienni mei reportarunt, ejus maximam partem meo jure mihi vindico. Si enim ego istis calumniando non prævissem, haut temere iisdem occasio futura fuerat stultitiam, & sordes animi sui tantopere apricandi, ac orbi erudito tam festivos ludos dandi. Ac jam demum tuo, privigne delicatissime, scripto tantum fulgoris nomini meo accessit, ut ejus obtutus ad instar Moyſis è monte Sinai descendens oculos aliorum perstringat, seu quod Vulgata significantius exprimit, ut facies mea cornuta adpareat. Sic ut necessum videatur, ne fulgor iste multorum oculos hebetet, larva tectum deinceps ad morem bachanalia celebrantium incedere, aut fuliginis quid mihi aspergere, ne colorem penitus animo meo inolitum plane exuisse videar.

Cum igitur summum claritatis fastigium, ad quod toto vitæ meæ tempore adspiravi, tuo maxime scripto nitatur, quod & tibi aditum ad famam, & pingvem forte Præposituram pandet, non abs te videtur extantiores ejusdem gemmulas paulo penitius perlustrare quo earum nitor eo clarius in omnium oculos incurrat. Nam non omnibus ea est ingenii perspicacia, ut quid æra lupinis distent, possint discernere; & inusitati generis est tua elegantia, cujus delicias æstimare non est cujusvis. Ac sane haut me fugit, multos fore, nescio quam literarum politiem amantes, qui de scripto tuo in univèrsam judicaturi sunt, id exprimere genium juvenis alta barbarie immerſi, cui adhuc à virgis nates rubeant, qui tamen impudentia mentiendi, & improbitate convitiendi & calumniandi cuivis veterano balatroni palmam reddere ambigam valeat. Sed istorum hominum judicia tibi flocci sunt facienda, quibus adversarius noster se adprobare mire studet. Nam si quicquid scriptorum quotannis in publicum editur, fastidiosorum istorum hominum gustui attemperatum esse deberet, tabernæ librariorum vix quidquam materiæ aromatariis præberent. Et indecorum tibi fuerat, supra venerabilem tuum vitricum sapere velle. Et quis à nobis aliud quid unquam, quam pertæsarum sellarum instrumenta expectavit? Igitur sufficiat tibi meum suffragium, qui ex animo lætor inspecto isthoc specimine, quo patebit, quantum in mea disciplina profecerit. Ego enim tibi ab infantie pabulum præbui; ego rudimentis eruditionis valde furfuracæ imbui te curavi; per me munere aliquo facio potiri potes, quod per totam vitam faciendo ventri tuo sufficiat. Num iniquum est, si in mei gratiam asinus scurra, furcifer, nebulo, & quæ alia mereris elogia audias? cum id existimationi tuæ nocere nihil queat, quam nullum habes. Tu modo memineris, postquam semel verecundiæ & honestatis limites transiliisti, oportere te gnaviter impudentem esse; ac si

pare

partum decus tueri velis, frontem tibi fortiter esse perfricandam. Ac præcipue insuper habendum, quid unus & alter langvide theologizans ganniat; pa ibuli magis quam sacerdotii candidatum tale specimen docere; ac cujusvis robustioris flagitii capacem esse, ubi in bovem adoleverit, qui juveneus, & humili adhuc cornu tam proterve insultare potuit. Nam nobis ipso Apostolo autore per *δυσφημίαν* ad claritatem nominis grassari licet, ubi per *ἐνφημίαν* id operosum nimis videtur. Sed nec alio quam impudentiæ clypeo tecti videmur consistere posse adversus aculeatum adversarii stylum, cujus fiducia is adeo in sui conservationem obduruisse videtur, ut tot latratoribus licet circumstrepentibus haut terreatur, quo minus ingruentes asperrime depexos det, propriisque admodum & significantibus vocabulis eorundem indolem, artesque & conatus notet; cum ab initio, quando ego litem ipsi intendere meditabar, spes esset, levi impulsu pallii mei umbra, ac barbæ Winstrupianæ majestate ad terram fore prosternendum. Cum igitur tam acriter adversarius resistat, saltem vapulando, & ad ambubajarum instar convitiando istum delassare artificium nobis erit. Quin & nisi ab impudentia præsidium petamus, vix adparet, quomodo causam nostram etiam nostri ordinis hominibus adprobare queamus; illis dico nostri dissimilibus, quibus moderationis & prudentiæ laus in aliquo pretio est. Hos enim differentes subaudio; se quidem neque in vita & moribus, neque inscriptis adversarii potuisse observare quid, quod atheismo, aut Sociniano dogmati faveat, multa contra quæ ad utrumque destruendum faciant, animumque arguant ab utroque valde abhorrentem. Igitur admodum immodestum atque imprudens esse, tale quid alteri objicere, quod si distincte & perspicue probare jubearis, non possis non vel obmutescere, vel jejuna cavillatione malitiam aut ruditatem tuam prodere. Neque enim sufficere dixisse, ab hoc vel illo tradi principia atheo-sociniana, sed oportere, ut sigillatim ostendantur loca illa, quæ talia dogmata contineant, per quæ vel existentia ac providentiâ DEI, vel ejus cultus atque religio subvertatur, & quæ cum hac consistere non possint. Id ubi clare demonstrari nequeat, eo foediorem fore nostram maledicentiam, quo gravius crimen habetur, vel omnem religionem abnegare, vel Christianæ religionis mysteria ita enervare, ut Christiano nomine non amplius digna sit. Enim vero mi Wildschyssi, istorum hominum enervem sapientiam ego quidem alto supercilio despicio; quin si me gravius urgeant, in promptu est Syncretistæ aut Quackeri vocabulum, quod statim in os sit ingerendum, si meam inclarescendi methodum probare nolint. Nam hæc quidem mihi *γνησίως* orthodoxi Theologi nota est, aut, ut elegantius dicam, proprium in quarto modo, zelum absque discretionem ubique ostentare; nullam excusationem aut idoneam interpretationem admittere; quod semel damnaveris, jure an injuria, intellectum vel non intellectum, pertinaciter insectari, & ubi alia tela non suppetant, mendacijs, calumnijs atrocissimarum

rum

rum hæresium, & cum primis atheismi tam familiari nobis convitio urgere. Si vel tritum sequi velis quod id languidi quidam theologi fanam rationem vocant, statim tepidus eris & ex ore Domini exspuendus. Et cum jure meo postulare queam, Spiritus Sancti assistentiam insolubili nexu cum pallio meo esse conjunctam, etiam in negotiis, quæ extra professionem meam, aut citra debitam notitiam suscipio; cur privilegio meo ipse derogare debeam: aut cur non ambitionem, invidiam, & malitiam meam pro pio Zelo venditare possim, ac pro enixo studio tuendæ religionis, etiam si alter de hac oppugnanda nunquam cogitavit? Nam si Politicis fas est, solidas causas à prætextibus discernere, & illas quidem dissimulare, has apud vulgus jactare; quare non & mihi liceat Tumultibus à me excitatis speciosa nomina prætexere, veras causas supercilii ac pallii modestia obtegere? Et postquam homines per vocabula non res solum sed & vel maxime affectus suos exprimere soleant; quare non & mihi fas sit immane & irreconciliabile odium, quod quibusdam theologicum vocatur, convitiis quæ atrocissima invenire potui, insinuare? Denique memoria excidisse non potuit, privigne delicatissime, sententia illa, quam aliquoties ex me audivisti: si diabolus sacerdotes agit, haut superfunditorie eos agitari seu uti Teutonico idiomate nervosius id sonat; Wenn der Teuffel die Pfaffen reitet / so reitet er sie rechtschaffen. Ejus effecti veritatem tibi meo exemplo demonstrare volui; quod & tu calamo tuo luculenter repræsentasti, ac ubi cum ætate furor incrementa sumserit, non dubito quin vel me magistrum superaturus sis. Postquam igitur camelos deglutire nobis integrum est, muscas percolare supervacuum fuerit. Ac si tam atrociam alteri citra fundamentum, aut ullam veri speciem objicere præclarum habetur, quare modicis quoque mendaciis & calumniis eundem adspargere vereamur? Nam quod subinde quædam admisceas, quæ vel in se vituperanda non sunt, vel in me quoque retorqveri possunt, vesaniæ juvenili imputandum fuerit. Quanquam autem non suspicor aliquem fore tam audacem, qui in dubium revocare audeat hypothesin, quam universo tuo convitiandi adparatui substravisti, tamen ne quis contra hiscere audeat, paulo liquidius eandem deduci ad causam nostram non parum interest. Manifestum est igitur, litem, quæ ab initio adversario intendebatur, à dogmatum & rationum disceptatione ad mera convitia & maledicta, verborumque aculeos & scommata devolutum. Quod cum non omnibus ad palatum sit, opera danda est ut quicquid ejus invidiæ aut culpæ fuerit, unice in adversarium devolvatur, ego meique focii manus cum Pilato lavemus, atque ab omni labe immaculatos nos pronuntiemus. Id quod non alia ratione compendiosius fieri posse arbitror, quam si velut primam veritatem, & extra omnem dubitationis aleam positam statuamus; mihi, meique similibus indultum divinitus privilegium quoscunque placuerit hæreseos arguendi, etiam prius non admonitos, neque expectata eorundem interpretatione & explicatione. Contra istis, qui arguuntur, nefas esse adversus nos

mutire sed iisdem patienter & citra contradictionem hærescos & atheismi crimen agnoscendum; quin si nobis ita placeat, rogamus citra tergiverbationem subeundum. Tum majestatis divinæ in legatis ejusdem plenipotentiaris violatæ reatum contrahi, si quis neget à se talia, quæ nos pertendimus, statui; aut si idem ostendere audeat, à nobis verbis & sententias ipsius malitiose detorqueri; multoque magis, si invidiæ, aut calumniæ, aliarumque praværum artium idem nos insimulet. Equidem credo, multis *λίαν μέγα ἀδίκημα*, grande nimis postulatum iri visum, illis scilicet qui negare non horrent, omnes turbidos affectus, quibus ego meique similes creberrime agitamus, Spiritus Sancti impulsus esse; nec ideo bonis viris necessitatem impositam ut aliorum se libidini proculcandos exponant, quia obrectatores ipsorum talare palleum & pileum serico obductum gestant. Haut eo minus id mordicus est tuendum, & si quis contradicere audeat, in eum citamoram anathema vibrandum. Quid enim? cur minoris nobis videamur, quam Pontifex Romanus, cum non minores quam hic spiritus geramus. Et cum is quinque propositiones in libris Jansenii damnare potuerit, quas tot eruditi viri etiam perspicillis naso admotis invenire non potuerunt: quare mihi non liceat vel misse hæreses in libris adversarii fingere, de quibus ipsi forte ne per somnium quidem in mentem venerit? Hac igitur hypothese salva ille utique hæreticus, Socinianus, atheus est, quicquid contra testetur, & ad scripta sua, ad sermones suos, ad vitam in celebritate actam, ac magnis quoque Regibus, Principibusque probatam provocet. Et si à nobis injuriam sibi factam, & sententiis ac verbis suis vim illatam queratur, multoque magis, si a finos & calumniatores nos nuncupet, unctos Domini sacrilego modo violasse censebitur. Cum igitur divinitus mihi concessa sit potestas ad destruendum & perdendum adversarium, illi autem contra hiscere piaculum sit, justum quoque piumque habendum erit, quicquid vesaniæ nostræ in istum evomere libuerit. Id quod privilegium, oppido quam favorabile, eoque amplandum videtur, ut quia mihi jejuna admodum & ludibrio obnoxia dictio est, quæ acerrimum pectinem adversarii expertura fuerat, & qualiscunque pudor Generalis Superintendentionalis me cohibet, minus fœdam animi saniam in conspectu orbis eruditi evomeam, subornare mihi liceat sterquilinum aliquod hominis, sine existimatione, sine pudore, quod fœdissimo modo in viros honestos & honoratos debachetur, totamque latrinam effundat. Si enim insanire mihi per me licet, quid prohibet, quo minus insaniæ meæ ministrum substituam, à quo præter oleta nemo quid expectat, quod jam toto schemate stercus præ se ferat. Et vel ideo tale furoris instrumentum adhiberi decebat, ut eo minus erubescendum foret proprias laudes, valde quidem eas jejunas, decantare, quas ego publicari dudum ardebam. Quod quidem cum tam egregie præstiteris par erat à me tibi condignum elogium reponi, ut mutuo muli scabere diceremur; nisi proprium tibi jam monumentum crexisses, cujus singulæ lineæ insignem vesaniam aut malitiam spirant.

Cæte.

Cæterum ut paulo propius ad nonnulla scripti tui loca illustranda accedam, mihi privigne ad porcelli instar jucundissime, in *prefatione* quidem tu plausibiles rationes comminisceris, quare tam aspere ab adversario perstrictus huc usque intra silentium me continuerim: arcanam tamen ejusdem causam non amplius apud te dissimulare debeo. Postquam enim articulos Indicis mei consarcinasset, persuaseram mihi adversarium meum tam fore stolidum, aut rerum theologicarum imperitum, sui que adeo ipsius oblitum, ut istos omnes & singulos tanquam suos esset agniturus, eorumque defensionem suscepturus. Ast cum is negaret, talia asserere unquam sibi in mentem venisse, ac ad oculum demonstraret artes, quibus ego usus essem ad pravos ipsi sententias affingendas; aqua mihi statim hærebat, nec quomodo ista me difficultate extricarem adparebat. Ac sane collega meus, qui tacite conatibus meis faverat, ubi *Apologiam* adversarii conspexisset, quassato capite in hæc verba erumpebat: Das hat der Teufel gesehen; quod nempe genium disputationis, quem nos animo præceperamus, plane immutatum cerneret, ac præter paucas quæstiones philosophicas tota disceptatio huc devolveretur; an quæ ego finxeram à Putendorffio statuerentur, an minus. Id quod hic negabat ac pernegabat, idque è claris libri sui verbis deduci posse contendebat. Unde commodum valde mihi accedebat, quod silentium mihi à superioribus esset injunctum, quod honestum colorem præbebat, quare causam prave captam non persequeretur. Et nihilominus subinde licebat mussitare & baubari, cum plenis faucibus latrare integrum non esset. Simul cum alii circa philosophica quædam rixari cum adversario instituissem, rerum imperitis facile persuadere poteram, non plane de nihilo fuisse, quæ ipse movissem; ac mihi velut agonothethæ sufficere gladiatores commisisse; ut ipse quoque in arenam descenderem infra fastigium meum esse. Nunc postquam quicquid erat quæstionum ad satietatem est discussum, tota demum disceptatio te præcone ad mera convitia & maledicta fuit pertracta. Quorum invidia sine dubio in me velut autorem rixæ redundatura esset, nisi modo laudatum privilegium nobis consuleret. Alias cum si adversario communi inter homines jure frui liceret idem mihi, Sociniana dogmata, ipsi impingere cupienti mendacii opprobrium impuri que calumniatoris titulum in os ingerere poterat. Nam ejusmodi pestilentem doctrinam alicui affingere, sane vim atrocis maledicti atque injuriæ habebat. Unde si vel max me ad nebulonis modum mentiri ab isto dicerer, injuria in me non admittebatur, sed retorsio duntaxat adhibebatur; juxta dicta Jctorum, in quæitu nescio quo casu incidisti. Ac notum est eruditis illud pronuntiatum Vespasiani super jurgio cujusdam Senatoris Equitisque Romani: non oportere maledici Senatoribus, remaledici civile fasque esse. Enimvero quod juris in alios cadit, id adversus me, mei que similes pietatis Zelum mentientes adhiberi nequit. Nam si ego alicui athea & sociniana dogmata falso objiciam, id jure meo facio; si iste mentiri me & calumniari dixerit, injuriarum actione tenebitur. Unde & recte

quondam in furias ibat Fridericus Gesenius, quod adversarius mentiri ipsum dixisset, dum scriptum quoddam de polygamia ipsi attribuerat: cujus tamen autorem fuisse quendam Holmiæ Doctorem Medicum ipse noram. Et cujus Gesenii scripto tu quidem, mi Schwinhundi, luculentum admodum locum excerpisti velut flosculum, nostro cum primis ingenio mire congruentem; qualia divinorum hominum dicta oppido quam ordinem nostrum, & officium, quo superbimus, exornant. Sed & ut dictum *Matth. V. 10.* à te adductum ad præsentem causam quadret necessum est, ut eidem à me pro auctoritate pontificali adhibeatur interpretatio extensiva, sic ut beatorum numero & illicomprehendantur quidam inclarescendi cupidine Indices Novitatum per omnes cavillandi artes confarcinant, eo nomine acriter vapulant dignamque calumniatoribus mercedem accipiunt. Ista porro verba præfationis tuæ non parum obscure posita sunt, quod, dicis adversarium nostrum *cum ipsis vetulis & mulieribus in publicum jam certamen descendisse.* Ne igitur is locus lictori crucem figat, paucis monendum est, per ea verba innui Dominam Doctorissam Valentinam Albertam, quæ mirametamorphosi sexum mutavit, & bina jam prole puerperam se exhibuit, quarum uni Eroti Lipsico, alteri Podagræ vocabulum est, quam lepidissimam puellam singulari ad saltandum dexteritate ferunt cui compatrem me haut sane lubentem invitavit. Unde ex propria jam experientia librum est editurus de Arte obstetricandi ad analogiam status Paradisiaci, quem omnes mulieris non minori desiderio quam Judæi Messiam expectant.

Est autem scripti tui exordium eo nomine cum primis commendandum, quod uno intuitu genium nostrum lectorum oculis subjicit, nil nisi vefaniam & furias spirantem. Sane haut meminisse videris Venerabilem tuum Vitricum pastorem in vico quodam Cassubiæ filium esse, dum alteri velut probrum objicis Ministro Ecclesiæ in Misnia ortum fuisse; qui & ipse in purpura non reptasti. Ac mirum cordatis videri possit, dedecus jam haberi, si quis literis humanioribus probe à puero imbutus quo diutius in Academiis studia excolere possit, egregiorum adolescentum informationē suscipiat, ni in frontispicio scripti tui ostendisses abs te nihil sani expectandum esse. Sed juvenicitati tuæ ignoscendum est, mi Rozlæffeli, quod ignoras, in tenui re constitutam propria industria ad eruditionem & fortunam non spernendam eluctatum, laude dignissimum esse. Sed nec illud sane homines digesturi sunt, quare docto viro objiciatur, juvenili ætate juxta alia studia theologiæ quoque operam navasse, & exercitii causa sermones quosdam sacros habuisse, cum ne in ludis quidem scenicis personam egisse, ut præfenti animo coram aliis loqui discas, turpe habeatur: nisi forte id ferendum non est, Laicos in arcana disciplinæ nostræ penitus se immergere, ac inde fiduciam sumere de nostris rixis liberius judicandi. Istud cujus relatione perceperis mihi non constat, (nam id me tibi suggestisse non memini,) primum adversarii nostri in Svecia patronum Calvinianæ religioni fuisse addictum; cum Holmiæ notorium sit, istum in Luthera-

na

na religione & natum, & educatum, eamq; tota vita professum, & in eadem mortuum. Et si istud à te fuit confictum, bubulum videris iudicium habuisse alteri in probri locum objecisse, Reformati patris filios Lutherana sacra professos informasse; cum Augustissimus noster Rex reformatis sacris addictam Reginam in thorum assumferit; Quem facile formido corripere possit, se à me eo nomine excommunicatum iri. Nescio quoque, an id satis causæ nostræ quæderet, quod totam adversarii theologiam è compendio quopiam haustam blateras. Nam melius meo ac tot virorum è nostro ordine pudori consultum videbatur, si diceretur, istum in studio theologico id proficisse, ut non quidem doctor theologiæ sine prævio examine & specimine fieri potuerit, uti mihi contigit satis tamen in ea disciplina callere, quid æra lupinis distent. Nam sane vehementer erubescendum est, tot luminaria Ecclesiæ unum tironem non valuisse erroris convincere, omni cavillationū artificio incassum consumto; sic ut demum nobis ad privilegium nostrum de impune calumniando sit confugiendum, aut de Hobbesio ganniendum, quem neque ego, neque quisquam eorum, qui Lundis tam inauspicatum bellum movebamus, legerunt, aut quid in eo tolerandum, quid improbandum intelligebat. Quæ de adversarii nostri vocatione ad docendi munus Heidelbergam ac Lundas tradis, à Nicolao Beckman. mutuo sumta adparet, quo bipede nemo unquam mentiendi opificium impudentius exercuit. Nam res ipsa loquitur, ut iste Heidelbergam vocaretur, libello ejusdem de Elementis Jurisprudentiæ Universalis effectum fuisse: nec ad id commendationem patroni sui conferre quid potuisse, cui nullum cum Heidelbergam commercium, qui & ipsum in Sveciam pertrahere maluisset. Nec minus constat adversarium & ab Heidelbergensibus invitum dimissum, & post ut eodem redire vellet invitatum. Cujus & colloquia super statu Germaniæ, quas jussu Serenissimi Electoris cum filio Principe habuit, nihil plane ad nostram fabulam faciunt. In eo autem sane pro pietate tua facis, mi pulle, quod non solum ita solcite titulos meos ingeris etiam per anticipationem; sed & ingenti cum mea gloria Episcopum Winstrupium meum suffraganeum, & à me dependentem ostendis, qui bonus senex cum neque Hobbesii neque Grotii libros de jure belli & pacis, neque adversarii libros conspexisset, me solo asseverante carbonaria fide quicquid mihi fingere placeret credebat. In eo te tamen furor tuus plane à bono sensu in transversum egit, quod adversario meo nihil plane recti aut justitiam tribuis, sed per omnia eum damnas velut infausto plane fidere natum, cui ne mica quidem boni viri reliqua sit. Nihil promotionis iste suo merito obtinuit, sed omnia in immerente aliena commendatione collata sunt; nihil unquam didicit, aut docuit bonæ frugis nihil bonarum artium adhibuit, quibus Regum ac Principum gratiam quæreret atque conservaret: omnia per calumnias & pravas artes egit. At qui ista tibi apud cordatos fidem plane destruunt; cum non omnes cæci aut mente moti esse potuerint, quibus mores ipsius, aut eruditio & scriptura non parum probantur; quorum iudiciis aut favore iste fretus te tuique similes pa-

ri cum scabioso cane pretio habet. Sic fatius fuerat circa primam Indicis mei discussionem ingenue fateri, adversarium Præfidi provinciæ, cui in eam rem inquirere injunctum fuerat, statim liquido demonstrasse, errores Theologicos, quos ipsi impactum ibam, libris suis non contineri, ac verbis suis vim inferri; philosophica in utramque partem disceptari posse, in quibus non autoritati, sed rationibus cedere sit paratus. Ac sane oportebat interpretationem ab isto allatam non adeo absurdam videri Rectoribus Sveciæ, nisi sensum communem iisdem plane velimus detrahere. Quod autem circa quæstiones philosophicas non statim mihi fascis submittere vellet, causa erat, quod miserandum me philosophum ducebat, cujus totum encyclopædiam jejuna cognitio terminorum logicorum & metaphysicorum absolvebat. Neque vero istas quæstiones philosophicas è verbo DEI definire mihi in mentem veniebat, præter unam illam de socialitate & pace inter homines colenda; adversus quod dogma sane quam pestilens ego dictum Salvatoris *Matth. X.* afferebam; se non venisse ad mittendam pacem in terram, sed gladium. Quo ipso proscribere me posse arbitrabar magnam partem virtutum Christianarum, quæ ad artem nostram inclarescendi parum faciunt; nimirum caritatem, modestiam, mansuetudinem, candorem animi, studium concordiæ, animum reconciliationi pronum, tum putidam illam à Luthero allatam interpretationem octavi præcepti, ut omnia in meliorem partem interpretemur; quæ si valeat, maxima rixarum pars ultro expirabit, ac nobis velut mutis canibus perpetuo obticescendum erit, cum nunc insanis latratibus Deo hominibusque molestiam exhibere nobis volupe sit. Denique & hoc ipso cavebam, ne quid detrimenti caperet Spiritus ille persecutionis & crudelitatis, regno antichristi peculiaris, quem tamen & ego, & mei similes nonnulli intra præcordia volvunt, ac libenter sint expromturi, si ardori animi vires responderent, quem & tu, ô delictum meum, non obscure expressisti.

Circa narrandam porro eclipsin nostri Indicis omnes numeros mali historici te implevisse, ac quicquid est pravatum artium, sed quæ candori nominis nostri mire congruunt, adhibuisse video. Nam id quod maxime ad rem faciebat abs te omissum est; nempe postquam intra priorem obscuritatem superiores me hæere jussissent, repertam esse aliam viam nostri ingenii factum in lucem protrudendi, subornato Nicolao Beckmanno: cujus vesania operam suam turbis ferendis accommodare mire gestiebat. Is igitur effecit, ut index noster assumentis quibusdam revera insipidis auctior opera unius bibliopolæ Holmonsis, alterius Hamburgensis Giesæ imprimeretur. Sic ut revera Index iste impressus meus sit; non minus quam libri, qui notis quibusdam illustrati prodeunt, non ideo autorum suorum esse desinunt, quod secretum revelare ambitio mea mea subigit, ne forte alium in orbe terrarum tam felix ingenium credatur extitisse cudendo tam lepido indice idoneum. Et sane non minus miraculo propinquum futurum erat duobus hominibus per diversa loca agentibus easdem cavillationes in mentem

tem

tem incidisse, eandemque calumniandi libidinem subisse; quam olim Romæ duos repertos homines sibi facie simillimos, unum in Asia, alterum in Gallia natum. Apparet tamen hoc ipso nobis non amplius integrum esse impressum istum Judicem in testimonium excitare, velut eadem nobiscum sentientem; non magis quam pro duorum testimonio haberi potest, si idem homo nunc pallio ad lumbos duntaxat descendente, mox talari indutus eadem mentiatur. Iste ergo meus Index, operum quæ hoc seculum peperit longe nobilissimum, tantam pulveris scholastici nubem in Germania excitavit, quæ multis risum, aliis indignationem movit. Ubi tu, mi Schereus schleiffere, dignum tuo stupore *παράραμα* admisisti, quod negotio tam inficeto Magni Principis nomen admiscere non erubuisti. Nam illæ literæ, quibus tantopere cristæ nobis surgunt, etsi istius nomen in frontispicio præferunt, non magis tamen eodem conscio scriptæ sunt, quam mandata tribunalis Spirensis conscio aut consulto Cæsare, cujus tamen nomine eduntur. Ac sane, si paulo maturius hanc rem considero, valde dubito, an magnam gratiam inituri simus ab isto Consilio, cujus estimationi parcere etiam adversarius noster, quantum salva sua causa licebat, studuit. Nam notorium est, id Rescriptam unice iudici meo in libellum famosum jam transfigurato innixum fuisse, ac nulli ex isto Collegio librum adversarii nostri tunc conspectum, nedum examinatum & cum isto collatum fuisse. Qualis autem esse soleat autoritas sententiæ, causa non cognita latæ, etiam tu blennus quantumvis intelligere potes. Sed & quæ duo testimonia à te allegantur (p. 4.) metuo ne parum causam nostram juvent. Nam epistola Meisneri nihil aliud dicit, quam in adversarii Apologia *genus scribendi* nec à theologis, nec à politicis probatum fuisse, nimirum ob salem nimis asperum adhibitum. In cujus acerbitalis excusationem adversarius noster semper dicere solitus est; utique majore se moderatione usurum fuisse, si cum doctis & bonis viris res sibi fuisset; sed a finos & professos calumniatores aliter non debuisse tractari. Et valde metuo, ne mollius adhuc mecum se egisse adversarius dicat, postquam tam obscœnum latratorem sibi à me immisum viderit. Epistolæ Alberti Brandenburg parum ponderis est velut manifesti adulatoris, & supra cujus captum ista erant: cujus & verba, *credas equidem Pufendorffii causam non bene agi*, hic forte pro se allegabit, quod nemo ipsi patronus fuerit, qui inauditi & per calumniam impetiti causam defenderit. Etsi revera Wittenbergenses in hoc negotio parum sese mihi probarunt, quibus non pro voto ac spe nostra insanire placuit. Contexis deinde prolixum catalogum magnorum virorum, qui cum adversario nostro in arenam descenderunt quæ vel solo numero isthunc obruere possent, ni duo potissimum obstarent; primò quod nemo istorum de omnibus erroribus, quos Index meus fingit, adversarium peragere reum audet, sed omnes duntaxat circa philosophica quædam litigant. Quo ipso non obscure me arguere videntur, velut errores theologicos in libro adversarii non invenerim, sed intulerim. Deinde quod nondum abs quopiam istorum trophæum erectum viderem, sed quilibet tantum responsi retulerit,

rit,

rit, quantum ad ruborem sufficere poterat. Quin & ea fuit adversarii nostri ferocia, ut ne Valentini quidem Alberti nasus bilibris, & è multis poculis ad modum galli Indici rubens, terrorem ipsi incutere valuerit. Quin ut eruditus orbis de toto litigio eo liquidius judicare posset ausus est sparsim edita scripta in unum volumen compingere, Eridis Scandicæ vocabulo, elogia nostra duraturo monumento conservaturum. Quo cum non satis laudes meæ decantatæ sint, vel ideo scriptum tuum edi è re fuit, ut ab adversario auctuarium quoddam elogiorum nostrorum eliceremus.

Dum autem ad excutiendam Eridem Scandicam accedis, privigne eruditissime, insigne quidem diligentia specimen ostendis, quod elogia eorum, qui adversarium nostrum calumniis aut inanibus litigiis lacefferunt, collecta uno obtutu lectoribus conspicienda exhibes, materiam fortasse poetæ, qui vena & otio abundat, scizontibus datura. Commendationem quoque meretur circumspectio tua, quod omisisti addere, qua occasione adversarius singula elogia istis impegerit; quæ fortasse nonnulla nimis mollia ut viderentur efficere poterat, præsertim cum non omnes privilegium illud impune calumniandi, quo nos gloriamur, sibi arrogare queant; quod & ipsum nimis vulgatum fieri meæ autoritatis, & fortasse boni publici non multum interest. Nescio tamen quare tot illustribus nominibus velut peplo Minervæ inserere omiseris Nicol. Beckmannum, qui secundas à me partes in hac fabula egit: cujus emphatica admodum encomia passim occurrunt. Nam si fortasse importunior aliquis rationem ejus omissionis acrius exquirat, num recte istum ab adversario increpitum putemus, an minus; quid respondendum sit, haut ita in expedito est. Nam si id affirmamus, præcipuum harum rixarum incentorem damnabimur, citra quem hæc controversia in herba fuisset oppressa; simul ingenti ego præjudicio urgebor, si is flagitium admisisse dicatur publicato scripto per me condito. Si negemus, sententiam à legitimo iudice latam & à supremo confirmatam damnare grave fuerit; ac parum bona fide cum socio egisse censebimur, cui ad facinus admitendum ansam præbuimus, ac nunc infamia coopertum tam lutulento scripto, quale tuum est, mi Severine, vindicare omisimus. Ac si hominem probe novi, non parum is in fermento erit ob omissa sua elogia, ac ingrati animi juxta, improbi quoque fastus nos accusabit, velut ipsum socium dedignatos. Nam sane is de claritate nominis nostri quam maxime meritus est. Absque ejus seclere si fuisset, intra paucorum conscientiam tantum specimen meæ artis stetit. Iste, iste flagitium meum publicavit, ac quam ego meritus fueram pœnam sustinuit. Iste quoque tot aliis ansam delirandi præbuit. Quin absque eo si fuisset, tibi mucoso adolescenti, & post aures adhuc madido occasio defuisset ejusmodi specimen publicandi, ob quod impudentissimus furciferorum audire mereris; utque Wildschylianum nomen in postica Parnassii parte luteis sit literis scribendum, velut fatentissimum orbis literati excrementum.

Mea autem elogia quod attinet, circa reliqua quidem parum est, quod moneam, nisi quod illud, *nigri calumniatoris nigra schola primipili*, &c. facillime condonare adversario possum quippe à theologo adversus alium theologum

bitum, & in materia non dispari ad me itidem theologum haut absurde ad-
plicitum. Si enim nos ejusdem Ecclesiæ lumina & columina, levi ex invidia
talibus convitiis nos impetimus; quid mirum, si laicus mortaliter à nobis læ-
sus eadem in nos retorqveat, ut furorem nostrum nobis exproberet? *Præsul ut
amptret, sic vulgus redamtruat inde.* Id tamen facile patebat, non ab ad-
versario, sed ab ejus errore, qui indicem Eridi Scandicæ adjecit, profectum,
quod me æque, ac Nicolaum Beckmannum ob Indicem Novi-
tatum infamia notatum, relegatumque ibi ponatur. Nam ego quidem
& suffragator meus ita recte rem gesseramus, ut talia indicia, quæ ad sce-
lus aliquod in foro humano probandum requiruntur, non extarent, præ-
sertim postquam Nic. Beckmannus, qui socios flagitii prodere posset, pro-
fugisset. Etsi negare non possum, *σὸς γὰρ* parentibus insitam haut leviter
pectus meum vellicasse, cum adpareret, revera fœtum meum, alteri ut-
cunqve suppositum, à carnifice fore comburendum. Unde apud supe-
riores anxius instabam, ne sententiæ in Nic. Beckmannum latæ executio
succederet. Sed qui ut quiescerem monebant, ne si ulterius rem urge-
rem, meo me indicio ut forex proderem. Unde sufficere mihi debere, si pœnam
fori humani utcunqve declinarem: virorum bonorum de me existimati-
nem facile posse floccifera; nec tribunal divinum illi metuendum, qui
claves regni cælorum si aliis, multo magis sibimet ipsi dispensare potest.
Sed & si scrupulose rem examinare quis velit, literæ Regiæ abs te, mi pul-
le, adductæ (p. 20.) non me crimine eximebant, sed tantum declarabant,
Nic. Beckmannum haut ideo à pœna eximendum, quia quædam *essentialis*
ex meo Indice in Indicem ab isto editum translata erant. Sed & hoc i-
gnorasse videris, quod multi perfidiæ ac perduellionis crimine revera se
adstringant, de quo nunquam in foro civili rei peracti atque damnati
fuerunt, quod crimen cum revera in illis hæreat, neque calumniatur, ne-
que injuriam facit, qui istud illis objecerit. Quæ cum ita sint, dubito an
magnus plausus apud cordatos te excepturus sit, quod velut extra te ra-
ptus summis conniti viribus volueris, quousque furendo progredi pos-
ses. (p. 17. 18.) Nam ita inepte Lutheri dictum allegas, ita insulso modo
convitia tua eructas, ut etiam adversarius à risu temperaturus sibi non
sit, ubi te Copriæ insanientis personam tam infeliciter agere conspexerit.
Nam qui tali modo bilem in inimicum evomit, non ipsi, sed sibimet ma-
culam adspergit. Valde etiam metuo, ne prætextum illud de *miseriordia*,
ex qua adversarium hæreseos peragere instituimus, cordatis æque ridicu-
lum videatur, quam si Polyphemus eum colorem devoratorum Ulyssis so-
ciorum diceret, se per misericordiam illos comedisse, ut tantis laboribus
in reditu ad patriam supersederent: aut si latrones se viatoribus sarcinas
adimere dicant ex misericordia, ne iis ferendis amplius defatigentur. Sa-

ne si tantopere in eum debacchamur, quem misericordia prosequimur, quomodo illos tractabimus, quibus bona fide irascimur? Sed nec meminisse legisse, quo capite Novi Testamenti Christus jusserit *anima servanda* causa suspendi, qui sibi hæreseos labem per aliorum calumniam non patienter tulerint. Non est tamen, mi pufio, quod hisce velut asperius in te dictis movearis. Nam hæc ex aliorum magis, qui nescio quam honestatis regulam sectantur, quam mea sententia dixi. Nam tua omnia ex amussim genio meo quadrant, & quo impudentius insanieris, luculentius Vitrici tui curam circa formandum tuum animum ad sui similitudinem expresseris.

Postquam hucusque exordii in vicem gravi delirio prælusisti, jam serio rem aggredi videris, mi fili, (p. 21.) ad defensionem meam suscepturus, magno judicio præmittis quæstionem: num qui injuriam illatam vindicare omittit, periculum famæ subeat? Ubi meras sententias loqueris, carnifex, dum negas, contumeliosis verbis viri alicujus levis (qualem ex autoritate mea Pontificia adversarium creo, pronuntio, proclamo, & ab omnibus pro tali haberi sub pœna anathematis volo jubeoque) detrahi existimationi herois cujuscumque, qualem ego me suffragante privigno meo habeo; ac mihi cum Luthero gratulandum censes, quod ob calumnias alteri intentatas DEUS me angelum suum vocet. Et nihilominus tam solcite velut pro tribunali omnia diluere studes etiam quæ contemptu & levi cavillo diffilari poterant. Et cum Grotium probes, qui nihil mali ex injuriis ad nos pervenire putat, nisi quod *instulta persuasione* positum est, etiam ejus cui inferuntur; tamen atrocissime ob jactata in me exclamas, quasi nihil acerbius mihi inferri potuerit. Quæ quomodo inter se coherant, vix adparet. Nam etsi ista adhuc à me contemni per modestiam & animi magnitudinem asseras: tamen cum respondendi provinciam tibi demandatam fatearis, furoris tui labem mihi quoque adspergis, dum id quoque pro nostro habetur, quod nostro jussu & autoritate suscipitur. Deinde & dubito, an valde causæ nostræ profutura sint illa Jctorum nescio unde corrasa dicta; quod etiam qui vera alicui objiciat, injuriarum teneatur; item, quod ista ad causam principalem non spectent, nec ex eadem, nempe Indice, promanent. Fortasse enim Jcti multum interesse arbitrabuntur, ultro quis alterum convitiis etiam veris laceffat, an vero ab altero laceffitus quædam parum honorifica reponat per modum retorsionis, aut defensionis, & ut vel malitiosum laceffentis animum, vel ignorantiam demonstret. Quod si igitur adversarius dicat, cum ego ipsi conatus sim per calumniam errores circa capita fidei impingere, se injuriam mihi non fecisse, quando ostenderit, me ingenio esse turbulento, & gaudere circa talia inanes lites movere; tum & eruditionem mihi valde esse modicam, nisi quod cavillandi dexteritas doctrinam suppleat; quid solidi
è prin-

è principiis juris reponi queat vix adparet. Et meminisse debueras, eos qui viam inclarescendi à me usurpatam ingrediuntur, non posse nec solere omnia ad apices juris exigere. Quanto compendiosius igitur fuerat omissis Jctorum tricis privilegio nostro unice inhæres, cujus vi licet mihi alterum hæreseos arguere; qui si contradicat, injuriarum, læsæque majestatis Pontificiæ tenebitur.

Sed omittamus tetrica ista, & ad amæniora convertamur, lætoque animo recolamus elogia, per quæ fama toto me orbe celebrem circumfert. Objecerat mihi adversarius ingenium turbidum, & in litigia pronum, cujus specimina in Pomerania, Holmiæ, & Lundis ediderim. Id tu egregie refutas, producto encomio, quo aures meæ titillabantur, quando Doctoralis mitra, cui præter nolas nihil deerat Lundis imponeretur. Quod quidem pari religione scriptum fuit, atque in sermonibus funebribus personalia, quæ vocant. Uti enim hæc omnes, quibus parentalia fiunt, innocentes, sanctos, summisque virtutibus præditos, nec nisi levissimis vitiolis adsperlos prædicant: ita ubi aliqua promotio scholastica fit nemo candidatorum est, quin Augustino papiniano, Hippocrati & Aristoteli sit æquiviparandus, si non præferendus. Et quis adeo morosus foret, ut amicum idrogantem, & vana ambitione misere langventem inter inania ista non velit in os laudare, ne mimus aliqua parte mancus sit. Id tamen è secretissimis de arte inclarescendi regulis à me expressum, quod poetas potissimum in laudes meas excitarim, imitatus in eo exemplum Imperatoris Augusti, proximo mihi fastigio viri, qui & ipse magnam partem laudum suarum poetis debet. Sic & ego magno ambitu senis Buchneri morositatem expugnabam, ut aliquod propempticum meæ importunitati ne denegaret. In quo tamen encomiasta meus (p.26.) parum candide mecum egisse videtur, quod ea potissimum loca excerpfit, quæ sensum habent valde ambiguum. Nam jubet Poeta me Nigrinum apparare iter non concolore ari, & quæ in crucem abeuntes comitatur, sed *candida*, & cum primis auspicata, anserem nimirum, quæ & viatoris novi indolem exprimeret, ac sub vesperam pingui cœna famelicum reficere posset. Quem & sensum sequentia verba insinuant, quibus præceptum dat post septennem cuculi bibitionem in pedes se daturus, ut *sequatur ipsum innocentia, probitasque morum, sed cauta tamen sui*; ne ex asse anserem exprimat, veterique Germanorum dicterio per exemplum suum fidem adstruat. Es floh eine Gans über den Rhein / es kam ein Gockel wieder heim. Quod & præceptum tibi à me inculcabitur, si quando peregrinationem Moelnam ad visendum morioris ab Ulula dicti sepulcrum instituere placuerit. Sic & negativo testimonio D. Maukiffi nil nervorum inest, quo negat se novisse aliquem, qui vitam meam improbarit. An enim iste norat, quid quisque

de quocunqve judicaret ? Undè quod ad tam jejuna testimonia encomiasta meus ita repentinas , & fere consternationis quid incutientes exclamations tollebat, vix ad aliam causam referri potest , quam quod jam animo vespertinam helluationem præcipiebat. Ac sat scio, adversarium, cum è loco superiore istam fabulam spectaret , non superfunctorie nostram stultitiam risisse.

In eo quoque ingenium tuum magnopere & commendandum, quod è quavis re ansam arripis nomen & facta mea extollendi. (p. 28) Ex thesi innoxia & per experientiam evidentissimam nota omnibus, qui pedem extra patrium limen protulere, quod nempe cœli solique genius, & humorum in corporibus temperatura voluntatem hominis ad certas actiones inclinare faciat, ego hæresin pro solertia mea formaveram, vocabulo *peccati* substituto *pro actione*. Adversarius brevi responso in re manifesta cupiens defungi, reposuerat; mirum esse, à me id in dubium vocari, qui & ipse brevi per Galliam & Hollandiam peregrinatione defunctus experimentum capere potuissem, nisi ad anseris instar terras forte transferim; obiter jocatus, sine dubio ob tenuitatem crumenæ pedibus mihi aliquando iter fuisse carpendum. Quod ne dedecori mihi crederem, qui omnia ad famam referri gaudeo, magni me Imperatoris Adriani exemplum allegare posse cavillabatur. E re tam pusilla quantum tu laudum mearum materiam extorques? Primo enim arripitur occasio me meumque fratrem cum Basilio Magno, & Gregorio Nazianzeno comparandi, sat quidem pueriliter, etsi pia ex intentione, cum ego solus nominis celebritate, eruditione, & meritis in Ecclesiam quicquid est veterum Doctorum multis parasangis superem; quorum nemini mitra doctoralis inter tubarum & tympanorum strepitus & crepitus imposita fuit. Dein jactas, me expertum Parisiis, *quid falsi ad veros doctores disputando valeant*, meque adeo totam Sorbonam ad silentium redegissem, ut ex una mea disputatione aliquot myriades Pontificiam doctrinam ejuraverint. Cur enim Petrus à piscatura recens uno sermone tria millia convertere potuit; & meæ conciones centuplam vim non habeant, qui per septennium Witebergæ cuculum bibi, & abiens Buchnero propempticum extudi? Prævideo tamen paucis te fidem facturum, ac plerisque vero similis visum iri, me quidem aliquando Sorbonæ parietes aspexisse; aliquando etiam cum disputatio quædam haberetur, hiante ore prope ostium in turba adstitisse, sed ob volubilitatem linguæ, & quia isti doctores Latinum sermonem Gallicè nimis sonabant, pauca admodum potuisse assequi. Ista porro observatio curiosa admodum est, quod memoras, *absurdum esse, in regionibus Papistarum pedibus aliquem Lutheri discipulum absque religionis abnegatione iter facere posse*. Nam cum Lutherani hodie quoque per Italiam, ipsamque Romam equis & asinis & curribus iter

facere

facere soleant, cū pedibus id vetitum sit? Ac isto tempore, nihil persecu-
tionis ob religionem in Gallia erat. Sed nec Lutheri discipuli notam ali-
quam corporis habent, ut statim ipso adspectu deprehendi queant; nisi
forte pallium, quod ante Sexennium Witebergæ mihi in foro scrutario
entum fuerat, aspectantibus suspicionem injicere potuisset, me cum Gi-
beonitis è longinquis locis venisse. Magnam porro in expectationem
(p. 29.) seculum eruditum coniecisti, facta mentione *Itinerarii* nostri, ex
quo inter infinitas curiositates discere licebit prælia nostra, quæ quotidie,
dum vicos transimus, adversus canes ipsi baculis & lapidibus probe armati
commisimus; & quam sæpe per vestes sepedum animalculorum venatio
fuerit instituenda, quæ per impurum cauponarum stramen comites fere i-
tineri nostro, nobis sane inuitis, addere voluerant. Cum porro via publi-
ca æque plebejis hominibus, quam magnatibus pateat, ac sæpe contingat,
ut diversissimæ sortis hominum iter in idem tempus incidat; argute ad-
modum ratiocinans, magno cum splendore peregrinationem mihi pera-
ctam, ideo quod, dum Diepæ ex Anglia in Galliam appello, ac attonitus
ignota omnia circumspecto, lingvæ insuper ignarus, popularis quidam
meus, qui cum nobili Sueco Lutetiam tendebat, misericordia tactus me per-
miserit eandem secum viam legere, ut aliquo modo expedire me possem in-
ter homines, quibus ego mutus eram. Sic ut revera istud non nisi nostræ
simplicitatis indicium sit, non secus ac quod fraudes crumenifecarum
in Hollandia declinare non poteramus, viatico nos emungentium, ita ut
Zonis plane evisceratis in Angliam accederemus.

Sed missis hisce levioribus jam plenis velis in gloriæ nostræ pelagus
inveheris, (p. 31.) ac pugnas meas syncretisticas (p. 31.) recensens, ob quas è
patria profugiendum fuit; è quibus immane quantum utilitatis res Prote-
stantium cepit. Sane nisi ego in Pomerania clamorem sustulisset, sincera
doctrina ibi perierat, cujus & puto vix scintilla me digresso remansit. In
universum autem ea bella id commodi pepererunt, ut autoritas doctorum
nostrorum apud communem hostem immane quantum gliscere cœperit,
qui istorum pugnacitate perspecta ne hiscere quidem deinceps ausi sunt.
Tum & integræ myriades desertis istis doctoribus in nostra castra tran-
sivere, simul nostra sacra longe lateque fines protulere, regno contra Pon-
tificio ad incitas fere redacto. Ac propediem in lucem prodibunt tabulæ
geographicæ, splendidis coloribus illustratæ, quibus exhibentur regiones
à me, meique similibus ad orthodoxam religionem adductas, è quibus de-
inceps cognomina mihi ad imitationem veterum Imperatorum adscisce-
tur.

Ut porro celebritate nominis per Pomeranicos meos triumphos par-
ta tuto frui liceret, fatius visum Sveciam adire quam Witebergam, ubi

magnam mihi esuritionem præfagiebat animus, si collegiis habendis vi-
ctus quærendus foret. Nam & ea ratio inclarescendi semper nimiam la-
boriosa mihi visa fuit, quam & ingenii tarditas, curtæque conscientia su-
pellectilis declinare suadebat. (p. 51.) Sane & Qvenstedii literæ haut ob-
scure famem mihi ominabantur, Witebergam delato, quod qui alibi te-
nebriosa nocte ad instar Canis Majoris aut Arctophylacis fulgere pos-
sem, ibi vix tenebricosum Afellorum sidus expressurus fueram. Mallem
tamen abste omissum fuisse illud de *commeatu* à Serenissimo & Potentissi-
mo Rege Sveciæ petito, antequam in id Regnum accedere auderem. Cum
enim omnibus honestis viris eo liber accessus pateat, nec venia petita o-
pus sit, non obscure me talem fuisse arguis, cui extra juris gentium be-
neficium posito securitas non constat, nisi peculiari concessione obten-
ta. Nisi forte dicere malis, me Legatorum morem imitari voluisse, qui
ad loca tractatum accedere non solent, nisi literis salvi passus cautum i-
p̄sis sit. In ipsa autem narratione rerum à me in Svecia gestarum magna
cum arte video te versari, dum è privatorum literis, quæ sæpe ad votum
magis alterius, quam rei veritatem scribuntur, illationes formas nimis
liberales. Velut ex eo, quod fautor meus scribebat Rectores Sveciæ ita
fuisse præpeditos gravibus negotiis, ut ejusmodi privatis, quæ tem-
pus opportunum requirunt, vacare non potuerint: tu quidem concludis,
me Holmiam ad munus aliquod capeffendum venisse autoritate eorum,
qui ad clavum reipublicæ sedebant, munusque mihi ultro fuisse oblatum.
Nam revera earum literarum hæc est genuina interpretatio: oportere me
rerum humanarum valde imperitum esse, si credam, Rectoribus Sveciæ ob
tantillum negotium molestiam faceffendam, aut eorum interesse, utrum
ego in Morboniam, an Anticyras navigem. Si tamen ultro velim accede-
re, neminem esse, qui prohibiturus sit. Tutum quoque est tibi, mi Lalifio,
subinde in adversarium mendacia & calumnias ingeminare, quem satis
noras tuos ruditus tanti non facturum, ut de testimoniis in contrarium
formandis operam sumturus, esset. Etsi revera, quæ tanta cum confiden-
tia jactas, seipsa destruunt. Sane cum Lundas advenissem, usque adeo
tenuis mihi erat res vestiaria, ut hospita mea à lotrice monita par indusio-
rum recentium mihi dono daret; cui, ne minus haberer munificus, vetera
& attrita vicissim donabam, in fomitis usum adhibenda. Id quoque valde
magnifice (p. 54.) quod narras, me cum vix pedem Holmiam intulissem,
ultro invitatum fuisse ad concionem coram Rege & Regina habendam,
quibus tantum erat desiderium novum Apostolum audiendi, ut anima-
rum suarum saluti metuerent, nisi me sentinam & picem adhuc è naviga-
tione olentem audirent. Sed metuo, ne istius aulæ periti inanem ja-
ctantiam irrideant; cum constet, ibi sæpe juvenes quoque, & sat infacun-
dos,

dos, rudesque magnatum aures radere, & studenti miserum stipula disperdere carmen. Sed & fatis pellucet, multa te comminisci, ut repulsæ meæ circa pastorum ecclesiæ Teutonicæ, quæ Holmiæ est, colorem circumponas. Sane valde stupidos credidisti lectores tuos, quibus tam inusitatum electionis eventum te persuasurum credidisti, ut nempe ego studiosus, & in concionando adhuc valde inexercitatus, fatisque aridus, ducenta amplius suffragia ferrem, è reliquis duobus competitoribus, sane facundissimis & longo usu exercitatis, alter sedecim, alter novem duntaxat suffragia haberet, ac ut qui novem tulerat, munere vacante potiretur. Tum vero tot ædiles templo teutonico Holmiensi attribuis, quot templum Sophiæ quondam Constantinopoli habuisse haut crediderim. Id autem abs te astute admodum factum, quod post viginti amplius annos probari postulas, num ego aliquos è futoribus & fabris, qui mihi suffragati sunt, prensaverim. Sane tanti est ea res, ut nobis Pythonissa investiganda sit, quæ dudum in cinerem redactos sepulcra evocet.

In sequentibus porro (p. 55.) lepide expressisti fabulam de vulpe uvam saltu assequi haut quidquam valente. Nam cum pastorum illo Holmiensi admodum pingui excidisset, decorum erat simulare, me nulla ejusdem cupidine tangi. Ac revera magnitudo laboris me terrebat, cui pigritia mea non sufficiebat; absque quo si fuisset, mire mihi proventus ejus spartæ salivam movebat. Unde cum postea Lundas pervenisset, meliorem mihi occasionem datam arbitrabar rem citra laborem faciendi, quæsito ad functionem Academicam opimo pastorum rurestri, cujus labores ego in pauperem diaconum derivare constitueram, redditibus in crumenam meam confluentibus. Sed quia Senator quidam Regni Sveciæ alterius templi patronus erat, is eum mihi bolum hiantibus jam faucibus eripiebat; qui impudens valde jactabat, me septimo inde milliari habitantem laboris immunem proventus velle devorare, functione in miserum mercenarium devoluta. Unde tenui sat conditione Lundis aliquamdiu vivebam, donec spes optimæ dotis me ad procandam tuam matrem subigeret. De cujus pudicitia ut eo certius mihi constaret, duos juvenes Nobiles Lundis Malmogiam ablegatos subornabam, ut pudicitiam ipsius prius tentarent. Quam isti inexpugnabilem fuisse bona fide referebant; me ob ingeniosum commentum magnopere gaudente, quod & omnibus sponis imitandum de meliore nota commendo. Nam post tale specimen in utramvis aurem ipsis licebit dormire, nulla suspitione perstrictis, ut ut juvenes post assidue gynæconitidem frequentent. Nam illos ego nihil moror, qui crepant; ni sponsæ meæ plus pudicitia aut circumspeditionis, quam mihi prudentiæ fuisset, me mihi ipsi lenocinium fecisse; imo revera lenonis juxta & curucæ opprobrium incurrisse, si intentio magis mea quam eventus specte-

specie-

ſpectetur. Illud autem metuo ne nimis aperte putidam ambitionem re-
doleat, quod ſcribis, (p. 56.) me *primarii concionatoris aulici vice functum*, qua-
ſi nullus labor me dignus fuiſſet, niſi qui in proceres Eccleſiæ caderet.
Nam in aula Holmienſi labores concionatorum aulicorum in orbem e-
unt, nullo primarii aut ſecundariorum discrimine; nec in recitandis pre-
cibus matutinis ac veſpertinis majus à me artificium, quam à reliquis ad-
hibebatur, niſi quod vox mea *ἀμφοτέρω* vulgo aulico riſum fere moveret.
Nec minus verendum eſt, ne à cordatis pro figmento habeantur, quæ ami-
ci mei de gratia Reginae, & quod tantopere me concionatorem & confefſio-
narium deſideraverit, ſcripſere, miſellæ meæ ambitioni mulcendæ. Quis
enim voluntati Reginae repugnaret, ſi ſuada mea tantopere ipſi arriſſet?
Sane quod natio mea non obſtiterit quo minus id fieri poſſem, quod tu
jactas, indicio eſt, quod utique Germanus natione eum locum paulo
poſt fortitus ſit, quem ego in caſſum anhelabam.

Contexitur inde (p. 58.) abs te historia actorum à me Lundis in pro-
feſſione theologica, quam tamen metuo ne delicatuli citrà nauseam legere
non poſſint, velut plane putidam, ac ſubinde barbaræ ruſticitatis tibi pro-
priae ſordibus conſperſam, & nil præter litigia continentem, qui nihil ad
claritatem nominis mei conferre poſſint. Niſi forte dixeris; cum eruditi non
ſint dedignati legere pugnam murium & ranarum, etiam meam oppoſi-
tionem (p. 73.) lectu dignam eſſe, inaudita myſteria continentem, Poſt
prolixas tamen nugas (p. 81.) ad ſplendida magis accedis, & quomodo ea
in me dignitas collata ſit, ad quam neque Chryſoſtomus, neque Hiero-
nymus, neque Auguſtinus adſpirare potuerunt. Cujus tamen affectatæ
arcana ratio à te recte diſſimulata fuit, quæ erat, quod, cum non obſcure
calumniæ notatus eſſem, indicto ſilentio, mire languebam, & velut tenua-
tis cornibus Luna per obſcuram nubem maligno lumine apparebam. Ut
igitur eam labem utcunqve eluerem, ſimul ut Winſtrupio in novo Procan-
cellarii munere jactandi ſe occasio præberetur, de aſſumendo doctoris ti-
tulo movere inſtitui; ad quem prona admodum via ostendebatur, quod
citra examen & diſputationem, nullo edito eruditionis ſpecimine, eo poti-
ri liceret. Ac inter anguſtas licet domi res ſumptus iſtos profundere vo-
lupe erat, ut aliqua anſa adverſario inſultandi ne deeſſet; Etsi tubicines
ac tympanotribæ fat acerbam ſui memoriam mihi relinavebant, qui non
ſine importunitate exprobrabant, ſe cum tanto nixu templi fornices ſtre-
pitu & clangore reſonare feciſſent, poſt tam parce vinum epulæque fue-
rint præbitæ, oblato & tam ſordido donario: quod ſi præſciviſſent, alia
potius corporis parte ſtrepitum fuiſſe daturus. Cæterum fateor eo die in-
ter iſania iſta ſcholæſtica ingens gaudium pectus meum pertentaſ-
ſe. Sane videbar mihi ſublimis per nubes ferri, ac ſubito è *pulpa lucis*,
(agno-

(agnoscis verba programmatis Winstrupiani p. 81.] emerfisse ruptis repente tenebris velut secundis; totumque orbem terrarum oculos in me velut ad exortum novi sideris convertisse. Nec minus quicquid est sapientiae divinae & humanae velut torrente quodam pectori meo infusum, cui si reliquorum homuncionum quispiam oppedere auderet, idem fatum cum gigantibus imponere Pelion Ossae conantibus esset experturus. Eo justior tibi indignandi causa est, mi Wildschyssi, quod etiam post eam indignationem in me collatam adversarius eruditionem meam elevare non horruit, cum nosse debuisset, per vocabulum doctoris me plane omniscium redditum. In eo tamen naris te parum emunctae ostendis, quod quae Rolletus in Scharfchmidium scripsit, ipsi adversario attribuis, velut is tantopere deliravit, ut ipse sibi tanta elogia arrogaret. Nam dictionis genius alium plane autorem arguit, sine dubio adversarii amicum, sed qui quanti hunc aestimaret, aut quibus elogiis eundem oneraret, huic prohibere non licuit. Et quantum erat ante Scharfchmidium haberi, revera somnium hominis? Tu tamen, cum meam eruditionem solidis rerum argumentis, & illustri quopiam ingenii monumento demonstrare difficile admodum videretur, compendiosiore credidisti viam me extollendi, dum adversarium pro dictatoria tua autoritate contemnis, velut solidae doctrinae plane expertem; qui tamen nescio quibus magicis artibus per viginti amplius annos erudito orbi imponere potuit, ut non infimo inter doctos loco haberetur. Qui & proch nefas! *pedanteria* vocabulum haud probae Latinitatis in quosdam magistros nostros, eorumque faetus ac studia jactare non dubitavit. Quo audito ego non possum non penitus excandescere, quippe cum nemo aequo ferre animo possit sua sibi vitia in os exprobrari. Unde & me sane invito memoriam reflicas (p. 91.) orationis illius a Nobili Sveco, cum fasces Academiae susciperet, habitae, haud dubie adversario suggerente, de scabie pedantismi, & num ea necessario studia literarum comitetur. Nam statim atque id vocabuli aures meas feriret, effervescente bile indignationem vultu totiusque corporis motu praeme ferens, sede mea surgebam, & e medio confesso foras me eiciebam, toto auditorio stultitiam meam irridente, quod istud opprobrium solus in me traxissem, cum caeterorum nemo idem ad se pertinere arbitraretur; praesertim cum orator iste sibi proposuisset ostendere, id vitium non magis ad naturam eruditionis pertinere quam avaritiam ad officium sacerdotale. Per hoc autem solidum fundamentum famae tuae substravisti, mi privigne, quod ipse imberbis adhuc tanto supercilio contemnere ausus es eruditionem viri, jam per quinque lustra e scriptis publice editis noto. Nam Lectori istam proterviam consideranti non potest non in mentem ve-

D

nire

nire: Si Wildschyffius iste tantos spiritus gerit, cum adhuc ipsi pauculos ante annos nates adhuc à virgis rubebant, quantus Laux Mundi idem futurus est, ubi aures madere, & nares muco fluere desierint? Et sane quantos profectus feceris in Logica, in qua ego tot per annos Witebergæ defudavi, egregiis documentis ostendisti, & quæ plane par mihi Ecclesiæ lumen minantur; quæ ut eo conspectiora fiant, ipse quoque nonnihil lucis iisdem affundere conabor. Ego pro cathedra mea Pontificali definieram, atheismum esse, quod adversarius scripserat, *civitatem debere personare ejusmodi doctrina, quæ cum fine & usu civitatum congruunt*; quem finem & usum Apostolus Paulus, magnus utique & ipse atheismi autor, definit, ut honestam & *tranquillam* vitam agamus. Reposuerat adversarius; si Atheisticum est dicere, civitatem debere personare doctrina cum fine & usu civitatum, i. e. honesta & tranquilla vita, congruentibus, igitur divinum dogma erit dicere; civitatem ejusmodi doctrina debere personare, quæ cum fine civitatum non congruunt, i. e. quæ honestatem & tranquillitatem civitatum evertunt. Si enim atheistica est doctrina, quæ cum fine civitatum conspirat, divina utique illa erit, quæ eidem fini repugnat. Ast tu pro tua subtilitate demonstras, ejusmodi ratiocinio adversarium prodere, se ne rudimenta quidem dialecticæ callere. Id enim perinde esse, ac si quis dicat: Venerabilis unus Doctor Schwarzius negat omnem hominem militiæ nomen dare debere, Ergo vult contrarium, nullum scilicet hominem militiæ nomen suum dare debere. Quantum capio atheismus jam consistet in universalis signo *Omnis*, eoque ita debuerat formari apposita propositio contradictoria: quædam civitas non debet resonare doctrina, quæ cum fine civitatum congruit. Unde adversarii propositio particulariter concepta vera erit: quædam civitas resonare debet doctrina, quæ cum fine civitatum congruit. Si enim falsum est; omnem hominem debere militiæ nomen dare, & nullum hominem militiæ nomen dare debere. Verum erit aliquem hominem debere nomen militiæ dare aliquem non debere. Unde vera quoque & citra atheismi notam erit illa propositio particularis affirmativa; aliqua civitas debet resonare doctrinis cum fine civitatum congruentibus; nec minus ex mente mea vera quoque erit illa particularis negativa; aliqua civitas non debet resonare doctrinis cum fine civitatum congruentibus. Atqui cum ex tua mente atheismus non sit in particulari hac propositione; aliqua civitas debet resonare doctrinis cum fine civitatum congruentibus, i. e. non seditiosis, & quæ cives ad honestam & tranquillam vitam disponunt; nihil rationis abs te allatum video, quare atheismus utique lateat in eadem propositione universaliter concepta, præsertim cum adversarius de civitatibus rectis, & ad normam sanæ rationis, legisque naturalis con-

fi-

stitutis egerit. Unde utique tibi afferenda erit certa aliqua nota, qua discernantur civitates doctrinam seditiosam respicientes ab illis, quæ eandem requirunt. Ego sane pro mea in politicis simplicitate non aliam con-jiciendo assequi possum, quam emolumentum regni antichristici. Hoc enim ubi viget, sæpe interest Pontificis, cives ab obsequio suorum Prin-cipum abduci, ac ad seditionem & rebellionem disponi. Sed quo casu civi-tates, quæ antichristo nuntium remisere, doctrinis seditiosis opus habe-ant, ego quidem fateor me non perspicere. Nam etiam si quondam, cum in Scania agerem, muneris mei duxerim, hoste ingruente civium a-nimos in hujus partes à legitimo Principe avertere, modo à latrociniiis abstineant; tamen si Augustissimi nostri Monarchæ imperio ejusmodi Evangelium prædicarem, metuendum mihi foret, ne patibuli, pœna, quam olim merebar, nunc mihi repræsentetur. Sed & circa alterum exemplum (p. 92.) metuo, ne angelicam tuam subtilitatem frustra prodegeris. Dixe-rat adversarius, Deum dici *quædam* non posse agere, non ex impedimento aliquo naturali aut morali, sed ex proprio beneplacito. Ego, ut calu-mniandi ansam invenirem, eam ipsi thesin affinxi: Deum *omnia*, quæ non agere posse dicitur, ex proprio placito non agere. Adversarius que-rebatur, à me per calumniam pro *quædam* substitutum *omnia*. Tu contra in arte Logica cæcum istum pronuntias, quod non viderit τὸ *quædam* esse partem termini, non signum particularitatis: τὸ *omnia* vero non rem universalem significare, sed quod subjectum universaliter accipiatur. Sed quid si aliquis dicat, te sine mente sonum dare; ac τὸ *omnia* itidem esse partem termini, non signum universalitatis? adeoque quem locum τὸ *quædam* obtinet in thesi adversarii, eundem τὸ *omnia* in nostra thesi obti-nere. Et utique gravem fuisse calumniam pro τὸ *quædam* substituere *omnia*. Sic si quis dicat, in scripto Wildschyffiano *quædam* occurrere phra-ses latinas, fortasse ferri posset. Sed si quis asserat, in eodem *omnes* phra-ses latinas occurrere, non minor asinus atque tu habebitur. Circa illam autem calumniam, (p. 93.) per quam adversarium mentiebar statuere, v. g. furtum, adulterium &c. ex liberrima Dei voluntate peccata esse, non au-tem per se & sua natura; pro tua in me pietate fecisti, quod disputatio-nem meam *de Notis veri falsique Doctoris* dudum per cloacas sepultam, jam in lucem revocas, cujus exemplum præter me nemo servavit. Alias ab-nuere non possum, adversarium eam calumniam adversus Reverendissi-mum atque Excellentissimum Dn. Dn. Doct. Velthemium ita à se depulsi-se, ut huic quod contra boaret, nil superesset. Sed quod tantos profe-ctus in nobilissima materia de prædicamentis feceris, (p. 94.) ut adversa-rium circa recondita illa dogmata impegisse arguas, in eo majore verbo-rum pompa jactare te posses, ni cum tali nobis res esset, cui statim pe-

danterix vocabulum ad talia in ore est. Etsi contra istius scommata id nobis solatio esse debet, quod quicquid est beanorum plenis faucibus iò triumphæ, adrudente molitorum satellitio, sit acclamaturum. Nam utut idem regerere quoque velit, abs te veteres meas calumnias dudum jugulatas recoqui; sufficere tamen tibi debet, quod omnes agnoscant, te non quidem patriffare, sed vitriciffare, ac perfectum artificem habendum, quia magistrum tuum mentiando & calumniando æquas, convitiando etiam superas. Non autem commoveri debes, si forte asini probrum tibi impingatur; nam & idem mihi, aliisque mei commatis deglutiendum fuit, qui tamen haut eo minus nobis belli, festivi, sapersæ videmur, & cum aliis nos irrideant, nobis ipsi intus canamus.

Postquam igitur per mysteria logica, quicquid adversarius in philosophia nosse se putat, feliciter proruiisti, in proclivi est tenues ejusdem reliquias evertere, quas juvenis è theologia aut jurisprudentia obiter hausit. Sane quam circa theologiam nihil norit, luculento valde documento probas, (p. 95.) quod is nempe ignoret, *quod causa diligendi Deum Deus sit, quodque eum non ex commodis metiri, sed ex infinita majestate debeamus*; cum tamen ista etiam rusticorum pueri qui porci non sunt, norint. Ubi quidem tu egregie artificium meum exprimis, quod calumniæ causa adversario alia verba substituis. Nam quantum memini, nulpiam autor scripsit, *Deum commodis metiendum esse*. Sed illud tantum asserit, fundamentum & causam impulsivam proximam, quare homo Deum colat, esse beneficia à Deo in hominem collata. In quem errorem, oppido quam atheisticum, video misellum præcipitasse, quod in Scripturis sacris passim legerit, fideles, dum Deum invocant, solícite admodum eum vocare Deum nostrum, Creatorem nostrum, Patrem nostrum; quæ verba iste notionem alicujus beneficii involvere judicavit, eoque nomine nos ad cultum Dei obstrictos esse, quod is *nostrer* Deus, Paterque, nosque creaverit conservet ac gubernet. Sed nunc iste, te facem prælucente, è tenebris ignorantix rusticæ est eruendus, ac novam editionem orationis dominicæ docendus, veteri formula proscripta, in hunc fere sensum: O Deus, qui infinita quidem majestate præditus es, sed à quo ego Josua Schvartz, non tua gratia Superintendens Slesvicensis non dependeo, nec à quo creatum me profiteor, nec ejus in me imperium agnosco, aut eundem patrem meum vocare dignor, cuique adeo nullum beneficium in acceptis refero, aut referre cupio: non possum non admirari tuam magnitudinem; quæ multis te partibus mea natura excellentiorem esse suspicor, quam etiam tibi non admodum invideo, etsi molestum sit mihi non eas esse vires ut adversarium, omnesque ejus fautores uno flatu in pulverem redigere possim. Tunc enim tam obsceno defensore famæ meæ, qualis est meus privignus
opus

opus non esset. Etsi autem neque beneficia tua desiderem, nec pœnas metuam, ea tamen meæ naturæ generositas est, ut non intercedam, quo minus nomen tuum sanctificetur, regnumque tuum adveniat illis, qui abdicata sua independenti libertate id subire velint. Facile etiam patior, ut ea, quæ in se & sua natura necessaria sunt fiant, juxta deliram explanationem Valentini Velthemii. Et hucusque nostra formula lepide procedit. Sed circa quartam & sequentes petitiones aqua hæret, quibus nimis aperte Deus beneficium exposcitur; quod longe infra meum fastigium est. Itaque nullum aliud remedium superesse video, quam ut ita per Indicem expurgatorium plane deleri jubeamus. Puto jam satis adparere, summo jure me ruditatem adversarii in rebus theologicis irridere potuisse; cujus & recentem tractatum *de Habitu Religionis Christianæ* miror à multis æstimari, cum tu tantus librorum censores flocci eum facias. Etsi non memini postillam me legisse, è qua iste, ut tu arguis, descriptus sit. Id quoque egregium, quod elogium soli Salvatori nostro competens mordicus mihi vindicatum is. (*Gottes werther Sohn.*) Etsi non dubito, quin adversarius pro sua ferocia te subsanaturus sit, qui Danicæ linguæ inauditus de genio Teutonicæ linguæ judicare præsumas. Nam dum dictum *Luce III, 38.* allegas, cucurbitas te lippiisse apparet, quod non observaveris, Lutherum linguæ Teutonicæ non imperitum, cum de reliquis dixisset, *der war ein Sohn Seth/der war ein Sohn Adam &c. de Adamo non dixisse, der war ein Sohn Gottes sed, der war Gottes.* Et sancti passim non vocantur *Söhne Gottes / sed Kinder Gottes.* Igitur, mihi Copronyme, paulo accuratior tibi opera circa linguam Teutonicam ponenda erit, si adversarium ejus linguæ imperitum arguere velis. Nostros Theologos ultra Erasmi & Lutheri victorias nihil promovisse, non adversarii dictum est sed Rolleti. Quod falsitatis convinci vel meo exemplo constat, qui longe lateque pomœria puræ religionis protuli. Sed longe compendiosius fuerit per aliorum Testimonia adversarii eruditionem destruere, eumque plane in idiotarum classem redigere. Inter quos primum locum assigno auctori indicis Novitatum, adversus quem iste ne hiscere quidem ausus fuit. Enim sequuntur duo Parnassi lumina & cacumina, an potius cacamina Velthemius & Scarschmidius, ad quorum oracula caput inclinandum, digitisque labium premendum est. Postquam igitur adversarium plane tritum novisti, ac in Cæritum tabulas redegisti, jam tempus monebat (p. 97.) ad meam quoque eruditionem prædicandam suadæ vela laxare. Etsi mallet alia elogia investigasses, quam insipidam illam & proletoriam adulationem in promotione mea prolata, ne petulantior aliquis nobis occinat tritum illud, crambe bis mors. Qui & encomiasta quam manifestus sit adulationis, & è musca ele.

elephantum facere non erubescat, vel id indicio est, quod disputationum
mearum academicarum *frequentiam* (p.99.) laudet cum præter duos mani-
pulos tutissimarum thesium tunc nihil proposuissem. Sed tuæ laudes,
quas non modio aut trimodio, sed toto horreo in me congeris, non
paulo pinguiore sunt; velut quod tanta polleam disputandi dexteritate
ut adversarium statim convincere, & ad silentium redigere potuerim, quod
invektivis meis Calvinistas & Syncretistas in confusionem dare calleam;
quod vocabula quæpiam veterum hæresium forte fortuna audiverim,
eaque per calumniam in alios jacere norim; quod adeo chalybea sim fron-
te, ut vel centies destructam cavillationem de indifferentia vitiorum coc-
cyssare non erubescam, eandemque cantilenam te quoque gannire do-
cuerim; quod ut colorem calumniis meis invenirem, offendi me alte-
rius doctrina simulaverim; quod conciones meas ad logicæ & rethori-
cæ regulas tam dextre tornare calleam; quod è cathedra sacra tam ani-
mose allatraverim adversarium absentem ac nulla respondendi occasione;
quod cum iste sententiam suam adversus calumnias meas explicaret, sta-
tum controversiæ eundem mutasse questus sim, ne ita repente rana Se-
riphia fierem; quod in dicta mea concione patibulo digna de bello plus eru-
ditionis ostenderim, quam adversarius omnibus suis liberis de Jure Na-
turæ & Gentium; & quæ sunt alia communem mortalium sortem super-
gressa. Inter quæ encomia debuccinanda tu quoque subinde insignem
leporem ostendis, quod toties de concionibus ab adversario habitis in-
geris, velut re flagitii, quid habente & quod eum adscensionem Domini
cum triumpho Caroli V. Bononiæ acto comparasse nugaris, quod alicubi
ex obsoletis Jocoseriis hausisti. Cui dicitur tantum gratiæ inest, ut eo
nomini munus cucullati morionis in aula Regia sperare debeas, naso tuo
tam infulse petulandi in talitra exponendo.

Ut autem mutuum muli scabamus, mi pipio, uti tu de laudibus meis
ad instar agyræ circumforanei declamas; ita ego vicissim pronuntio, te
in arte calumniandi, ubi exercitium accesserit, me ipsum, magnum ejus
artis magistrum, longe superaturum. Id modo deinceps cave, ne pue-
riliter nimis te jactes, & in quovis simpulo fluctus excites; ac si ego a-
liquando miserum syllogismum alteri opposuerim, aut ad alterius ratio-
cinium quid utcunque exceperim, tantos clamores excites, ac si Tur-
cam Viennæ obsidione depulerim, aut Budam expugnaverim; aut si post
unius diei meditationem tubicini sermonem funebrem exarare potui,
post per otium expoliendum, id specimen eloquentiæ debuccines velut
orationem Ciceronis pro Milone. Et sane si omnium laborum, quos
tam pueriliter enumeras, rationem ineas, vix industrii viri trimestrem
operam inde redegeris. Et quantum meritum erat, titulos articulo-
rum

rum

Formula Concordiæ contentorum cum paucis corollariis exiguo folio impressisse, quod ne semel quidem anui tergiendo sufficiebat. Sic & ut adversario meo ægre facerem, semel atque iterum semipagellas imprimere thesibus quibusdam adversus Socianos percacatas. Nam calumniari alterum instituenti stultissimum erat non atrocissima quæque ipsi affingere. Sed eo minus clamoris per eas disputationes audiebatur, quod opponentium nemo ullum unquam librum Socinianum inspexisset, ac velut effosso thesauro gauderet, si aliquod argumentum centies dilutum è nostratium scriptis aucupari posset, quo horæ quadrantem inter hæsitationes & screatus extrahendi facultas foret. Video quoque elevari posse testimonium Cancellarii Academiae (p.107.) cuius literæ non nisi de primis thesibus mentionem faciunt, quæ & ipse nondum viderat. Et ea erat viri istius humanitas, ut etiam qualescunque conatus probaret accendendæ diligentia. Palmarium tamen opus sine controversia erant duæ disputationes *de Notis veri falsique doctoris*, quibus & adversarium meum dissimulato nomine insultare, & collegas meos perstringere instituebam, quod turbulentia meæ socios se ferre abnuerent. Ubi tamen nescio quæ socordia rem omisit memorare cum primis festivam, cum alibi frigidissimas ineptias ad nauseam inculcaveris. Cum secunda ejus argumenti disputatione publicanda esset, mei clientes tota provincia famam sparserant, velut jam acerrimus conflictus esset surrecturus, adversario mecum cominus congressuro. Itaque non solum quicquid studiosorum Lundis erat, sed & è vicinis oppidis, vicisque non nulli auditorium stipaverant, magna cum expectatione sonoro certamini inhiantes. At adversarius stultum judicabat clamoribus mecum ad vetulæ instar pisces aut poma vendentis decertare, sed aliam sat malitiosam viam invenerat me ulciscendi. Nam cum disputationem meam accepisset, statim collationem suæ thesios, meaque antithesios adornabat subjuncta brevi responsione, eamque clam nemine resciscente imprimi curabat. Die disputationis omnes patulo ore adversarii adventum in auditorium circumspectabant, sed ille nusquam adparebat. Interim quo diutius iste aberat, eo plus spirituum mihi accedebat, velut isto congressum formidante, ac vox gestusque in miram gravitatem componebantur, cum in proclivi esset, langvida adolescentum ratiocinia, quæ ipse misellis suggereram, cum supercilio dissipare. Itaque instante jam hora prandii velut victor orabundus vota pro tanti prælii eventu alta voce persolvere incipiebam, cum adversarius per quosdam suorum refutationem suam impressam toto auditorio distribui curabat. Quæ res tantum strepitum & risum excitabat, ut nemo amplius preces meas curaret: & ipse in compendium redigere preces laborabam, per quas numini illudebam; quod suspicio esset, nuntium forte

te

te è domo mea allatum , à cane in culinam irrumpeute anferem devoratum, qui princeps ferculum in epulo meo triumphali exhibiturus erat. Sed mox cum cathedra descendens quid rei esset cognovissem, qui antea elato collo ad modum galli post gallinam conculcatam io præan exclamaveram, velut canis aqua perfusus recondita sub alvum cauda discedebam, mixta dolore ira æstuans, multaque gemens ignominiam, risusque petulantis adversarii. Intelligis etiam me non monente , mi Copronyme, quantopere scabiosi versifices, quibus *Durus hereticorum malleus*, & *Præses inexpugnabilis* audieram, refrigerati fuerint, tam ridiculo pugnae exitu audito; qui & antea, dum contumacia vocabula in numeros tornant totum prope occiput crinibus & cute scalpendo nadaverant. Etsi quocunque eventu mihi de istorum Poetarum favore gratulor, idque cum Cæsare Augusto, & aliis magni nominis Principibus singulare arcanum duco claritati consequenda. Et quamvis Marones & Flaccos non habeam mearum laudum præcones; tamen cum & ille corvos habuerit salutatores, picæ mihi graculique sufficere possunt, præsertim cum pro captu patularum mearum aurium stridulus magis, quam delicatus nimium sonus gratior sit. Et quia video id scriptum in Eride Scandida nuspiam adparere, ne qua pars ejus fabulæ desit, illud heic subnectere placet.

E. D. B. V.

Brevis Elucidatio Disputationis II. de Notis veri & falsi Doctõris, adversus interdictum SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS, & absque consensu Ven. Facultatis Theologicæ habitæ.

Pufendorfi Thesis.

Entia moralia (entibus physicis contradistincta quorum præcipuæ species, status, persona moralis, titulus, potestas, jus, obligatio, existimatio, pretium,) sunt modi, rebus aut motibus physicis superadditi ac entibus intelligentibus, ad dirigendam potissimum & temperandam libertatem actuum hominis voluntariorum, & ad ordinem aliquem ac decorem vitæ humanæ conciliandum. de Jur. Nat. & Gent. p.3. Modus ea entia producendi vocatur *Impositio*, quæ illustratur exemplis in

in Apologia p. 27. seq. Contra hæc objiciebat *Index*. 1. Legem naturæ homini non *superadditam*, sed *concreatam*. Respondebatur dupliciter. 1. Legem ab ipso non referri inter entia moralia. 2. *τὸ superimponi* male opponi *τῷ concreatum* esse. Licet enim quædam entia moralia in ipsa statim creatione homini in hæserint, adeoque ipsi substantiæ physicæ coæva sint; nihil tamen repugnare, quo minus natura & modo concipiendi posteriora & superaddita intelligantur; quia per modum adjuncti in hærent substantiæ physicæ tanquam subjecto. Subjectum autem adjuncto natura aut modo concipiendi prius esse, tralatitium est. Obj. 2. Pontificios etiam tradere, justitiam originalem esse homini superadditam. Resp. Pufendorffii sententia cum errore Pontificiorum nihil habet commune. Nam ipse negat ea, quæ per lapsum sunt amissa fuisse entia moralia, sed sublimioris indolis, nempe perfectiones physicas. Superadditio autem qualitatis physicæ est plane diversum quid à superadditione seu impositione, qua ens morale producitur.

Schwartzii Antithesis.

Reluctanti legi voluntate, qua nunc vivitur, velut re per se & naturam suam citra legis respectum indifferente creatum esse hominem, ingenti supercilio docetur.

Replica.

I. Hæc assertio per calumniam Pufendorffio affingitur, cujus contrarium extat p. 136. *lin. 10.* & denuo inculcatur *Apol. p. 26. 2.* Eadem est ineptissima; & contradictionem involvit, *aliquid legi reluctans indifferens esse ante respectum ad legem*. Perinde ac si dicerem: qui pedalem habet barbam citra respectum ad barbam imberbis est. 3. Ad informandam Sch. in rebus moralibus ruditatem hoc quoque facere potest, quod bonitas & malitia, quando sunt attributa actionum, medium habeant, nempe indifferentiam. Sed quando personæ aut rei physicæ ad alterutrum habili tribuuntur, non datur medium; v.g. inter rectum & pravum, justum & injustum, integrum & corruptum. Nam lepidi inter malos sunt. Eoque stolidissime quæritur; an substantia aut res physica à Deo creata sit indifferens. Unde funiculos ex arena necit Schwartzius. Si lex in ipsa creatione homini superaddita, & nunquam sine lege homo fuerit; Ergo Deus creavit aliquid, quod infinitæ ipsius sanctitati & justitiæ adversatur. Id est, quia Deus statim in creatione hominem esse bonum jussit, E. eundem malum ipse creavit. Item; si Deus nullo momento hominem sivit ex legem esse, E. Filius Dei de rebus per se indifferentibus homo factus est. Item; Quia mali-

E

mali-

malitia hominis post creationem ipsi supervenit, (quæ Pufendorfi est assertio) E. in vita æterna rebellio affectuum locum habebit. Quis talem mentis humanæ stuporem contemplans temperet à lacrymis.

Puf. Thesis.

Deus quidem citra ullum dubium justus est in servandis promissis & exercendo velut munere judiciario, idque essentialiter. Quod si tamen aliquis velit se attemperare illi, qui sacras literas ignorat & non nisi ex ratione petita argumenta capit, incongruum ipsi videtur rationem officiorum, quæ hominibus invicem exercenda sunt, peti à justitia divina, hoc modo: tu hoc vel illo modo te gerere debes adversus proximum tuum, quia Deus est justus. Nam 1. ea consequentia gentili non est satis evidens. 2. Justitia humana respicit legem & superiorem, & ponit in altero jus ad exigendum: id quod in justitiam divinam non quadrat. 3. Objectum justitiæ divinæ & humanæ non æquale patet; quia v. g. justitia humana etiam versatur circa contractus onerosos; qui in Deum non cadunt. Quæ clare ostensa sunt *Apol. p. 19. seqq.* Illa autem velut pars justitiæ divinæ, per quam placari humano generi in peccatum prolapsio non potuit Deus citra satisfactionem Salvatoris, pag. 1045. *lin. 8. 9. 10.* insinuatur. Ubi expresse protestatio ideo inferitur, ne quis ea, quæ de justitia humani fori traduntur, extendat ad forum divinum, quod humano longe rigidius est. Meminisse etiam poterunt, qui doctorem publice audiverunt, eum sæpius inculcasse; in disputationibus contra Photinianos circa necessitatem satisfactionis Christi accuratissime esse distingvendum inter indolem fori divini, & humani, & quod heic obtinet, non statim ibi valere.

Sch. Antithesis.

Deus est justus non ῥηματικῶς, à verbis, aut δικαστικῶς, à judiciis solum, sed & ἔσιωδῶς, ab essentia: eoque justitia proprie magis illi, quam hominibus competit.

Replica.

Deus servat sua promissa. E. Deus est justus ῥηματικῶς. Deus incorrupte exercet quasi munus judiciarium. E. Deus est justus δικαστικῶς. Quid tali ratiocinio stolidius? Sic quis ita argumentantem ferat: modus agendi, quo Deus erga creaturas utitur, juste se habet; E. Deus non est justus essentialiter. In Deum propter eminentiam essentiæ quidam actus justitiæ humanæ non cadunt. E. justitia Deo minus competit quam homini.

Puf.

Puf. Thesis.

In facultatibus hominis non est ejusmodi perfecta unio, ut omnes semper amice conspirent, sed illæ sapissime in diversa abire, sibiqve invicem repugnare deprehenduntur. Ast in attributis divinis, quæ ad analogiam facultatum in homine utcunque solemus concipere, perfectissima unio & velut conspiratio est intelligenda, sic ut voluntas Dei ejusdem magnitudini, præstantiæ &c. nunquam repugnare possit.

Sch. Antithesis.

Idiomata & essentia divina unum simpliciter idemque sunt, adeo ut de illis ne unio quidem satis recte, nedum *conspiratio* aliqua, vel reflexio vel nescio quæ *Dei voluntas ad magnitudinem & præstantiam ipsius attemperata*, sed unitas simplicissime dici possit: licet formaliter, i. e. juxta modum concipiendi nostrum ita ab se invicem differant, ut nullo modo confundi, nec v. g. *magnitudo & præstantia* pro sanctitate & justitia poni, dicique possit, quod *voluntas Dei secundum magnitudinem & præstantiam*, h. e. infinitatem & majestatem pro illo, quod dici debet, secundum sanctitatem & justitiam, *se moveat*.

Replica.

Perfectissima unio Pufendorffio idem est quod unitas. Et quanquam ex mente Hutteri unio illa inter personas SS. Trinitatis rectius *unitas* dicatur; non dum tamen ideo vocabulum unionis circa illud dogma ex Icho-
lis Theologorum proscriptum fuit. Vocabulum *conspirationis* (cui & particula *velut* additur) carpere, jejuna cavillatio est, quod puto citra piaculum adhibetur exprimendo huic sensui; inter attributa divina nulla est repugnantia, & Deus non agit, quæ sibi repugnant. Nullibi porro Pufendorffius de attributis divinis *reflexionem* dicit; sed ita sunt ejus verba *Apol. p. 18 SI vel maxime essentiam divinam ad modulum nostræ rationis vellemus exigere, quod nempe & ipse, quando actionem aliquam est suscepturus, velut reflexionem faciat super essentia & attributis suis. &c.* Ex quibus nihil prævi licebit colligere, nisi postquam propositiones hypotheticæ categoricis æquipolluerunt. Sed & nondum vidi, qui prohiberet dicere; *Dei voluntas ad magnitudinem & præstantiam ipsius est attemperata*, i. e. Deus nunquam vult aliquid, quod ipsius magnitudini & præstantiæ repugnat, seu quominus idem Optimus Maximus sit. *Magnitudo & præstantia* sunt vocabula generaliora, quæ *Sapientia, rectitudini, justitiæ, & Sanctitati* non opponuntur, sed hæc potius includunt. Præstans est, & qui justus, qui rectus, sanctus & sapiens est. Velim etiam scire, annon cum Deus cælum & terram crearet, sese velut moverit secundum magnitudinem & præ-

stantiam suam, i. e. ut non solum sapientiam, rectitudinem, justitiam & sanctitatem, sed & omnipotentiam ac bonitatem suam exfereret.

Puf. Thesis.

Libertas omnimoda & omnis impedimenti aut defectus nescia in solum Deum cadit. p. 133.

Sch. antithesis.

Voluntatis divinae non simpliciter quidem, acceptae, sed quoad fertur ad illa, quae extra Deum sunt, perpetuum adjunctum est libertas: seipsum autem Deus, & quae in ipso sunt, non libere, sed per necessitatem naturae suae velle nobis intelligitur.

Replica.

Haec positiones sibi non contrariantur. Et cum Pufendorfio tantum propositum fuerit paucis tangere, quomodo voluntas Dei se habeat ad ea, quae extra sunt; non necessum erat ut adderet, quomodo eadem se in ordine ad ipsum Deum haberet. Neque enim tenebatur integros locos Theologicos in opus suum transferre.

Puf. Thesis.

Deus legi non est obnoxius; quia lex proprie dicta praesupponit superiorem. *Apol. p. 18.*

Sch. antithesis.

Voluntas Dei nulla ratione à legibus naturae suae discedere potest juxta 2. Timoth. 2. 13.

Replica.

Quod Deus se ipsum possit abnegare, nemo unquam asseruit. Sed id valde dubium est, an rite haec consequatur: Deus seipsum non potest abnegare. E. Deus est obnoxius legibus proprie dictis, seu quae à superiore proficiscuntur. Si quis impropria legis acceptione se jactare velit, per ipsum licet.

Puf. Thesis.

Difficile erit probatu, legem naturalem ita ad sanctitatem & justitiam divinam esse expressam, ut quomodo se Deus erga creaturas suas & peculiariter adversus homines gerit, taliter etiam sese homines invicem, jubente naturali lege, gerere debeant. p. 164. & *Apol. p. 19.* Ratio inter alias haec subjungitur, quia actus justitiae divinae & humanae non aequale

te

te patent. Eoque nomine proprie & accurate loquendo lex naturalis hominum negatur dici posse ἐκλύπωμα justitiæ divinæ.

Sch. antithesis.

Adducitur locus B. Gerhardi, ubi lex sanctitatis, misericordiæ, & perfectionis divinæ ἐκλύπωμα, & velut ἀπεικόνισμα proponi asseritur.

Replica.

Gerhardus videtur ista vocabula paulo laxius accepisse, quod satis innuit particula *velut*. Saltem inadæquationem inter justitiæ divinæ & humanæ actus non negavit. Forte etiam de illa tunc in mentem ipsi non venit. Qui autem Pufendorfio vult contradicere, talia dicta Scripturæ Sacræ adferre debet. v. g. Reddite debita vestra, sicut Deus solet creditoribus suis reddere; estote grati, sicut Deus gratus est suis benefactoribus; obedite Regi, quia Deus obedit superioribus suis. &c. Deinde ideo noluit Pufendorfius sequi hanc viam demonstrandi officia hominum juxta legem naturalem; estote justii, quia Deus est justus; quia evidentiam hujus consequentiæ non capiunt gentes Scripturam Sacram ignorantes; quæ non modica pars humani generis est. Demum quia Pufendorfio de lege naturali & morali tradere non est propositum, quatenus illa aliquem usum habet in Theologia, nihil repugnat, esse aliquam considerationem legis apud Theologos, quæ in disciplina juris naturalis, quatenus ea foro humano subscribit, non attendatur. Inde subnectitur manipulus consequentiarum valde ægrarum, & quæ vix ossibus hærent. Qui nescit legem Dei esse ad æquatam ἐκλύπωμα justitiæ divinæ, ignorat legem, nescit peccatorum deformitatem; etsi norit, per ea offendi Deum, qui est fortis Zelotes, & potest animam & corpus perdere in gehenna: non capit denique necessitatem Salvatoris. Si hæc ratiocinia admittimus, omnes eos regno cælorum quoque excludemus; qui non credunt, Deo eadem quæ hominibus officia incumbere.

Puf. Thesis.

Omnes motus & actiones hominum, remota omni lege tam divina quam humana, & quatenus considerantur tanquam nudus motus physicus alicujus potentiæ physicæ sunt indifferentes: & in actionibus hominum nihil est honestum aut turpe antecedenter ad Deum. Vid. p. 25. 26. quæ latius explicantur in Apol pag. 35. seqq. item in *Appendice contra Velthemium* p. 738. & in *epistola ad Scherzerum* p. 789. Quæ ita perspicue exponuntur, ut cui ea adhuc obscura sunt, illi nihil clari esse queat.

Sch. Antithesis.

In particularibus agendis hominis ratio ita obscurata fuit, ut quæ PER SE mala sunt, licita esse judicaret.

Replica.

Si isthæc assertio Pufendorffio tribuitur, quasi is statuatur, per se mala esse licita; tunc calumnia jam apicem tetigit, ut quo ulterius progrediatur, non habeat.

Tandem Schwarzius hujus quæstionis nodum Gordium sua responsione dissolvere instituit: *Cur quæ ratione vel lege nature prohibentur, absolute, per se & suam naturam sint turpia?* Respondet, & quidem pie ingenue atque liberrime; (præstabat unico vocabulo dixisse *heroice*.) *Non ideo quod rationi repugnant, (hoc enim Circulus esset,) sed quod sapientiæ & justitiæ DEI, adeoque summe rectitudinis intellectus & voluntatis divina adversantur.* Ubi primo observandum, quæstionem hanc ex mente Velthemii & aliorum vitiligatorum inepte hoc modo concipi. Nam ille tò *per se & sua natura* opponunt cuivis rationi à priori: seu quando aliquid per se & sua natura honestum aut turpe dicitur, nullam amplius rationem inquirendam putant, sed plane in eo adquiescere jubent. Unde etiam iidem importune clamant; honestum & turpe, quod per se tale est, *antecedenter ad voluntatem Dei se habere.* Ut mirum sit, Schwarzium jam in sociorum copias ruere, adversus quos ista, quæ hæc ab ipso disputantur, pertinent. Et sane Pufendorffius in hac controversia nihil aliud egit, quam ut originem moralitatis legisque naturalis ad Deum revocaret, eiqve supremam potestatem legislatoriam assereret. *Deinde* quæ tanto cum supercilio profertur responsio, obscuritate & ambiguitate laborat. Nam non satis distincte exprimitur, utrum, hoc, quod ea per se turpia sapientiæ & justitiæ Dei adversantur, ex jussu & sanctione ipsius Dei provenerit; an vero citra eandem in ipsa rerum natura exstiterit. Posterior sensus re ipsa transit in partes eorum, quos rejicit. Priore sensu Pufendorffio non contradicitur sed potius ejus sententia adversus cæteros clamatores asseritur. Sed tunc *tertio* notandum, eam responsionem esse remotam, & velut saltum committere. Nam proxima & immediata responsio est hæc: quia Creator ita naturam hominis formavit, ut ista non possent non eidem esse vitanda. Ast si ulterius quis quærendo instet; cur Deus ita naturam hominis formavit? tunc demum responsum nullum superest quam quod Deus id sapientiæ & justitiæ suæ congruere duxit. Cæterum postquam in re ipsa nulla est dissensio, inane deinceps litigium fuerit anxie disputare utrum ea necessitas, quæ creationem talis creaturæ, liberrime factam, præsupponit, hypothetica, an absoluta, ad se aut per se vocetur. Nam

eo-

eodem res redit, necessitatem absolutam, an hypotheticam certos gradus habere dicas. Sed quod *ultimo* Schwarzius negat omnes actus turpes v. g. blasphemiam incestum, &c. vel honestos v. g. cultum Dei, castitatem, temperantiam, supponere creationem animantis rationalis & socialis i. e. hominis; nosse debebat, Pufendorffum inquirere, quæ sint necessario honesta aut turpia *homini*. Et cultum Dei, qui Angelis necessarius est, utique creationem substantiæ intelligentis præsupponere. Cultus enim concipi non potest, nisi sit inferior, qui eum exhibeat. Sed an in spiritus illos castitas & temperantia proprie dicta cadat ex ea quæstione dependet: an diversitas sexus in Spiritibus deprehendatur, aut quænam sit eorundem diæta? Quæ nosse an sit articulus fidei nondum constat. Deo autem ipsi cultum sui esse necessarium, seu ut se ipsum colat, contradictionem involvit. add. *Apol* p. 17. *lin.* 23. *seqq.*

Ex his igitur, qui eruditione & iudicio à præjudiciis & affectibus vacuo pollent, facile agnoscent, quod pretium sit ponendum specimini huic *Præsidis inexpugnabilis*, quando tirones habet opposcentes, & *duri bæreticorum mallei*, qui cum suo *Klip Klap* hætenus nostra studia & quietem non parum *impedivit*: & tanta animi intemperie laborat, ut tam anxiiis publice temporibus inania ista litigia, S. Regiæ Majestatis mandato dudum quiescere iussa, nunc ita importune instauret. Præsertim cum vel tirones jam agnoscant, quos Pufendorffio errores olim circa statum naturalem magno numero affingebat, è crassa inscitia promanasse, quod inter statum naturalem theologicum & politicum distinguere nesciret. Facile quoque erat suspicionem cæterorum errorum exuere, si istius declarationem pacato animo voluisset trutinare, & non omnia in sinistram partem rapere. Cætera in quibus revera dissensio aliqua est, philosophica sunt, circa quæ nunquam Pufendorffius Schwartzio alicui ingenium suum servitio mancipare dignabitur. Quod si autem omnino tanta eum conscientiæ fermentatio strangulabat, ut quos semel animo sibi finxerat errores, publicè, non obstante Regiæ Majestatis interdicto, impugnandos duceret; fas sane est alteri, cujus jugulum petitur, indiscreti illius zeli & à scientia destituti importunitatem strenue repellere. Neque enim minus pium est innocentiam suam defendere, quam alterum infamare. Sed quid mirum, Pufendorffium ab isto viro infestari, qui velut sui non compos universam hujus Regni Nobilitatem, & multos præterea alios atrocissima injuria afficere hac ipsa disputatione §. 50. non veretur, dum scribit: *Non PRIMORES solum populi nostri, sed interioris etiam sortis homines*, diæcetæ puta, &c. pro MENDICISSIMA SUA SUPERBIA privatos sibi, suæque fervientes libidini Doctores eligunt, qui sacra in cænaculis suis ad caminum, pueris interea nugantibus, faciunt verbumque
Dei

Dei ita explicent, ut non adplicent &c. Non DEI & CHRISTI NO-
STRI, sed DIABOLI NOMINE & AUTORITATE congregantur, qui-
cunque perverso hoc more congregantur. Ut enim demus, apud nonnullos
abusum heic intervenire; tamen promiscue, sine exceptione aut limita-
tione, summos & inferiores arguere, quod ex mendicissima superbia do-
mi suæ sacra obeant, ad quæ doctores libidini suæ fervientes eligant, eaq;
sacra inter nugas puerorum exercent; simul omnes istos Concionatores
neglecti muneris accusare; & qui domi suæ congregantur, in nomine &
autoritate Diaboli congregari, cum tamen ea sacra velut domestica uti-
que ab Episcopis eo ipso adprobeantur, dum concionatores ad ea sacra
obeunda ordinant; non nisi ejus est, qui heroico furore inclarescere cu-
pit. Quo nomine, an quos tanta injuria propius tangit, eam facile de-
glutire velint, ipsi viderint.

Hactenus adversarii scriptum; quod ideo adponi è re erat, ne quid
mearum victoriarum, quas vapulando reportavi, silentio obsolesceret.

Postquam igitur & convitium adversario tam lepide dixisti, & elo-
gia mea tam decore debuccinasti, jam secundo loco quædam, quæ Indi-
cem nostrum circumstant, monere tibi placuit. Ubi id quidem pie ad-
modum (p. 114.) Deo ita dispensante factum scribis, quod Index meus jussu
superiorum suppressus per Nic. Bockmannum in lucem protraheretur, ut
publicum specimen extaret, quantum ego calumniando valerem. Sane uti
ejusmodi litigia, & calumniarum, mendaciorumque strues Deo pacis &
veritatis auctori magnopere placent, ita quinidem istius rixæ autoribus sua
præmia sit persolurus, dubitare non licet. Ego sane habeo quod mi-
hi gratuler, velut qui opera Eridis Scandicæ me humo sustulerim, lateque
vitilitigator per ova virum volitem. Cæterum ista sibi non repugnant,
inclarescendi, & alterum perdendi causa quid suscepisse. Nam perditio
celebri viro perdentem utique claritas nominis insequitur. Quod autem
conatus meus eo quoque spectaverit, ut adversarius fortunis exueretur,
fatis manifestum est; quia si Proceribus & Clero Sueciæ persuadere potuis-
sem, talia ab adversario revera doceri, quæ ipsi affingebam, male cum
ipso actum fuisset, si leges ejus regni cogitemus. Quod autem iste ef-
fectus non est secutus, non bonæ meæ voluntati adscribendum, sed in-
dustrie adversarii qui ita perspicue, & ad captum etiam minus erudito-
rum calumnias & cavillationes meas discutere valuit. Neque vero opus
erat, ut ipse alios in perniciem adversarii diserte stimularer, cum noxa
ultro secutura fuerit, si quæ impingere ipsi volebam dogmata aliis appro-
bare potuissem. Et quorsum alio spectabat quam ad perdendum adver-
sarium, quod negotium ad Archiepiscopum Upsaliensem referrem, eum-
que toto cum clero in partes meas pertrahere conarer. Etsi illi haut
visum

visum in mei gratiam, & Winstrupii delirare. Conatus tamen meos in contrarium vertisse, quicquid ringerer, ferendum fuit, quod iste invidiarumque ignobilium pertæsus, academica vitæ nuntium remisit, & in aulam se contulerit, splendidiore longe conditione & labore ætatem exacturus. Quam fortunam tamen dubito an mihi meisque sociis acceptam relaturus sit.

In sequentibus (p. 118.) grande abs te erratum admissum fuit, quod me *Asini Dominum* vocas cum Asini vitricus duntaxat sim. Non enim ut cum patris nomine Domini quoque est conjunctum, ita vitricus quoque idem semper cum Domino est; nisi forte pro tua pietate agnoscis, quia animum tuum ad impudentiam & maledicendi libidinem formavi, ideo & patris in te jus & Domini me mihi quasivisse. Porro me iudicis per carnificem combusti autorem non fuisse luculento argumento probasti, quia nempe adversarius semper, quando de illo facinore loquitur, Tenebrionem per convitium vocat autorem anonymum Iudicis editi. Ubi quidem simplicissimum fuerat dixisse, adversarium ad nomen meum alludere, cum nigredo sit color tenebrarum, quod etiam vulgari dictorio adprobatur; per tenebras omnes vacca nigra sunt. Ast tibi sublimius philosophari placuit, velut Tenebrionem talem notet, qui (p. 119) mali quid ubi fecerit lucem fugiat, quique quod hypocritarum est, veritatem in honorem Dei confiteri non audet. Quod quidem a me longissime abest quippe qui calumnias meas apicari gaudeo quod scelera in occulto exercita alteri quidem noceant, sed auctori famam non pariant, quæ mihi ante omnia affectatur. Videris tamen non satis attendisse, ab adversario Iudicem meum, & illum quem N. Beckmannus edidit, pro uno & eodem haberi, simulæque mihi atque isti vocabulum Tenebrionis, & quidem cum prænomine Asini, tribui. Quod nomen quare non in me quoque theologum sensu theologico quidam are possit, haut video. Sane opera tenebrarum instinctu patris tenebrarum patrata, habentur non ea solum quæ in occulto, sed & quæ in publica luce fiunt. Eoque opus tenebrarum est sive per anonymum Iudicem errores alteri affingas, sive palam & nomen tuum professus id facias; nisi quod majoris impudentiæ signum sit, palam malitiam suam expromere, eaque velut re egregie gesta gloriari. Sic igitur duo erunt Tenebrionum genera statuenda, unum eorum, qui si quid mali fecerint lucem fugiunt, quæ hypocritarum est; alterum qui veritatem in honorem Dei confiteri non verentur, quod heroum est, inter quos ego semper nomen professus sum meum. Qualis & Nic. Beckmannus esse poterat, ni metus infamiæ per judicalem sententiam infligendæ misellum terruisset, quam tamen omni licet cautione adhibita declinare non potuit. Ast si palam famosi se autorem libelli tulisset, ex

tua sententia id in honorem Dei cessurum fuerat. Quod etsi superstitiosulis quibusdam forte durum dictu videri possit, sceleribus honorem Dei obtendere: tamen nobis, qui fortius theologiamur, utique pertendendum est, sanctè pieque ambitioni, invidiæ, malitiæ & crudelitati nostræ honorem Dei prætexi. Hoc ipso enim nostræ actiones sanctæ, gloriosæ & meritoria habentur, aut saltem inter homines ob reverentiam nigri pallii impune sunt, ob quæ alii fustigationem aut patibulum merentur. Nam si ex doctrina & praxi Jesuitarum etiam immanissima scelera rectè patrantur, ob majus bonum Ecclesiæ suscepta; quare scrupulum nobis moveant paucula calumniæ & mendatia in oxosum nobis hominem jactata, tantilla peccata, ut inclarescat candelabrum Ecclesiæ, quod citra ejusmodi facinora velut modio obtectum intra tenebras. Et sane si quis genium tui scripti consideret, & quantum in illo non solum omnes virtutes, quas sana ratio dicitur, sed & quas religio Christiana peculiariter inculcat, reluceant, nullum amplius dubium est, quin & ego veteranus corvus & tu pullus corvi nil præter honorem Dei in corde, ore, & calamo habeamus, eumque insigniter promoveamus, flocci facientes illos, qui nobis occinunt istud Lutheri: Ach Gott der teure Nahme dein / muß unser Schalkheit Deckel seyn. Cæterum meo exemplo clare patet usus regulæ illius juris: si fecisti nega, præsertim si quis uti ego ita rectè rem gesserit, ut adversario indica non suppetant, quæ ad flagitium in foro humano convincendum sufficiunt. Unde aucter potes adversarium postulare probationem ejus facti, præsertim cum is non solum inglorium ducat ejusmodi sterquilinum hominis, quale tu es mendacii convincere; sed & quia iste nunquam tam fatuus erit, ut in Stiria è Nic. Beckmanno inquirere tanti ducat, num me conscio & suggerente Index impressus sit, Quod etiam liquidissime probatum neque adversario proderit, qui nullo discrimine me æque ac Nic. Beckmannum probebulonibus habet; nec mihi nocebit, qui magnum partem famæ meæ qualicunque Indicis ejus editioni debeo. Addis porro ratiocinium invictum, & meo fastigio dignum: si solatio mihi fuisset per Nic. Beckmannum libellum famosum spargi, scandali & conscio & cupidus fuisset. Atqui verum est prius E. & posterius. Sed accurate distingvenda sunt tempora. Nam tunc quidem, cum uno sub Rege ageremus, tectius mihi malitia erat exserenda, quod in communi foro conveniri, plectique possem. Sed nunc alium dominum nactus, nec pœnam fori civilis metuens, intrepide calumniis spargendis jactare me possum, & ultro Nic. Beckmannum scandali arguere, quod suppresso nomine Indicem nostrum ediderit. Nam quod ego tantus Præsul pro cathedra pronuntio, scandalum est non solum, quando veritas timide propugnatur, sed & quando calum-

calum-

calumniæ ac mendacia clanculum & velut meticolose sparguntur. Nam degeneres animos timor arguit. Et magis odiosi sunt clandestinificarii & qui pulverem successionis miscent, quam publici grassatores. Unde & mi Wildschissi, si tu & Nic Bochmannus eodem patibulo suspendi deberetis, tibi citra controversiam à dextris pendendum fuerit, velut qui nobile tuum nomen famoso tuo scripto præscribere non dubitasti.

Circa Rectoratum meum non habeo multum quod moneam; nisi quod video, te ex frivola quantumvis re ansam gloriandi captare; veluti quod scribis (p. 120.) Venerabili uni viro à toto collegio academico munus rectoris summa voluntatum, studiorum, & sententiarum consensione fuisse decretum. Crederes Pontificem Romanum, aut Ducem Venetiarum fuisse electum. Nam munus istud academicum in orbem ire nemini ignotum est. De mutatione autem literarum Regiarum tutum est tibi mentiri. Cui enim ista refutare curæ erit; Et cum omnes schedas etiam obscurorum virorum hoc scripto constipaveris, valde suspectum est, eas literas Regias abs te suppressas, nisi quod in promptu sit ea excusatio; nemo tenetur allegare propriam turpitudinem. Sicuti & literæ Cancellarii, quas producis, revera ambiguae sunt; *uti approbo, ita subscribo*. Cæterum ut probes, me rescripto Regio non fuisse immorigerum, subtiliter tu quidem illud distingvis, & ita limitas, ut ejus vis plane enervetur: non diffiteor tamen, si Serenissimi & Potentissimi nunc Regis mei mandata tali modo cavillari auderem, minimam mihi pœnam fore in Sveciam aut in patriam relegari. Sed & quæ super elencho nominali gannis, quo me abstinuisse scribis, inania sunt. Nam perinde habetur si nomen exprimas, sive ita rem designes, ut omnes de quo sermo sit intelligere queant. Sic si ve quis dicat; privignus Præsulis p. t. Slesvicensis, id corium fœtens per quod canis invidam ingit; sive dicat, Severinus Wildschyssi, unum idemque dixerit. Id tamen omni jure licitum erat, (p. 124.) postquam adversarius Apologiam suam ediderat, ut & ipse silentium abrumperem, quod illa tam patulam & pronam mihi ad famæ celebritatem viam sterneret; ne Nic. Bockmannus solus laudem ob tam præclarum indicem reportaret, neve ego salutem Ecclesiæ neglexisse arguerer, quæ scilicet in manipulo calumniarum & cavillationum vertebatur.

Porro an adversarius recte scripserit, Indicem meum à carnifice combustum, an tu idem neges (p. 125.) ex hac quæstione decidendum erit; Utrum Virgilius desinat Virgilius esse additis commentariis Servii? Nam meus Index, & combustus ille circa essentialia non differunt, nisi quod leviora quædam capita omissa sunt, & quædam de persona adversarii allita. Ad extremum tamen ex te erumpit vox me Vitrico digna; si vel maxime meus Index combustus fuisset, ego ta-

men honore dignus Doctor perstitissem, sicuti iis qui in effigie suspenduntur, ne hilum quidem existimationis decedit. Neque enim dignitas mea infracta magis ea re fuisset, quam ipsius Christi & Apostolorum. O he jam satis, o he libelle! Sane nihil amplius superesse video, quam ut ad imitationem S. Francisci novus jam liber prodeat de Conformitatibus Josuæ Schwartzii; qui te autore non minus barbarici & stultitiæ exprimet, quam si ab impudentissimo quopiam monacho compositus fuerit. Modeste admodum, fateor, & reverenter de salvatore mundi sentit, qui tam scabiosam causam cum illius passione comparat; præsertim cum è toto tuo scripto à capite ad calcem Spiritus Christi tantopere reluceat. Cujus & mansuetudinem mire exprimis, quando in Indicem Eridis Scandicæ tam enormiter excandescis; etsi bilis illa incassum effunditur, quod index iste non ab adversario sit confectus, sed à correctore in typographia Francofurtana; cui eo facilius ignoscere debes, quod rerum haud ita peritus uno in loco in errorem incidat, cum meus Index quantum quantum è calumniis sit compositus. Aliàs certissimum est, nisi in fugam me dedissem, infamem relegationem è Svecia mitissimam mihi pœnam fuisse futuram.

In tertia scripti tui parte minus ferociæ videris ostendere, mi privigne, quam in prioribus, forte quod facilius sit visum convitia in alium eruçtare, quam propria flagitia defendere, & quia reorum conditio semper spiritus imminuit. Et nescio quid indignitatis habet de capitali crimine argui eum, qui velut propheta divinitus inspiratus fallere nesciam sibi auctoritatem arrogaverat, ut si is errorem aliquem alteri objicere voluerit, huic ne diluendi quidem facultas relicta censeretur. Quam circa causam video te adversario objecisse, (p. 119.) quod is ob concionem habitam in me eam tempestatem excitavit. Sed cum nullum ejus rei idoneum testimonium afferre queas, si idem te mentiri pronunciet, quid reponas non habes. Nec probabile videtur, eidem de me cogitandi otium tunc fuisse, quando satis habebat post prælium Lundense Malmogia se suosque Homiam subduxisse. Revera autem ut de concione mea moveretur, præproperea mea ambitio in causa fuit. Cum enim sub id tempus Episcopum Revaliensem fato functum inaudissem, eam spartam ambiturus in castra Regia ad Christianistadium properabam, petitis à Governatore provinciæ commendatitiis literis. Ast ille, cui de actionibus meis satis constabat, in eum sensum scripserat: se non credere Regem patriæ suæ fore tam inclementem, ut ejusmodi hominem, qualis ipse essem, Episcopum eidem dare velit. Unde responsum mihi est: ubi de actis me purgaverim, sat temporis fore de promotione cogitandi. Ita in Cancellaria illusus & irrisus pedem domum referebam. Ac post minus turbulento

lento provinciæ statu cum super reliquorum perfidia inquireretur, de meo quoque facinore motum, postquam adversarium laboribus suis immersum Lundarum jam plane oblivio ceperant. Deinde valde dubito, an hominibus scrupulosis illam necessitatem, qua me ad eam concionem habendam impulsus scribis (p. 130.) adprobaturus sis. Cur enim, cum per quinque prope menses suggestu abstinuissem, utique Dominica XXIII. post Trinitatis publice dicendum fuit? An non licebat catharrum excusare, autumnali tempestate, aut ad aliam diem dominicam concionem differre? Cur denique ad quæstionem tam arduam & ancipitem descensum, cum alias nihil proclivius nobis sit, quam è quovis Evangelio de quavis materia differendi ansam arripere? Tum & quæri possit, quo indicio aut testimonio probari queat, non alia me tunc pro concione dixisse, quam quæ postea scripto exhibui? Nam non credent homines adfuisse notarios juratos, qui verba mea calamo exciperent; eoque mihi scriptum meum interpolare in proclivi fuisse. Et nimis aperte omnia, quæ negotium illud circumstant, arguunt, me isthoc argumentum studio elegisse, ut odium in Svecicam nationem dudum conceptum evomerem, ac Danorum gratiæ adreperem, viamque mihi ad novam fortunam sternerem, postquam Svecorum res tunc in ea provincia sat afflictæ videbantur. Id tamen haut inficias iverim, dicta Scripturæ quæ eo loco allegavi, ad præsentem casum non quadrasse, prout moris & multis mei similibus sententias Scripturæ præter nativum sensum longius extendere, sicut futores corium dentibus solent. Nam neque Paulus *Rom.* XIII. de hostibus, sed magistratibus legitimis agit; & *Matth.* XXII, 20, 21. Tiberius non erat hostis, qui adversus legitimum Judææ Principem bellum gerebat. Nec dictum *II. Petri* II, 19. ad bella, prout ea nunc inter Christianos geri mos est, adplicari potest: nec imperii statim mutatio fit, ubi hostis partem aliquam provinciæ opprimit, legitimo domino ad hunc expellendum in procinctu stante ac toto cælo imperium, & vis cogendi differunt; & dum Deus tradiderat Judæos in manus Sisak, hic non ideo imperium proprie dictum in istos acceperat. Ac satis in aperto est, ubi ad ejusmodi quæstiones perventum est, quo ex Jure & Politica decidenda sunt me ac mei similes esse asinos ad lyram. Sed & ipse adhuc dubito, num magnifice fidem meam erga Serenissimum & Potentissimum Regem Sueciæ liberarim, quod civibus Lundensibus dissuaserim, ne in Suecos militarent, vel potius ne in eosdem latrocinia exercerent nevé adeo corvos in rotis pascere vellent; sic ut circa eam exceptionem non habeas, quod te magnopere jactes, (p. 136.) In eo autem mire genium, meum exprimis, quod nusquam bona fide verba adversarii adducis, sed semper in alienum sensum eadem rapis. Nam locus ille ex libro VII. c. 8. 10.

Operis tantopere mihi exosi non loquitur de præfenti casu, ubi inter duos hostes bellum geritur, sed te tali statu, qualis in Anglia erat, Cromwelli tempore, Quod ex adducto *Sanderfonii* loco (p. 141.) manifeste adparet; ubi legitimus Princeps hæresq; Regni Carolus II. invasori Cromvello qui summam rerum in se traxerat opponitur, non hosti extraneo. Inter quæ duo plurimum interest. Uti & ingens discrimen est, inter Regem legitimum, suas ditiones adversus extraneum hostem defendentem, & duos ex jure successionis super aliquo regno certantes. Unde & tam hanc *Sanderfonii*, quam eidem conspirantem *Pufendorffii* locum in apologia mea imperite allegavi ad excusandam patibulo dignam illam meam concionem nisi quod malæ causæ defendendæ etiam sophismata adhiberi mos est. Ad extremum quoque metuo, ne plane fidem tuam decoxeris quod de prælio ad Lundas scribere non erubescas (p. 144.) *postquam vario Marte pugnatum esset, nox interventu suo prælium diremie* velut neutra pars victoriam sibi attribuere deberet. Nam si de facto per totum orbem notorio ita improbe mentiri non dubitasti quid fidei merebuntur quæ de invisissimo nobis viro nullo teste commentus es? Sic & nullam veri speciem habet, quod scribis; adversario potissimum auctore per Governatorem Scaniæ missos, qui me ad causam dicendam attraherent. Nam cum alii ob similia crimina rei peragerentur, non poterat non de me quoque in mentem venire, cum concione mea patibulari ultro disseminata ipse mihi velut turdus exitium cacassem. In pace porro inter duo Regna Borealia constat per amnestiam omnia facinora, durante bello patrata, hæctenus sublata esse, ne quis eo nomine deinceps in foro humano conveniri queat. Id tamen ea in pace legisse non memini, neminem mihi flagitum id unquam exprobrare debere, ne illum quidem, cujus ego existimationem atrocibus calumniis maculare studui, aut ut omnino pro bono viro, qui nunquam perjurio se obstrinxit, habendus sim. Et quare tu, mi *Wildschyssi*, post tot annorum intervallum injuriæ arguis Governatorem quondam Scaniæ, quod sententiam in judicio latam in Nobili Scano executioni dederit? Frustra quoque adversario occinis, quid honoris mihi in Dania obtigerit; nam is pro pervicacia sua negabit eo se impediri, quo minus calumnias à me, meisque ipsi intentatas quantum potest acerrime repellat. Præsertim postquam vesania mea eo usque provecta est, ut fædissima quoque mendacia à nebulone *Nicolao Bockmanno* insulse conficta, & de quorum falsitate mihi ipsi constat, lutulento tuo calamo refricari fecerim. Quamquam autem eo facto nihil aliud obtinuisse videmur, quam ut non minus atque *Bockmannus* iste impurissimi calumniatores habeamur; id tamen non obstat, quo minus in sinu gaudeam, tuo qualicunque scripto tantam

itam

tam accessionem factam ad claritatem nominis mei, cujus me tanta sitis
semper ussit. Et quid alii tetrici homines de me sentiant flocci facio,
dummodo poetæ mihi applaudant, quorum mirum favorem quod sem-
per expertus sum, geminæ cum Cæsare Augusto fortunæ augurium in-
terpretor. Vos non solum è literatorum ordine olim inveni; sed &
nunc è sagatis hominibus non neminem cæstro poetico correptum in
meas laudes rabida ora resolvere conspicio. Cujus tamen vena cum sat
tenuiter stillet, valde lætor proxima æstate gloriosis Venetorum armis
Acrocorinthum captam, ubi Hippocrene adhuc uberibus aquis manare
dicitur, proluendis Poetarum faucibus tam efficax. Unde sapientissimæ
Reipublicæ provisu aliquot naves ista aqua onustæ paucos ante dies
Hamburgi adpulere. Ejus aquæ ingrati animi testimonium encomia-
stæ nostro dolium unum alterumve dono dabimus, quo is aventia ora
humectare queat, ut deinceps aliquid minus stridulum sonet. Cui aquæ
qvanta efficacia insit, vel ex hoc specimine colligere licet, quod amicus
quispiam noster, cum exiguum ejusdem poculum curiositatis causa deli-
basset, repente instinctu poetico correptus isthoc carmen in honorem tui
effuderit; ut intelligas, te non minoris à Poëtis, quam me, fieri.

Arcadica increpuit Bileanum bestia vatem,
Cujus erat duro fuste petita nimis.

Hispida rudenti cum solveret Angelus ora,
Flammigero claudens Angelus ense viam,

Wildschyssi nobis asinum mire exprimis illum;

Sessitat in labiis svada aliena tuis.

Hoc discrimen inest, agitavit candidus istum,

Per te qui fatur spiritus ille Niger.

Dumque manu irata furialem lampada vibrat,

Frustra aliquem sperat cedere velle sibi.

Sed tu quod magni pressisti crura Patroni,

O pecus auritum! fuste domandus eris.

Madrigal.

Ein graues Thier mit langen Ohren/
Das in Arcadien gar häufig wird geböhren/

Das in Arcadien gar häufig wird geböhren/

Ran

Kan durch des Engels Trieb /
 Der mit den Flammen-Schwert den Weg verhieb /
 Dem Bileam gar trotzig klagen /
 Daß er im Zorn es tapffer abgeschlagen.
 Wildschuß du bist fürwar derselbe Esel /
 Nur daß ein Schwarzer Geist /
 Der aller Lüzner Vater heist /
 Die Låsteruna / so dein Schand-Rachen führet /
 Dir eingeblasen durch die Hinter-Kerbe.
 Hab nur Gedult biß man wie sichs gebühret /
 Dir deine Esels-Haut mit Prügeln g. rbe.

Hæc in præsens occurrebant, quæ circa scriptum tuum monere placuit, quod genium meum mire exprimit, ac tuum nomen lato per ora virum differet. Maecte hos specimine, mi fili, nec dubita, postquam eo ipso frontem perfricare cepisti, quin ad majora patrandâ idoneus sis futurus. Unum tantum meminereis, quod ego in studio famæ affectandæ palmarium semper duxi, ut quæ calumniandi dexteritas non pertingit, impudentiam assuas. Ita fiet, ut ex absurdo quantumvis certamine nunquam mutus sis discessurus.

Quia tamen, mi fili, tibi forte parum gratum est, me ad omnia tua adulatoris instar euge! bene! non poterat melius! acclamasse, sed hinc inde quæ impegisti annotasse, non sine significatione qualis quantusque sis; en ut candorem meum perspicias, par quoque specimen in meis scriptis edam, & conciones meas, quæ me è patria tua expulerunt, obiter percurram, ac si quæ ulcera & ibi occurant, levi brachio tangam. Neque mirum hoc tibi videri debet, quod eo ipso ultro agnoscere videar, non omnia, quæ è cathedra Sacra à nobis proferuntur, oraculorum, & verbi divini sanctimoniam habere, aut nos semper, quando publice in templis declamamus, verbum Dei prædicare, uti vetulæ sibi persuadent, & ut omnes ita credant magnopere nostra interest. Sed mi Severiniole, animi mei dulcis imago, non possum quin ingenue tibi confitear, quod non facile alteri facturus sim: Esse quidem nostri officii, ut verbum Dei pro cathedra explicemus, atque idem amplectendum, factisque exprimendum auditores hortando, monendo, observando, quandoque & increpando permoveamus; extra hos limites ne evagemus, ac

ran-

rancorem nostrum , privatosque affectus , quandoque & vanitatem atque ineptias ab eo loco longe abesse jubeamus. Uti sane agunt religiosuli quidam , qui semper nescio quam ædificationem Ecclesiæ in ore habent. Sed ego , cui magna potius quam bona fama æstimatur , auctoritate cathedræ sacræ haut timide utendum censeo , quo minus è loco tam conspicuo evomamus , quicquid veneni in nobis invisos purulento pectore conceperimus. Et quanti est , inter aniculas ac rudem plebeculam in virorum eruditorum scripta posse invehi , mirasque tragædias excitare , aniculis interim ingemiscuntibus , & nescio quem Hannibalem ad portas somniantibus. Nam si calamum in istos stringere vellemus , in prompta responsu n foret , aut si in os eadem ingerere auderemus , digna indigna vicissim audienda forent. Sed nunc ex isto loco clamantibus nemo nobis opponit , nemo eo nomine actionem nobis intentare audet ; aut si fecerit , non deest exceptio , qua vim accusationis elidamus , præsertim apud iudices , fere nostri favore imbutos. Sane ego , qui alias non nisi furtivo dente adversarium arrodere audebam , ubi sanctum illud lignum conscendebam velut æstro percitus quicquid in buccam veniret in istum jacere gaudebam , & quando auditores oculos mihi turgere , faciem rubore suffundi , vocem exasperari , anhelitum cieri , manus denique , totumque corpus tremere conspicerent , jam demum vivam se imaginem mansuetudinis & modestiæ Christianæ cernere judicabant. Ut igitur qualis in cathedra sacra fuerim , & quam salutaria ibi docuerim , alii quoque , quorum aures faux mea non rasit , intelligere queant , conciones meas ut ita loquar patibulares publici juris facere visum , quas & egregia præfatione præmissa Magno Viro dedicavi , ut uno intuitu perspicere posset , quanti nebulonis accessione Regnum Daniæ auctum foret. Nam dum maxime circa veritatem , quantum illa tum omnibus hominibus , tum præcipue nostro ordini profitenda sit , declamo , speciminis loco malitiosissimum calumniæ genus adfero , cujus improbitate etiam innocentissimum calumniæ genus adfero cujus improbitate etiam innocentissimum doctrinæ genus ita detorqueri possit , ut non desit color atrocissimum atheistæ convitium in alium jaciendi. Tunc demum enim immanitatem odii nostri sat ponderoso vocabulo expressisse videmur , quando invisos nobis atheos nuncupamus , quod convitium omnia flagitia & scelera exsuperat. Neque ego curo tepidos theologos , qui monent ; non ita promiscue maledictum illud spargendum , ne si id in honestum virum & pi-um , longe nobis probiorem , jaciamus , impudentissimi calumniatores audiamus ; ac tales , qui juxta effatum Salvatoris nostri rei sint ignis gehennæ. Hanc enim istam pœnam dictare iis , qui proximo suo dicunt fa- sue. Jam autem maximum genus fatuitatis esse atheismum ; unde &

G

de

de stulto pronunciatur, quod in corde suo dicat, non est Deus. Multo minus curo dictum illud nescio cujus Cancellarii Angliæ, (nam isti homines ad sapientiam nostram nihil sunt,) qui maximam atheorum partem in nostro ordine esse innuit, nempe illos, *qui sacra sine sensu peragunt;* quod ego ita interpretor, sine sensu seriæ devotionis, & qui tantum frigida recitatione precum & rituum sacrorum defunguntur, ac ubi privato studio non incalescunt, jejuna concione horam tantum dissipasse fati habent. Inter quos quidem ego meum nomen profiteor. Sed nec illum nescio quem philosophum audiendum duco, qui circa mores sacerdotum mei similibus ita pronuntiat: *nemo è vulgo ita est stupidus, ut non illum, qui credere jubet res alioquin creditu difficiles ita vivere viderit, ac se ipse non crederet, non impostorem putet. Si doceant ergo, (ut utique docent, credentium esse minus AVAROS esse quam alii, minus AMBITIOSOS, minus SUPERBOS, minus sensibus indulgere, minus se immiscere negotiis mundanis, i.e. civilibus, minus CONVITIARI, minus INVIDERE, magis quam alii corde simplici esse (i.e. magis apertos,) magis MISERICORDES, magis VERACES, nec tamen ipsi tales sint, non debent conqueri, si fides illis postea non adhibeatur.* Nam si hæc philosophia valeret, ego & non pauci è meo ordine summo jure magni athei effemus; cum apud Calepinum videam hypocritam, impostorem, qui doctrinæ suæ pravis moribus fidem detrahit, Deoque & hominibus illudit, & atheum pro synonymis haberi. Sed ista omnia ego insuper habeo, cui ad gloriam sufficit, ut falso quantumvis, dummodo atroci convitio in adversarium jacto de tartareo ardore, qui præcordia mea coquit, publici testes. Quia autem virum sapientissimum ac summa eruditione præditum alloquebar, liquida mihi demonstratio proferenda fuit, ne idem à furiis me agitari crederet. Quo fine fas mihi fore judicavi verba adversarii equivoce subjicere, & laxatis velut omnibus membris in aliam plane figuram distorquere. Tradiderat iste, fundamentum, seu fundamentalem propositionem juris naturalis ad usum fori humani attemperati esse, quod homo fit animal sociabile; & ad eam propositionem omnia præcepta alios homines spectantia posse reduci; ad cuius quoque veritatem agnoscendam omnes homines permoveri possint, sive sint Lutherani, sive Reformati, Papistæ, Arminiani, Sociniani, Judæi, Muhammedani, denique Ethnici; qui etsi salvifica carent, aliquam tamen saltem religionem habent, adeoque dictante ratione omnes reverentiam Numinis præsupponunt. Ex hac doctrina ego miro artificio hanc sententiam formavi: *pacificam socialitatem uti sine vera pietate consideratur, esse fundamentum totius legis. Nam Deus omnes homines ad imaginem suam, & non tam ad hanc, quam alteram vitam creavit. Unde ut imagini Dei & quidem ad æternam salutem conformiter vivatur, verus timor Dei*

quis

qui hic excluditur, fundamentum & principium omnis humanae sapientiae actionis, & virtutis ponenda est. Id quod multis dictis scripturae, ipsoque catechismo confirmari potest; quibus adversarium dudum infugam coniecissim, nisi hic non sine irrisu occineret, se de capis, me de aliis loqui: ac eodem jure medicos atheismi reos posse peragi, quos nondum percepimus apud Valentianum Albertum, novum paradisi instauratorem, nomina sua profiteri, ut arbori vitae artis suae fundamenta superstruant. Tum & nihil stultius esse, quam dictum Ezechiel. XVI, 49. *Hac erat sororis tuae Sodome praevaticatio, superbia, omnium rerum abundantia, & alta pax, quae ipsa gaudebat, sed in pauperes in humanitas, & vita abominationum plena.* Perinde ac si cives omnia socialitatis officia inter se exercere necessum foret ideo, quia pace externa fruuntur. Multa denique stomachatur in Albertos illos, qui ita turpiter ne ratiocinari docuerant; quasi ejusmodi ruditas aut malitia mihi non nativa, eoque incorrigibilis esse potuerit. Quia igitur isthanc calumniam alios persuadere non potui, lepide admodum omnia illa prophetarum dicta mihi adplicare adplico, qui ob veritatem passi sunt; ac de caetero adversus omnia illa, quibus feditas meae calumniae exagitur, clypeo impudentiae me munio.

Par specimen exhibui, quam in proclvi mihi sit è quavis doctrina an-
sam arripere alicui athei convitium impingendi. Tradiderat is, quem
allatrando illa mihi rupi; penes summos imperantes civiles esse examen
doctrinarum, inprimis earum, quae ad finem civitatum aliquo modo
spectant, & quae in conscientiis hominum efficaciam habent obsequio
adversus summos imperantes promovendo aut impediendo. Ex quo
genere non pauca apud Pontificios reperiuntur; puta, quando Papae,
meo collegae, talia tribuuntur, quae in summis imperantibus non possunt
non fraudi cedere. Atqui ego multa blatero de jure ministrorum Ec-
clesiae cum modestia & discretionem corripienti etiam Principum peccata,
quatenus hi membra Ecclesiae sunt. Ad quae meus adversarius nihil re-
spondere potuit, nisi ut asinum me & stipitem nuncupet, quippe cum
de mea thesi impugnanda ipsi in mentem non venerit: eamque à sua to-
to caelo differre, nec eam sibi repugnare jactet. Ubi quidem fateor, me
velut miseram ovem, aut cornutam tamen, unguiumque ac dentium ro-
bore lupo non cedentem, haut videre, quid ad istud responderi queat;
nisi quod mihi sufficiat undecunque occasionem nactum athei & impii
maledictum spargendi, etsi eo nomine impuri calumniatoris notam me-
rear apud illos, quibus mentiri inter turpia habetur.

Sed uti ista eruditionis & candoris mei specimina cuivis in
oculos incurrere potuerunt: ita intentio concionum mearum tibi paulo
familiarius explicanda est, mi fili, quam subtili artificio me occultasse

gaudebam. Scilicet quid veneni perjura mens parturiret haut tutum
erat expromere, quamdiu Suecorum res in Scania potiores essent. Ita-
que tunc mussitavi, ac bonum me civem simulavi; cum tamen si, quæ
peccata esse credidissem, iram Numinis merentia, ea pro autoritate of-
ficii mei prophetici mature debuissim denuntiare, ut Suecis pœnitentiæ
atque emendationis, pœnæque adeo divinæ prævertendo spatium foret.
Sed postquam pauper ovis ego credideram ab eventu unius conflictus
maritimi summam totius belli pendere, & nunquam reverti posse exerci-
tium, qui ad auxilia sibi adsciscenda paul sper recedit, jam impune judi-
cavi me publice apricari posse, quod dudum vapido sub pectore texeram
Et cum alias boni sacerdotis officium sit tali casu cives ad fidem in legi-
timum principem servandam confirmare, meus me perfidus animus im-
pulsit ut, Scanos quantum in me exanimarem, ac desperatione implerem
velut implacabili Suecorum peccatis Deo; utque novi se Regis velut li-
beratoris imperio lubentes se subderent. Simul in absentem
adversarium inter aurigas & vetulas invehi præclarum erat. Etsi nescio
quem colorem conquirere debeam, quod inter peccata Sueciæ iram pro-
vocantia tunc posuerim fiduciam in auxiliis Gallicis, ac Galliam voca-
rim *Ægyptum, domum malorum, in quam speramus.* Nam si nunc ejusmodi
verbum Dei prædicare aggrederer, metuo ne mihi in Sueciam remigran-
dum sit. Nisi præstet ingenue fateri; nos quicquid vesani affectus sug-
gerunt, garrere, & quod alio tempore nigrum, mox album videri; eo-
que stolidum esse, nostra dicta aliter considerare, quam sonitus anima-
rum venalium, & affectibus suis obnoxiarum, quibus nunquam ratio
constat.

In eo autem credideram insigne me commentum invenisse virum mihi
invisum immissa plebecula plane perdendi, quod inter causas belli quo Deus
regnum Sueciæ castigare statuerit, etiam horrida illa dogmata, quæ iste tra-
dere haut dubitavit, retulerim. Nam si tam fatui homines inventi fuissent,
quibus illud persuaderi potuisset nil aliud super erat, quam ut iste velut Jo-
nas quispiam expiandæ iræ divinæ in mare projiceretur, aut rogo è ve-
tustis libellis methaphysicis extructo imponeretur, lento fumo necandus.
Sed effectu quidem sperato corrui id artificium, ac retulerunt amici,
sefe adversarium jactantem audivisse, non habere vel ruditatem, vel ma-
litiam, quo ulterius progrediatur. Inter doctrinas belli conciliatrices
primo loco hanc à me poni: *Scripturam sacram esse questionem facti, quam
omnes homines scire non tenentur.* Atqui ipsius doctrinam esse hanc: *na-
turam hominis primitus à Deo integram creatam, & post culpa hominis deprava-
tam non ratiocinando colligi posse, sed ejus veritatem, velut quæstionis
facti, seu rei quæ in facto consistit, non nisi è divinarum autoritate li-
tera-*

tera-

terarum constare, quæ non probabilem, uti unius viri gravis auctoritas, sed irrefragabilem veritatem producere apta est. Nusquam ab ipso tradi, quæstionem facti esse illud, quod veritatem duntaxat probabilem habet; ac ad præsentem rem pessime trahi, quæ ab JCtis de ignorantia facti traduntur, quæ ad certam tantum materiam applicari possunt & debent. Neminem quoque eorum ita delirasse, ut in universum pronuntiaret, cujusvis facti ignorantiam cum negligentia culpabili conjunctam non esse, nec dari facta, quæ omnes scire teneantur. Quæ cum supra meum captum sint, merito suo loco relinquo: ac satis perspicio, quam temerarium sit carpere, quæ non capias. Alterum horribile dogma, quod atroici bello à toto populo expiandum est, à me illud statuitur; *Deum plane justum non esse, nec dici posse, nisi tantummodo, quando promissa sua implet, & legem ab homine servari vult.* Ast qui adversario favent, ex ejus scriptis demonstrant, illum adæquationem duntaxat justitiæ divinæ & humanæ secundum omnes actus negare. Unde mihi probandum esse, omnes actus justitiæ humanæ in Deum cadere, etiam quæ citra subjecti- onem, aut indigentiam intelligi nequeunt. Quod qui asserere institu- at, sensu communi carere visum iri. Nec absurdum esse ratiocinium si dicam: si Deus, qui nemine indiget, & qui inconcussa fruitur beatitate, est misericors; quanto magis par est mortales esse misericordes, qui sæpe aliorum misericordia indigent, ne duritia sua aliquando in ipsos re- cidat. *Non ignara mali miseris succurrere disco.* Denique eos, qui latini- tatem suam haut superstitiose ad dictionem metaphysicam adstringunt, tò eminenter tō formaliter non opponere, cum istud vocabuli etiam per- fectio æquipolleat. Etiam qui eminentissime doctus est, etiam vere & formaliter doctum esse. Tertium dogma istius est: *Deum non propter es- sentiam, sed tantum propter beneficia colendum.* Ad quæ paucis reponunt a- lii; me de meo infarxisse vocabula *plane non* (gar nicht) & *tantum.* Deinde me ad rationes, quibus sententiam suam iste stabilit, respondere debuis- se, non solo verbo damnare thesin à multis nostratium theologorum traditam. Quartum dogma bellum Sveco Danicum generans à me fingitur hoc: *hominem miserum absque imagine divina creatum.* Ad quod fautores adver- sarii reponunt, hunc ad nauseam usque inculcasse, sibi sermonem esse de fi- ctitio homine, non de Adamo, qui revera extitit. Ac posse fingi hominem justa statura ac robore, qui tamen Adamus non sit. Quantum denique dog- ma, ob quod tota natio bello flagellanda fuit, hoc à me habetur: *omnia pec- cata, flagitia & vitia esse pura adiphora seu res indifferentes, quæ in propria natura absque ea lege quæ è socialitate profluit, plane injusta non sint.* Eoque v. g. adul- terium, homicidium, furtum in sua natura esse indifferentia. Ad hæc adversa pars non citra indignationem fremit: toto cælo differre nudum

motum physicum ab omni moralitate abstractum, & integram actionem
moralem, respectum quoque ad legem complexam: & ne pilum quidem
boni viri habere, qui veras & innoxias sententias ita sycophantico mo-
re distorquere non erubescit. - Qui tamen mitiore sunt ingenio, pro de-
liro homine me habent, ac stultitiæ meæ ingemiscendum ducunt,
quod dum ad claritatem nominis via tam ignobili grassor, ita turpi-
ter me coram erudito orbe prostituerim, ac de rebus publice garrere non
dubitarim, quas non intelligam. Et quæ à me moveantur adversus il-
la, quæ iste in aliis scriptis ita perspicue deduxit, inanes nugas tricasque
esse. Ab aperto tamen furore excusari non posse, quæ in peccata Sveciæ
vaticinabundus jactem non sine sacrarum literarum profanatione, ac
miserrima earundem adplicatione. Cæterum postquam hoc modo ani-
mas civium ad exuendum legitimi Regis obsequium præparaveram, al-
tera concione titubantes velut è divino mandato hostis imperium agno-
scere jussi. Quam nunc dum per otium rumino, non possum non agno-
scere; siquidem heic loci in simili casu ejusmodi concionem habeam, à
Rege meo clementissimo torque me donatum iri, sed ferreo, & quo ex
alta trabe collo suspensus saltatoriam pedibus sim exerciturus. Quæ la-
tius deducere merito supersedeo, cum nemo propriam turpitudinem al-
legare teneatur. Quamquam autem duæ ejus commatis conciones suf-
ficere poterant, ut bis patibuli candidatus declarare mererer, tamen quia
trifurcio feri elogium aliquid splendidius habere videtur, tertiam adjunge-
re placuit, illustri admodum occasione in funere tubicinis & tympano-
tribæ habitam, quibus æque ac mihi classicum canere artificium fuit:
quam initio valde macilentam, post per otium variis sententiis, perjuri
mei animi interpretibus, interpolare placuit. Inter quos illa facile emi-
net, quod dum ab adversario tradita circa extremam & injustam vim Princi-
pis in hostem abeuntis propulsandam damno, eo ipso Svecicam natio-
nem, ejusque statorem Gustavum I, regem, Christiæni tyrannidem amo-
lientem incuso, damnoque: immemor, me Augustissimi Regis mei ma-
jores, nationemque Danicam eo ipso damnare, qui longe minore de cau-
sa, quam Sveci, istum regem expulerunt. Ubi si peculiarem aliquam &
extraordinariam vocationem divinam comminisci velim, ab adversarii
importunitate mihi metuo, qui haut dubie eandem à me probari est fla-
gitaturus.

Puto me sat illustre documentum candoris mei dedisse, quod ubi
laudes proprias per me ipsum, aliosque à me subornatos haut parce de-
prædicavi; ita si qui sint nævuli sat ingenue notare haut erubue-
rim. Unde vitio mihi nemo verterit, si quam censuram in
me ac Magnificum Dominum privignum meum exercui, eandem
quo.

quoque circa amicissimorum mihi virorum commenta expromam. Præfertim cum & stultum sit perituræ chartæ parcere, ac is mihi semper mos fuerit, ut quod statis laboribus superfuit tempus non lectioni bonorum scriptorum, sed vellicandis aliorum operibus, inanibusque litigiis impenderim. Igitur ad te mea se jam convertit oratio, Vir Reverendissime Amplissime atque Excellentissime, Domine Valentine Alberte S. S. Theologiæ Doctor solidissime, ejusdemque Professor publice extraordinarie exasciatissime, Logicæ autem & Metaphysices ordinarie subtilissime Facultatis Theologiæ, nec non Consistori Assessor gravissime, Philosophicæ subsenior meritissime, stipendiariorum Ephore vigilantissime, Academiæ Decemvir splendidissime, Nationis Polonicæ Senior illustrissime, Collegii Beatæ Virginis Senior, nec non Minoris Principum Subsenior bibacissime, bis Rector Magnifice, quinquies Decane Spectabilis, & plura si velles. Ad te inquam, mea se convertit oratio, quem proximo post privignum meum ioco diligo æstimoque. Et quanquam id felicitatis nunquam mihi contigerit, ut nasi tui circumferentiam, ac minio divites colliculos, sobrietatis tuæ testes, cominus inspicere, ac grandioribus aliquot cerevisiæ scyphis amicitiaæ fœdus tecum sancire daretur; tamen ad arctissimam inter nos conjunctionem sanctissimi instar vinculi merito habere censendus est communis hostis, qui utrumque nostrum tam infestus urgere non desinit, nec nobis claritate nominis, cujus fiti tantopere torquemur, citra molestiam frui permittit. Quem animo concipiam, & cujus nomen præ odii magnitudine exprimere abhorream ipsemet satis intelligis, scriptorem nimirum Eridis Scandicæ, virulentissimi calami virum. Qui cum præcipue opportunus nobis visus esset, ut eo prostrato trophæum poneremus, nescio qua ingenii ferocia conatibus nostris se opponere, & assultus nostros non sine acerbitate repellere, proh dolor! ausus fuit. Qui & usque adeo in sui defensionem obduruisse videtur, ut tot latratoribus licet circumstrepentibus parum commoveri videatur, quo minus qui mendaciis & calumniis obruere ipsum gaudemus propriis vocabulis designare non dubitet, ne minima quidem ratione supercilii nostri, talarisque pallii habita. Qui denique, quod acerbissimum est, quando nos quam maxime excandescimus, in jocos ac scommata risumque quam maxime effunditur. Sed cum tu adversus istum tot per annos prope solus pugnam sustinueris, cæteris dudum è prælio se subducentibus, ac tacite domi prædam suam recensentibus, ne ad extremum defetisceres, auxilio tibi submissi bellatorem vegetum flavente rostro, à virgis adhuc recentem, qui incondito ruditu omnium animos oculosque in se averteret, quo tibi anhelitum recipiendi spatium foret. Qui cum tantum operæ pretium fecerit, quantum vides, jure suo postulat,

ut tecū amicitiaē tesseram me lenocinante jungat, & inter delicias tuas primum locum fortiatur. Hunc igitur tibi collegam & socium in oppugnando communi hoste do, dico, addico, ac insolubili sacramento despondeo; qui improbitate calumniandi utriqve nostrum palmam ambiguam reddet, obscœnitate autem & impudentia mentiendi ipsum Nic. Beckmannum superabit. Hunc in partem gloriaē, quam ex hoc bello reportasti non magis admittere gravaberis, quam ego non modicum famaē mihi quaesitaē partem eidem transcribere invidi. Nec movere te dispar aetas debet, quo minus fraterna ipsum familiaritate amplectaris, cum si in quovis alio, in hoc certe malitia aetatem suppleverit. Quam & omni studio amorem tuum meritum confido, nisi forte tibi hoc unum displiciturum est, quod non tam compendio tuo orthodoxo, quam Marennis & Carennis osculandis gaudet; quæ & sæpe matri ipsius quæstæ sunt, se vix tauri ruentis in Venerem tolerare pondus posse. Quod si autem ideo fortasse istum fratrem fastidias, quod scriptum istius crassam admodum barbariem oleat, cum tua nil nisi paradisiacam ambram ex tuo iudicio spirent; age, & ad postremum scriptum tuum, (nam cætera fat acrem puto strigilim sensere,) quandam florum sparsionem addam, ut scripta utriusque non disparis valde pretii esse constet, nisi quod meus velut juvenculus scriptor paulo ferocius furat, tu veteranus nugator paulo mitius ineptias.

Atque id quidem abs te ordine & decenter factum, quod scripto tuo sacrosanctum nomen JESU præfigis, nimirum quia isto mores à Salvatore nostro cum primis commendatos ad vivum exprimis implacabile odium, misellam ambitionem, tartaream invidiam, diabolicam calumniandi libidinem. Nec est, quod sanctulorum quorundam supercilium cures, qui jaētant, dum frons Jesum præfert, pectus Satanam exprimit, Deo illud ejusque nomen in vanum adhiberi. Nam istud præceptum tantum Laicos spectat. Mihi autem fas fuit Numen in vota vocare etiam tunc quando conciones patibulo dignas eruētabam. Quod & aliis mei similibus in usu est, quibus Spiritus Sanctus invocatur etiam quando viros innocentes calumniis publice proscindere instituant. In eo autem privigno meo plane geminus es, quod in tua charta nil solidi, & quod ad rem facit adpareat, sed eam totam cavillationibus, & scommatibus impleveris, quæ tamen ex aliis fere confarcinas, aut cuculi ad instar ex ipsius adversarii scripto imitaris. *Dixerat, Hic quis adest? Et adest responderat Echo.* nihil autem à te falsius dici potuit, quam quod tu istum *fidei nostræ consanguineum* vocas. Nam & ego credo, me inter magna Ecclesiæ esse columina; nec tu minor ejusdem Atlas tibi videris. Et tamen iste nos magnos hypocritas & sycophantas credit, & me

me insuper, qui inter doctos me habendum ducō, asinum credit. An hoc est fidei consanguineum esse? video quoque te invidiam velle adversario facere, sed ita anili modo ut plane animum despondisse videaris velut causa plane desperata. Quid enim putidius est, quam ad *innocentiam* provocare, ac inique tecum & cum illo, cujus defensionem suscepisti agi velut *innocentibus*? Sane si mihi contigisset ob perduellionis crimen ad supplicium duci, forte pro more id genus hominum de innocentia mea protestari non indecorum fuerat. Ast quid tibi accidit, ut tanto cum ejulatu potissimum super innocentia tua queritari necessum habeas, cum non nisi ineptiæ, & calumniæ è meis flagitiis levissima, tibi objecta sint. Et cur non meministi Valentinum te esse, qui juxta *Jacobum de Voragine Hist. Lombard. c. 42.* dicitur, *quasi valens tiro i. e. miles, qui nunquam cedit, fortiter ferit, se valenter defendit, potenter vincit.* Quod si utique durum tibi videbatur adversarii aculeos excipere, quare lacefere eundem non desistis, quem nosse non debebas nunquam omissurum latratores digno telorum genere abs se repellere. Et cum nos veterani sycophantæ negotium ipsi facefere non desinamus; is provectiore licet ætate haut indecorum ducit famam suam adversus nostros assultus vendicare. Sed nimirum idem te, qui me infestat morbus, famæ sacra fames, & quod *gloriam* tanti Herois defendendi necessitas tibi incubuit. Qui tamen credo tota vita nihil acerbius evenit, quam Albertus encomiasta, qui adeo insulse parasitandi artem tractas, ut ne reliquias quidem hesterni juris lambere dignus sis. Sicut credo nec illi gravissimi viri, quos tu enormi titulo oneras, in adulationis inficetæ præmium tibi salarium augebunt. Nisi forte modicam olim dignitatem Consulum Romanorum fuisse putas, aut vulgare meritum tantam urbem imminenti exitio eripuisse. Camillum aut Ciceronem Roma patrem patriæ libera dixit; sed Cæsaram dignatione introducta id elogii his solis competiit. Sicuti nec Calepinus meus explicare mihi novit, quod genus hominum sint viri, *de toga* bene meriti. Nam si id in solos sartores non quadrat, non video quis elogii istius partem jure sibi vindicare queat, præter famulum meum qui pulverulentam togam scopis purgat. Sic igitur tu carperis non ob amplitudinem tituli, sed ob absurditatem, ob ut ita loquar illatinitatem. Nam si de republica bene meritum dixisses, nemo futurus erat qui reprehenderet; Sed quid sit de toga bene mereri, id ipse fateor me non capere, qui tamen quondam Witebergæ quatuor tironibus epistolas Ciceronis prælegere ausus sum. Unde & invidia tua nimium quantum pellucet, quod cum in alios circa titulos ita prodigus sis, quæ ab amicis adversario tribuuntur elogia cavillaris; quæ hanc duntaxat ob causam ab isto non supprimi constat, ut nobis oculi ægrescant. Quamquam & dubitem, an idem conditionem suam permutare velit cum eo cujus admiratio ita te corripuit, ut neminem mortalium cum isto comparandum putes. Nisi forte credis, senatorem aliquem urbis vestræ Lipsiensis

H

sibi

sibi minoris videri, quam consulem Cizensem; utut hic oppidi sui primus sit, ac de dignitate sua mira sibi persuadeat, quamdiu extra portam pedem non effert. Quod autem circa historiam adversarii carpendam dentem exercere instituis, id quidem facile mihi adprobas, qui omnia istius viri scripta ad Garamantas deportari optaverim, ipsa dissimilitudine pedanteriam nobis exprobrantia. Valde tamen metuo, ne illi, qui politicos sese vocari gaudent, tibi occinant tunc illud, ne sutor ultra crepidam. Nam uti isti vulgo jaectant nullum genus hominum minus esse idoneum ad negotia reipublicæ tractanda, quam qui vitiis nostro ordini familiaribus imbuti sunt; ita & iidem arbitrantur, ubi vis potius nasum nobis nostrum esse exercendum, quam circa censendas historias, recte an secus eminentia reipublicæ negotia expriment. Mihi sane instar omnium historicorum est promptuarium exemplorum Buntingii, unde quovis casu historiolas depromere licet, quas & circumstantiis pro lubitu nostro exornare nemo prohibet. Operam quoque lusisse videris, quod terrorem ipsi incutere conatus es, ostentata offensa nobilis illius profapia, è cujus majoribus aliquem pecuniis donatum adversarius memorat. Sane quid in isto facto vitii sit, ego non perspicio; cum ipse, si quis pecuniam afferat, vel Judæ Iscariotæ apologiam sim conscripturus. Nec credo istum è rumusculis talia hausisse, sed è tabulario regni Sueciæ, cui eo tempore non defuisse vero simile est, qui quid Dresdæ ageretur referrent. Fateor tamen id factum mihi plane incredibile videri non ideo solum quod nullus unquam nostri ordinis auditus fuit pecunias aestimasse; sed & quia satis novi mea consilia circa facta conscientiam tangentia vix tanti aestimatum iri, quam collegia tua Logica quæ si quis semuntiali nummo taxat, ultra dimidium læditur. Id autem mirum est, à te contendere, inclutissimi Seckendorffii libros etiam Teutonicæ lingua conscriptos utique ab exteris legi, & intelligi. Nam credas mihi velim qui Belgico, Anglico, & Gallico solo vestigia pedum meorum impressi, apud istas nationes, ne de aliis dicam, paucissimos dari linguæ Teutonicæ peritos ac libros hoc idiomate scriptos raro ibi conspici. Id autem ridiculum est abs te dici, ex invidia non obscura istius libros ab adversario improbatos, nimirum quia idem hujus luminibus tantopere obstruxit; cum satis constet, adversarium nunquam Seckendorffii mentionem in sequiorem partem fuisse facturum, ni hic judicio suo parum tempestivo rixiositatem tuam irritasset, ut unum & alterum libellum adhuc abortire velles. Nam ita pervicaci ac scævo ingenio est iste vir, ut fas sibi esse credat quorumvis insultationes & vellicationes à se repellere; quæ prava persuasione si exuere ipsum possemus, non dubito, quin brevi causam nostram adversus ipsum simus pervicturi. Video quoque abs te fat inepte adduci locum *Dan. Heinsii de Satyris*. Nam adversarii scripta satyræ non sunt, sed apologiæ, quibus se suaque scripta contra aliorum morificationes defendit, in quibus si subinde quid asperioris dictionis adhibe-

be-

betur, sibi imputent, qui virum injuriæ impatientem lacefferunt. Neque vero legem ullam vidi quæ pœnam dicteret illi, qui me ac mei similes Indici-um confectores aut patronos calumniatorum aut asinorum titulo maceret. Id tamen prudentissimum à te consilium Seckendorffio suggestum agnosco, ut nihil amplius negotii cum scriptore tam mordacis calami habeat; sed potius è sublimi fastigio, quo tua ipsum elogia supra humanam sortem collocaverunt, istas minutias dispiciat; cum magno ipsi mercandum fuerit, censoriam suam autoritatem haut porrexisset ad hominem vivum, & respondere paratum. Quia tamen isti à tuo consilio discedere placuit, metuo ut istam scribillandi libidinem impune sit laturus. Saltem quid mihi circa eam videatur non dissimulabo, postquam tuum scriptum stricturis meis illustrare desiero.

Cæterum tu quidem valde generose, quod ommissis acculeatis in te jactis dicteris, quæ ad rem faciunt expedire instituis; ac imprimis circa lepidum titulum Erotis tui Lipsici asserendum satagis. Ubi quidem graviter admodum & plusquam verissime à te pronuntiatur, eo scripto Eridem Scandicam refutatam à te, prout amantem Dei atque proximi decet. Hic vero nova nascitur materia condendo egregio commentario, distinctius è tuo scripto (deducantur regulæ circa modum exerendi amorem erga Deum & proximum; cui si succenturientur privigni mei chartæ, sine dubio prodibit opus, quod theologiae morali colophonem imponet. Sane amor iste sat rixosus est; & chariti isti tam negligenter circa caput capilli volitant, ut eam à Furia haut discreveris. Ut valde metuam, ne cordati te non modo hypocritam, sed fatuum pronuntiaturi sint, quod talem te isto libello præstitisse dicis, qualem titulus designavit. Prout & mox Christiani candoris, & exquisitissimæ eruditionis specimen præbes, quod negas ab isto tradi, scortationem juri naturali repugnare, cum te inspectus l. VI. c. 1. E. 4, manifestæ calumniæ convincat. Sane in latinitatem peccari non puto, si vaga libido, & scortatio pro æquivalentibus habeantur; ac meliore jure decalogum infimulaveris, qui machationem duntaxat exprimit. Et valde cæcutiisse me oportebat, si istud oculos meos effugisset, quod gemmæ instar in meo Indice fulgere poterat. Non immerito autem tibi à cavillo adversarii metuis, dum Ignatii dictum, amor meus crucifixus est, tibi applicas. Nam iste ita hoc explicandum putat: Eros meus Lipsicus acerbissimum crucifragium perpeffus est. Sed in eo admiranda ingenii subtilitas exsplendescit, quod adversario exemplum Grotii imitandum fuisse asseris, cui cum incongruus titulus maris clausi, ad imitationes Maris liberi à Seldeno adhibitus, displiceret, hic nihilominus ab isto Honos Britannie dicebatur. Intellego quid velis. Nimirum Honos Lipsiæ dici cupiebas. Sis ergo me autore Honos Lipsiæ; sed cave ne quis detracta adspirationis nota è Latino Græcum vocabulum faciat. Quod porro in collegiis tuis nullam lucri rationem habueris, nec quidquam emolumentum præter convitia in-

de retuleris, & se in iniquum, & tibi juxta tuisque auditoribus parum gloriosum est. Nam bobus trituranibus os non esse obturandum nosti; ac turpissimo sese ingrati animi crimine obstringeret auditor; si misero magistro vel viciis repetita crambe sese enecanti solatii nihil reponeret. Ast si forte meo exemplo solam nominis claritatem captasti, fortunæ benignitatem extollere debes, quod solis convitiis depecisci potuisti. Nam mihi illa ipsa inclarescendi libido longe atrocius malum pepererat, ni promte me in pedes dare calluissem. Qua de causa porro adversarius libellum tuum *de interesse religionum* tantopere despiciat, mihi quidem non constat. Sed quid mihi videatur, exponere grave non erit. Animadvertisse mihi in te videor singularem ambitionem cum cacozelia conjunctam, ut statim si quid plausibile ab altero prolatum sit, id interpolatum pro tuo venditare gaudeas. Cum ergo audisses religionem Pontificiam soli *interesse* mundano superstrui, cæteras autem Christianorum sectas opinioni veritatis, quam quælibet sibi vindicatum it, dissidere; tu ut peculiare quid sapere videreris, omnia dissensionum fundamenta ad *interesse* revocare instituisti, mea sententia valde id quidem ἀνύψως, nisi ita demum mentem tuam explicare velis: In quolibet religione deprehendi principium aliquod, aut primariam propositionem, ex qua reliqua fere scita promanant; quæ si vera est, prima veritas, si falsa πρῶτον ψεῦδος, primum falsum dici potest. Assumpto autem semel in locum principii ejusmodi falso, ingenii humani ambitio cedere nescia, ac semel placita defendere pervicax, (cujus documentum uterque nostrum præbet non obscurum,) subigit doctores, ut pro adstruendo ejusmodi falso non minus acriter, quam pro insigni quopiam *interesse* pugnent; ne scilicet unquam errasse videantur, utque adeo autoritas sibi apud sectatores suos illibata persistat. Id autem miror, quare quod adversarius obtulerat, utiliter non acceptaveris, dum per pedanteriæ aulas à se academias intelligi negat. In quo idem tibi contigisse video quod Joanni Bodino, qui in nescio quem scriptorem acerrime invectus dicitur, quod tradidisset, Andegavi in patria ipsius asinos non dari; quem ille erroris convicturus magna cum asleveratione contendit, grandes utique ibi atque excellentissios asinos dari. Cum igitur adversarius ordinem vestrum in universum à labe pedantismi absolvere velit, tu autem istud elogii utique eidem vindicatum eas non aliam video rationem ejus litis componendæ, quã ut quisquis tale habeatur, qualem se re ipsa exhibuerit.

Postquam hæctenus circa cavillationes fategisti, jam tandem ad rem ac ut causam tuam utique obtines ab imprudentia & coccyfimis præfidiū mutuaris, ac manifestæ licet calumniæ convictus ὑπογραμμὸν Spir. S. facta gannire non desinis. Video tamen dum alteri errorem obtrudere laboras, in crassissimum te solæcismum Logicum præcipitare, qui quinque lustrali ejus disciplinæ cantillatori condonari non potest, & quo si privignus se meus adstrinxisset, virgarum puerilium aqua lustrali circumferendus esset. Dicis adversari-

um

um excusate, se hominem spectasse, *si miser fuisset*. At qui pueris, qui vel biduo mysteriis Logicis imbui cæperunt, constat, particulam conditionalem si non adponi consequenti, sed antecedenti; ac neminem unquam ita delirasse, ut diceret, si asinus volat, si habet penas. At qui adversario τὸ *miserum esse* semper fuit consequens, posito isto antecedente, si omni auxilio divino & humano sit destitutus. Non inquam supponitur miseria hominis, sed ex antecedente infertur. Ac ut eo magis convincaris quæro ex te; num theologo salva conscientia liceat formare hanc propositionem; hypoth. Si Christus genus humanum non redemisset, omnibus hominibus in peccatis suis æternum fuisset pereundum? Ac num is, qui ejusmodi propositionem formavit, argui possit aliquid finxisse contra ὑπογραμμὸν Spiritus S. qui utique dicit, Christum genus humanum revera redemisse? Dein interrogo, utra pars hujus propositionis contineat hypothesein, seu utri addatur particula conditionalis *si*. Qui legere norit, facile ad hanc quæstionem respondebit. Ast ubi quis particulam *si* consequenti adponat, *si omnes homines in peccatis suis æternum pereunt*, ac inde propositionis hypotheticæ autorem hæreseos arguere instituat, velut contra mentem Sp. S. fingat, nullum hominem salvari, annon mente istum motum pronunciabis? Video aquam tibi hærerere, & omnes tabellarum Logicarum fabros concusso capite, ac nudato dentium ebore ringi. Igitur nihil remedii superest, quam ut strenue frontem perfrices, & neges atque per neges, hanc fuisse adversarii sententiam, quam nunc dicit; & quam nunc hypotheticam esse excusat, ab initio categoricam & seriam fuisse propositionem. Quo sine necessarium fuerit ex omnibus exemplaribus impressis vocabulum *si* erasisse. Equidem quantumvis inhonestum, non tamen rarum est isthoc artificium, autoribus aliam sententiam affingere: ac me in eo non mediocriter esse versatum profiteor, quæ cum primis & multitudini inanium litium, & æternitati inservit. Sed talia miscere, quæ alia tu forte flore cerevisiæ Torgensis saucius in chartam conjicis, non nisi ejus est, qui cum ratione pudorem plane decoxit. Sane totum adversarii ratiocinium huc redit: *si homo omni auxilio divino & humano destituatur, erit miserrimus*. Ex quo ulterius infert, cum ad conservationem & commoditatem vitæ humanæ ab aliorum auxilio hominum accedere plurimum possit, igitur ipsam naturalem rationem homini dictitare, ut sit sociabilis. Ut autem accurate intelligi posset conditio hominis, ab omni auxilio divino & humano destituti, animo concipiendus erat homo non talis, qualis Adamus fuit, quem Deus peculiari cura prosecutus est, & in amantissimo horto collocavit; id enim fuisset contra hypothesein, qua divinum auxilium excluditur. Deinde & idem concipiendus est in hoc orbe existere, prout nulla humana cultura eidem adhuc accessit, & ab omni humano auxilio destitutus, seu qui nunquam mediâte aut immediate aliquo auxilio ab alio homine usus est. Nam etiam si unicus homo concipiatur nudus in solitariam & incultam insulam naufragio ejectus; ex recordatione tamen invento-

um humanorum facilius aliqua reperiet vitæ servandæ, quam si idem nunc primum in mundum ingressus conciperetur, nulla humanorum institutorum notitia imbutus. Atque istum statum hominis ab omni auxilio divino & humano destituti adversarius naturalem vocavit; etsi eam vox natura, & naturalis varias significationes admittat, idem non repugnat, quo minus status naturalis vocabulum alio sensu adhibeatur. Ad hæc si tua confero liquido jurare posse videor, nil sensus communis tibi superesse. Dicis, adversarium *cum hominem tanquam miserum consideraret ac describeret, in eo fuisse totum, ut statum naturalem formaret atque delinearet.* Atqui contra id adversarius egit, ut si statum hominis consideraret, prout ab omni auxilio divino & humano abstrahit, eum ostenderet fore miserimum. Eo ipso tamen in statu non substitit, sed ex ejus suppositione ad necessitatem & commoditatem alterius status adstruendum progressus est. Id autem falsum est, quod subjungis, adversarium noluisse statum felicissimum protoplasti *agnoscere pro naturali*: sed id duntaxat verum est, eundem noluisse vocabulum status naturalis in eo sensu accipere, ut statim perfectissimum notet; quia hæc consideratio pertinet ad theologiam Christianam; ipsi autem propositum fuit tradere jus naturale ad captum etiam illorum, qui S. Scripturas ignorant. Impudens quoque dictum est adversarium tanquam thesin assumpsisse hominem suum primævum miserum. *Qui fingit* aliquid, quod nunquam extitit, theseos alicujus illustrandæ causa, is illud assumit non ut thesin sed ut hypothesein, quæ vera an falsa sit nihil interest, modo ex ea posita id consequatur, quod sibi probandum sumit. Ac tibi ipse contradicis, dum modo scribis, eum velut *thesin* assumpsisse hominem suum primævum; ac mox tamen ais, eundem hominis miseri *fictionem* supposuisse. Denique ad societatem demonstrandam eam fictionem adhibuit non unice, sed eo argumentandi genere, quod deductionem ad absurdum vocamus. Ex talibus porro præmissis tam ineptis ad furiosi modum colligis, adversarium primævum hominem considerasse non hypotheticè *si miser fuisset*, sed categorice, *quod aut quasi miser fuisset.* Nam supra jam monitum, adversarii hypothesein seu suppositionem non fuisse hanc, *si homo miser est*; sed illam, si homo fingatur omni auxilio divino & humano destitutus. Ex hac si capere non potes id consequi ejusmodi fore miserum, stupidior es privigno meo Severino. Quando autem conaris ostendere discrimen inter tritam illam propositionem, si asinus volat habet pennas; & adversarii propositionem hypotheticam; ita asinino more ratiocinans, ut humanæ mentis nil superesse tibi adpareat. Et tamen inter fœdissimam tuam stultitiam mire tibi lepidus videris, & velut in prato Qverfurtano inter agnatos tuos subsultas, ac saxeos dentes nudas. Sane in suppositione illa, *si asinus volat*, animali tuo aliquid per fictionem additur, quod natura negavit. Unde non necessarium est fingere cutem griseam belluæ detractam. Contra adversarius non fingit *primævum hominem in se felicissimum*

ferum miserum esse, uti tu nulla fronte fingis: sed si concipiamus aut fingamus sibi soli relictum, miserum fore pronunciat. Nec ab eodem abstrahit omnem illam, quam revera habuit, perfectionem. Sic enim ipse dicit, ais. Atquimi Alberte, ostendendus est locus è scriptis adversarii, ubi is dicat: *se abstrahere omnem illam, quam revera habuit perfectionem*. Ego sane, qui calumniæ struendæ causa eadem semel atque iterum evolvi, nusquam tale effatum animadverti. Nam per abstractionem ab illo suo fictitio homine omne auxilium divinum & humanum removet; sed quæ essentiam hominis absolvunt ipsi relinquit, corpus nempe, & quidem in justam staturam adultum, & rationem, sed omni cultu destitutam, sed & vix à quadrimulo puero ineptius dictum expectari poterat; quo facto, i. e. si ab homine omne auxilium extrinsecus accedens abstrahatur, non potest non videri miser, & quidem categorice. Sane si quis ita loquatur, si fingamus asinum volare, idem habebit pennas categoricè, annon hunc plane *ἀλογον* dicemus. Sicuti & dum *fictionem categoricam* appellas, misere impingis in prima elementa ejus artis, quæ publice privatimque per quinque lustra parietes flagellasti. Nisi forte in propositione hypothetica, non antecedens solum, sed & consequens præsupponi oportet: si asinus volat, si habet pennas. Per eam autem abstractionem, quam adversarius ponit, ejusmodi homo non in solo spoliatoris phantasia, uti tu argutissime loqueris, sed revera miser erit. Sane si te omni supellectile, cibariisque exutum, egenum nudumque in desertam aliquam insulam, ubi nulla Eulenburgensis cerevisiæ copia, solum projiciamus, etsi caput adhuc inaniis metaphisicis turgeat, mox confessionem miseriæ abs te extorquebimus. Sicuti igitur per fictionem volatus asinus manet asinus, uti tu fateris; ita non minus per fictionem amoti auxilii divini & humani homo manet homo i. e. animal rationale. Sed & frustra est, quando dicis: tibi quidem licere aliquid per impossibile fingere, quia contrarium habes pro certo. Nam idem & adversarius facit, qui idem statum protoplasti, i. e. hominis revera existentis, & à Deo creati habet pro certissimo. Et quando doctrinam suam de naturali jure ad captum etiam gentilium formare vult, non est ipsi propositum eosdem de veris originibus generis humani edocere; Sed ita duntaxat cum iisdem ratiocinatur: quamcunque vos persuasionem foveatis de originibus hominum, inspecta tamen rerum natura, & hominis eruditione cogimini fateri, miserum fore hominem omni auxilio humano destitutum, eoque colendam vobis & æstimandam esse socialitatem. Mira de hinc somnia misces, quando de methodo subnectis, per quam adversarius in hunc errorem prolapsus sit, ut nempe hominem ab omnibus destitutum miserum crederet. Inane quoque est quod dicis, omnes, qui de idea aut essentia juris naturalis egerunt, ad prima tempora recurrisse. Nam ad prima tempora recurrendum est illis, qui de statu hominum naturali & adventitio tradunt; de quo paucis cogitare in mentem venit. Et jus naturale etiam sine consideratione primi status investigari potest. *Quin*
&

& abstractio illa non minus apud Christianos quam gentiles socialitatis necessitatem explicaturo utiliter adhiberi potest. Quæ tamen socialitas non quomodocunque, sed firmissime demonstrari potest per rationes positivas, etiam non adhibita illa deductione ad incommodum; quicquid & tu, & ego cum paucis nostris sociis contra ganniamus. Denique & in eo admodum crasse plaberis quod non intelligas, ad alium finem ab adversario abstractionem suam, ad alium ab Hobbesio suam adhiberi. Nam adversarius fictionem suam opponit statui hominum per auxilium & industriam aliorum hominum exulto. Hobbesius bellum omnium in omnes opponit societati & statui civili; cuius necessitas è fictione istius belli omnium in omnes egregii illustrari poterat, ni Hobbesius id pro vera thesi, non autem pro fictione aut hypothese habuisset. Cum ergo adversarius in hoc negotio semper vocabulum conditionis suppositionis, & fictionis adhibuerit, & vero tu fatearis eo modo ipsum habere te consentientem; jam ergo & fatere, hæctenus cum propria umbra te luctatum. Objicies forte, me in hoc palmario tuo loco ita tecum egisse, ac si ab adversarii partibus stem, cum tamen Solduriorum lege addictum me tibi profitear. Sed scias velim ita solitum esse tenerrime & familiariter inter se amantibus, ut quandoque parvulorum nequam vocabulo sibi blandiantur; prout & Borealibus populis porcelli, & quandoque scrofa vocabulum inter amantiū lepores adhibetur. Quamquam & revera turpe videbatur, te veteranum philosophum non paulo crassius ratiocinari, quam privignum meum, qui tecum comparatus lalisio est sed & hoc ipso discrimen inter verum amicum & adulatorem exprimere volui. Nam ille novos amici detigit atque corripit, ut ea emendentur; adulator promiscue omnia, pulchra, fæda probat. Ac sane adparet, adultores tibi non parum nocuisse, dum insipidis laudibus ita te dementarunt, ut revera inter eruditos aliquid te esse crederes. Cum si mature tibi ejusmodi correptio fraterna contigisset, id obtinuisses, ut saltem tacendo sapientiæ opinionem tueri posses.

Postquam arce causæ tuæ ita turpiter dejectus es, reliqua levioere brachio castigari possunt; velut quod ita ratiocinaris; quia è veteribus Plinius & Solinus aliquam Geographiæ notitiam pro captu eorum temporum habuerunt, nostro autem seculo Ricciolus in ea scientia non parum præstitit, igitur in universum Itali Geographiæ sunt periti. Adparet te parum nosse, quæ rei literariæ in Italia sit conditio. In metaphysica porro summus utique scientiæ gradus, quo eruditus & sano sincipite vir eniti potest, is est, ut intelligat, steriles avenas esse, & nil nisi farraginem terminorum, quicquid ejus scientiæ nomine vulgo venit: & qui solidi quid subesse huic putat, quid subesse huic putat, quid solidi quid subesse huic putat, quid solide philosophari sit haut intelligere. Nec magis ad veræ eruditionis laudem facere metaphysicam, quam ad boni concionatoris gratiam frequentes screatus & sputationes. Circa philosophiam tuam Christianam parum proficere videris.

Nam

Nam dum dicis, antequam à philosophia hypotheses è S. Scriptura tuto assumi possint, prius à Theologis verba recte exponenda, quo facto philosophos statim intelligere, quæ locutiones populares sint, nullamque inde hypothesin petere; nihil aliud quam nugaris, ac per inutiles ambages circumvolveris, cum recta via posses procedere. Sane quod Deus oculos aut pedes proprie dictos non habeat, id non demum è theologia discendum est, sed & è sana ratione constat; quæ & ipsa indicat quæ dictiones populares quæ accuratæ sint. Cum igitur hypotheses, quas tu è Sacra Scriptura in philosophiam transferre cupis, prius ad rationem sint referendæ, quem sensum habeant: fateare necessum est illas revera philosophicas esse, nec ideo revelatas aut fori theologici esse, quia in S. Scripturis obiter quoque & præter primarium earum scopum occurrunt. Sed & nihil magis à theologia Christiana alienum est, quam quod toties licet monitus coccyllare non desinis; *officium Christiane discipline juris naturalis esse, hominem corruptum in moralibus conformare homini integro.* Ego contra pronuntio; Christianos non posse nec debere conformari ad hominem integrum. *Non posse*, quia corruptio humanæ naturæ, quæ ad mortem usque etiam sanctissimis mortalium adhæret, eam perfectionem attingi non patitur. *Non debere*, quia justitia paradisiaca erat legalis, sed justitiæ Christianæ fundamentum est Christus statui Paradisiaco incognitus, cujus velut auspicii bonæ nostræ actiones fieri, & ex eo ad probationem atque æstimationem trahere debent. Contra tu dum hominem corruptum vis conformare homini integro, qui per opera legis salvandus fuerat, videris eodem modo salvare velle hominem corruptum, postquam hunc per tuum Compendium, si diis placet, ad paradisiacam naturam reduxisti. Ac si tanta efficacia inest disciplinæ juris naturalis ad methodum tuam formatæ, quid immensis theologorum scriptis opus est? Sic & ineptum est isthoc ratiocinium: quia justitia originarie in protoplastis fuit, cujus reliquæ ad nos derivatæ sunt igitur principium justitiæ ab iisdem petendum est. Nam quæstio est, utrum ea justitia secundum omnes suos actus, in exercitio positos, in historia paradisiaca extet, & ad præsentem conditionem generis humani commode adplicari possit. Id tamen recte, quod adversario inscitiam philosophiæ Christianæ objicis. Nam ipsi persuasum est, ejusmodi philosophiam plane non dari, ac somnium Alberinum esse. Non capere quoque possum commodum id, quod è philosophia Christiana in orthodoxam theologiam redundat. Nam illa philosophia quod Christianum habet à theologia habet. Si autem philosophia aliquantum theologiæ subservit, id non facit ut Christiana, sed ut philosophia. Cartesius porro, quando obiter monita quædam moralia adspersit, haut ideo philosophiam moralem ita attigit, ut de eadem justis principiis superstruenda, cogitationem suscepit. Etsi brevi tempore ejus philosophiæ ne vestigium quidem superfuturum reor, postquam tu quoque calamum in misellam stringere cœpisti. Debueras tamen scriptis tuis de Cartesianismo & Cocceanismo addere librum de Coccyfmo, quem tu mira felicitate exprimis; quo sane nihil utilius esse nobis vitiligatoribus potest; qui etsi centies calumniæ

& ineptiarum convicti simus, obdurata tamen fronte ad cuculorum morem eandem cantilenam vel millies iteramus. Et sane quæ ratio suppeteret controversias non difficillimas aut obscurissimas in infinitum alendi, nisi adhibito in subsidium coccyfmo? Ex quo genere est, quod ab adversario *primævum hominem miserum fugi* cuculas; cujus calumniæ etiam Wildschyffium meum jam pudet, qui malitiam tuam miratur, quod *primævi hominis* vocabulum heic infercias, ut imperitis persuadeas, velut de protoplasto seu homine vere primævo sermo sit. Quo diabolico calumniæ genere quid intendas, non obscurum est. Infelicem vero nostrum adversarium, quod te præceptore usus non est, à quo discere potuisset, quæ prudentia in lectione librorum, in quibus bona malis mixta sunt, procedendum sit. Sed nunc miser æra lupinis discernere haut calluit, ac dum per scævitatē ingenii vetera Magistrorum nostrorum dictata presse sequi adspernatur, tantos adversus te clamores excitavit. Ast dum minutias confector, propemodum oculos effugitat effatum, quo subtilius in nullo theologico scripto legisse memini. Tradiderat adversarius, imperii paterni in filium causam esse non solam generationem, idque rationibus adstruxerat, quos tu quidem convellere nunquam ausus es. Addiderat, si generatio & paternitas necessario imperiū in genitū involve- ret, id etiam in divina essentia processurū. Heic vero tu ansam arripis Orbi communicandi sapientiā, quæ ab origine mundi hucusque occulta latuit. Accurrite ergo huc quotquot estis Theologiæ Doctores, Licentiati, & Baccalaurei, ac ter inclinatis ad terram usque capitibus venerabundi haurite vocem oraculi tam rarum misterium jam pandentis. *Alia divina, alia humane generationis est ratio.* Mirum tamen est tanto sapientiæ fastigio ita repente te in lutum præcipitare. Dum enim utique contendis paternitatem in se imperium in genitum involvere, adducis dictum *Psalmi. XL. 9.* ubi Filius Dei paratum se profitetur exsequendæ voluntati divinæ. Ubi quæro, num ista executio eidem imposita sit pro imperio, an vero idem ultro est quædam quasi conventionē eam suscepit. Si prius agnoscis, habemus novum Arrianum; sin postea, inane est tuum ratiocinium. Dicis postea, etiam si Cartesius & Hobbesius expressis verbis non tradant, licitum esse fingere in philosophia, cujus contrarium in sacris literis descriptum extet; ejusmodi fictionis tamen exempla utique in eorum scriptis inveniri. Videamus igitur exempla. Ais, annon *fabula Hobbesii de primo homine misero, imo malo & truculento repugnat Scripturæ?* Mirum vero, qui Hobbesium tibi lectum intellectumque gloriaris, non observatum à te locum est *c. 8. §. 1. de Cive: ut consideremus homines, tanquam si essent jamjam subito à terra fungorum more exorti & adulti sine omni unius ad alterum obligatione.* An qui ita loquitur, de veris originibus generis humani tradit. Aut fingit, id est, per errorem asserit, alio modo protoplastos productos, quam prout in sacris literis traditur? Dum autem Carthesium *Spiritus S. contradicere asseris, quando scripsit, etsi Deus nullam mundo aliam formam, quam Chaos, ab initio addidisset, dummodo post nature leges ipsi concursum ad agendum ut solet commodaret, sine ulla in creationis miraculum injuria credi posse, eo solo res omnes pure naturales cum tempore, quales nunc esse videntur, effici potuisse;* oblitus es è S. Scripturis adducere the-
sim

fin, quæ huic effato Cartesiano juxta leges contradictionis repugnet, aut saltem istam contradictionem per bonam & evidentem consequentiam è traditis divinarum literarum elicere. Sed & minus atrociter exclamare poteris velut ignominia juri naturali illata, quod adversarius dixerat: non ad jus naturale, sed ad Theologiam moralem spectare hanc thesin. *Deus est finis ultimus omnium nostrarum actionum.* Sane qui obligationem juris naturalis ab ipso Deo creatore, ac generis humani moderatore expressis verbis derivat, ex quo consequens fit, obsequium ei legi ob reverentiam & jussum creatoris præstandum esse; is quid injurium in Deum aut legem naturalem dicat non capio. Oportet vero palato admodum absurdo esse, qui deliciis istis distinctiuncularum non capiatur, juxta quas philosophia Christiana theologiæ subordinatur *non ratione thesium, sed hypothesium, nec essentialiter sed accidentaliter, quoad bene esse, non quoad ipsum esse.* Ejusmodi nimirum jentaculo reficitur stomachus è vespertina cerevisia languens. Sane & iisdem elegantissimis antecessorū tuum M. Irū Perlrū se jactasse crediderim, è cujus eruditione tua philosophia plus trahit, quam è Melanchthonis aut Camerarii scriptis, in quibus parum aut nihil eiusmodi distinctionum occurrit. Qui &, dum vetera statuta vestræ Academiæ reformant!, non eo fine Aristotelicam philosophiam commendarunt, ut in omnia secula seculorum homines eidem mancipio addicti manerent, etiamsi meliora & nitidiora posteriorum temporum ingenia invenerint: sed quia, cum melius philosophandi genus tunc cognitum non esset, præstare ducebant ipsos Aristotelis fontes adire, haut paulo limpidiore, quam lacunas Scholasticorū, à quibus tua philosophia non nisi gradu sordium differt. Uti autem in omni eruditionis genere mera miracula edis, ita in grammatica & critica te ipsam superas. Dum enim locum Virgilii à te præter mentem auctoris, addo, & invita latinitate defensum is, tradis *levare* propriissime significare idem quod *attollere*, in quo significato tibi quoque id adhibitum dicis. At qui cum *attollere* in propriissimo significato sit ex inferiore loco in sublimiorem movere, quæro quas machinas adhibuerit Eryanis, ut cælum ex eo quo nunc situm est loco in spatia imaginaria, aut in aquas supra cælestes protrudere potuerit. Nam ut *attollere* & *commovere* *synonyma* sint, grammatici virgas potius tibi intentabunt, quam id credant. Porro non paulo accuratius Belgium tibi & Anglia, ne de aliis regionibus dicam perscrutanda fuerit, an non plures dentur, quam tu adducis, qui de perfectione protoplastorum dubitent; è quibus & percontari poteris, num tua sententia è Christianorum numero excludi se velint. Inscriptio Erotis tui quod tibi placeat non miror, cum parem isti nemo adhuc invenerit. Ad finem tamen properanti tibi recte plurima sicco pede transfiliuntur, ac unico duntaxat vocabulo damnantur; id quod ad victoriam tibi sufficere potest, cum nemo eruditorum sit, qui iudicio tuo non assurgat.

Uti autem toto scripto putidum nugatorem egisti, ita in peroratione demum gravitatem talari pallio dignam exhibes. Dicis adversarii scripta te haut *turbare* aut *perturbare*, multo minus *ledere* valuisse. Nimirum quia nobis sycophantis, qui calumnias alteri intentamus, ac absurdissimas lites movemus in

chalybem frons induranda est, ut etiam apertissime calumniae convicti erubescere nesciamus. Etsi tibi in vicem totius faciei bilibre nasi rostrum erubescendi officio perfungitur. Recte vero tu, & ex more meo, eorumque quos malevoli ulcera sacri ordinis vocant, quod ea alteri objicis, quorum ipse maxime reus es, imo quorum ipse alteri necessitatem attulisti. Sane nisi ego adversario hæreseos calumniam per invidiam aut ob inclarescendi cupidinem, impingere instituissem, tot scripta lucem non adspexissent, quorum magnam partem cloacæ iterum absorpserunt. Ac nisi tu extremus omnium prælio excedere voluisses, plurima auditu ingrata declinare licuisset. Sane adversarius non absurde sibi jactare videtur; ab isto certaminis genere se quam maxime abhorrentem in arenam pertractum. Famam sibi suam fuisse defendendam, ni salutis suæ proditor esse vellet. Quia adversus ipsum artes honestis viris indecoræ sint adhibitæ, simul ruditatis & ineptiarum in nostris scriptis tanta seges occurrat, non potuisse non pro cuiusque meritis atque captu salem defricandis nobis adhiberi. Statim atque nos conticuerimus, se ne verbum quidem additurum. Interim merito nobis occini illud: hypocrita, ejice prius trabem ex oculo tuo. Et longe potius sibi jus esse ad existimationem & scripta sua defendenda, quam nobis ad ista per calumnias & ineptias oppugnanda. Sane si verum fateri velis, ea veneni malignitate scriptum tuum imbutum est, ut nemica bilis toto pectore tibi superesse videatur; ac longe plura evomere animus ardebat, ni ingenium calamusque deficeret. Sed & mitius irasceris, si cogitare velis, te, cuius præcipuum munus est theologiæ ancillam comere, haut quidquam arrogare tibi posse privilegium illud, quod supra mihi vindicavi, ut alios quidem tuo jure infamare possis, illis contra hiscere nefas sit, ni unctos Domini violasse argui velint. Eum tamen morem, quæ unus & alter etiam ex nostro Ordine usurpavit, quo minus sequaris non intercedo; ut nempe semel arrepta mordicus defendas, ac convictus licet contra calcitrare & baubari non desinas, ne si crepandum quidem sit. Scripserit fane Augustinus libros Retractionum: sed eo ipso, dum humani quid à se non alienum agnoscit, dignitatem episcopalem sædissime prostituit; sic ut si nunc è mortuis resurgeret, & Baccalaureatus theologiæ dignationem ambiret, non sine increpatione repellendus sit. Nobis vero longe generosior esse animus debet, & quia scientia nostra admodum superficialis est, qua soliditate rationum non possumus, pertinacia & impudentia perumpendum est. Ac nisi auguria mea fallunt, jam quod hæctenus tanto studio contendisti, affectus videris ut adversarium demum ad silentium redegeris. Neque enim credo vel verbulum ad epistolam tuam repositurum, præsertim cum ego jure amicitiae, ac pro autoritate, quam mihi velut summus Induperator in commilitones meos mihi vindico, eam ita emacularim, ut supervacuum sit circa eandem castigandam plus operæ adhibere. Quod autem paulo austerius tecum egisse videor, nec strabonem partem appellarim, ideo æquiore animo tibi ferendum fuerit, quod ne meos quidem, dulcissimi que privigni nævos dissimulaverim.

Quan-

Quamquam autem epistola tua, mi Alberte, talis sit, qualem hucusque obiter ostendi; non parum tamen splendoris eidem accessisse video è purpureo assamento Clarissimi Seckendorffii, qui nullo à me auctoramento accepto volonem sese ultro mihi obtrudit, laureolam quoque è glorioso hoc certamine captans. Quæ præter incomparabilem eruditionem, qualem elogia tua exprimunt, etiam ad nostram causam attulit stantes, in curribus Æmilianos, & Curios jam dimidios, namque minorem Corvini, & Galbam auriculis nasoque carentem. Ac est sane quare cornua sumamus, postquam id genus viri sub signis nostris militare anhelant, ac post totam ætatem in aulis exactam pulvere nostro decori incedere gestiunt. Fateor tamen è viri istius conjunctione solidum me gaudium non percipere. Nam longe languidius rem gerit quam pro lege nostræ disciplinæ, ac pungere quidem conatur, sed telum imbelles sine ictu conjicit, velut, irritare in se adversarium metueret. Nostris autem copiis non congruunt languidi isti pugnatōres, qui modestiæ imitamenta tam anxie exprimere student: sed quo impudentior quisque est & maledicentior, eo digniorem inter heroes meos locum fortitur. Sed & quis gradus in nostro exercitu ipsi sit assignandus haut adparet. Sane privignus meus loco ipse cedere præfractè abnuat; quod hautquaquam generis hinc & dignitatis rationem habendam contendat, sed prout quisque de causa communi meritis sit. Se autem scripto suo nostræ causæ tantum splendorem addidisse, ut vix reprimere ipsum potuerim, quo minus Nic. Beckm. super digniore loco controversiam moverit. Sed & metus est, ne idem nobis eveniat, quod olim Argonautis ad vellus aureum rapiendum profectis, quibus initio Herculem socium adscivisse egregium videbatur. Mox tamen cum ad pareret, quacunque is parte navis consedisset, eam pondere tanti herois deprimi, periculumque esset, ne ista forte pondere in unum latus nimis inclinante everteretur; simul invidia cæterorum glisceret, ne iste & prædam, & totam ejus expeditionis gloriam sibi soli vindicaret, in terram istum exponere satius duxere. Igitur id quoque exemplum imitabimur, & ne prærepta loci prærogativa veteranos nostros duces protelemus ipsum rogabimus, ut certamine nostro exesse dignetur, & alibi gloriæ materiam quærat, cujus ipsi heic exigua spes ostenditur. Nam quæ solidi quid habebant controversiæ ad nauseam discussæ sunt, ac dudum nil aliud nobis agitur, quam ut calumniis & maledictis adversarium obruamus; in quo longe utiliorem navare operam Wildschyffius meus potest, quam vel præstantissimus morionum. Interim pro studio in nostras partes, oblataque opera maximas gratias agimus, ac si à me olim præda inter locios dividetur, eximiam ipsi portionem seponere haut omitremus.

Sed & alios video certatim advolare, ut militiae nostræ nomina dent; quos inter cum primis manus in pugnam pruriunt Anonymo isti, qui adversarium *modestiae castigatione admonendum* suscepit. Ubi non possum non summa animi voluptate perfundi, quod meo exemplo totaliter delirare instituant, ac non secus quam olim tota Græcia bellatores ad oppugnandam Trojam ruant. Quibus sane à propriis rebus multum otii oportet esse, ut aliena curent, eaque quæ nihil ad ipsos attinent; nisi forte in privignum meum invidia stimulat, cui gloriæ confecti hujus belli præripere velle videntur. Quæcunque tamē libido istos agitet, sane voti me jam damnatum duco, ac meo jure vindicare mihi possum verba muscæ illius temoni insidentis; quantum pulverem excitavi! Num autem bellator iste nostris numeris sit adscribendus, in utramque partem rationes sese ostendunt. Sane iste si quis unquam, nativæ latinitatis indolem exprimit, ac Tacitum ipsis cum offibus digessisse videtur, ita ut etiam rebus per se clarissimis tenebras affundere, & sordidos capillos calamistris inurere calleat. Sed quantumvis maximi ipse cothurnos aut grallas suas æstimet, potior tamen mihi privignum mei sribiligo ducitur, quam anxie affectatus iste & contortuplicatus stylus, saltem ad præsentem usum, ubi non nisi de calumniis & convitiis spargendis agitur. Prout merito notabatur vesania illius luxuriosi, quæ excrementa corporis misero auro excipiebat. Et turpe est difficiles habere nugas, ac tristis labor est ineptiarum.

Eo tamen nomine cum primis idoneus nostræ militiae est, quod in eo insigni animi acerbitas, & maledicendi libido relucet, citra quas animi dotes nemo nostris sub signis cum gloria militare potest. Tam insensum enim se adversus virum, nulla quod sciam injuria ipsi cognitum ostendit, velut si dentibus eum lacerare vellet, & præter alia immodesta publicis modestiæ doctor canis vocabulum ita sæpe in ore habet, ut canum præfecturam, quam Teutonici Vogdeiam vocant, vel possidere, vel affectare videatur. Sic ut fœdis animi motibus vel cum privigno meo paria facturum speretur. Nec minus ea virtute, quæ mihi meisque tantopere excolitur, exsplendescit, ut etiam benedicta malevolentiose detorqueat, ac inscitæ subinde quid calumniis suis adspargere calleat. Veluti quando scribit, ipsum in epistola nuncupatoria ad Principem Sveciæ tam inconcinnâ ratione huic blanditum, ut pridianæ atque à Grævia demum familia accepta nuper nobilitatis Svecicam arguat gentem, vilem atque obscuram, ut ceteri è Germania Principes projecto ad Cimmericas tenebras populo lucum splendoremque attulissent, egregie

in nationem, cuius is sumptibus alitur, & praesertim in maximum Regem Trollanae Gentis postremum (Gustavum Adolphum) injuria. Conferamus cum hisce ipsa adversarii verba, ut adpareat, istum in artificio calumniandi ne mihi quidem concedere velle, Reges, inquit, è Gustaviana familia, è cuius ramo Celsitudo Vestra Regia prosapiam ducit, fortitudine & prudenti regimine hoc regnum & hanc nationem ex valde afflictio statu (id enim innuit Teutonicum vocabulum schlechten Zustand) ad magnam gloriam & felicitatem provexere. Ne de aliis assumentis dicam, quibus iste hæc adversarii verba infami arte interpolavit, & quæ in omnium oculos incurrunt, id cum primis turpe est homini ad carpenda alterius scripta pro volanti ignorare, quæ in Suecia vocetur familia Gustaviana; quæ nequaquam à Carolo Gustavo Palatinae stirpis Rege, sed à Gustavo I. è VVastiorum prolapia originem duxit. Par inscitia est Gustavum Adolphum postremum Trollanae gentis dicere cum Trolliorum gens Danica sit, adhuc ibi superstes, quæ & aliquando in Suecia floruit, nunquam tamen ibi sceptro potita. Nec minus ignorasse videtur, gentem Svecicam ab afflictissimo statu, in quem per intestinas discordias & Danorum machinationes prolapsa erat, virtute & felicitate Gustavi I. ereptam. Sed ita cespitare solent, qui tam inconsulto impetu ad atrodendos aliorum labores ruunt. Quia porro profitetur, adversarii scripta sibi tantopere sordere, praesentissimum quidem remedium fuerat eorum lectione abstinere, quibus forte etiam citra ipsum lectores non deerunt. Aut si utique curiositas & cavillandi libido ipsum eo rapiebat, admota naribus particula è privigni mei opere nauseam dispellere poterat, quod nil nisi messem Sabæam spirat. Nescio tamen an nasus tam delicatus nostræ militiæ admodum congruat. Nam si in hoc bello operæ pretium facere velit, necessum fuerit commilitonum suorum scripta evolvere; quæ sane mephitim haut valde delectabilem exhalant. Id quoque habet cum privigno meo commune, quod uti is nuperam adversarii de Christiana religione commentationem è Postillis de promptam mira perspicacia deprehendit; ita & iste Chronicon Svecicum hebdomadariis relationibus non paulo melius magno cum supercilio pronuntiat. Nec dubium est, quin horum in Duumvirorum iudicio omnes eruditi sint adquecturi. Id quoque non possum non summo opere commendare, quod scriptum istud in publicum haut prodiit, nisi prius ab aliquo nostri ordinis aqua lustrali circumlatum. Quamquam enim ipsi nullus pudor erat famosum libellum velut inauspicato in lucem emittere; famelicum tamen bibliopolam Lipsiensem, cui is imprimendus offerebatur, nonnullus conscientiae scrupulus vellicabat, velut tam scabiosi scripti obstetricatione in aliquam flagitii partem venturus esset. Quia tamen lucelli, quod è distractione earum chartarum sperabatur, jacturam facere haut placebat, è nostro ordine adibatur, non mediocri sapientiae opinione turgidus, qui ad probatione sua omnem bibliopolæ dubitationem abstergebat. Quia quidem in re venerationis talaris dignitatis ab utraque parte rite litatum esse agnosco. Nam & in gloriam nostri ordinis redundat ista persuasio, nostram ad probationem etiam flagitiosissimis negotiis venerationem adspargere, & quæ iisdem adhæret labem purgare, at censura theologi accedente libellus famosus non minus turpis esse desinat, quam gratiosa Monarchi illius benedictione accedente immersa aquæ perna inter carpiones referenda erat. Ac non timide muneris theologici leges interpretatus est iste Censor, quod inter has esse agnoverit inutilia litigia serere aut alere, & contumacioribus atque lycophantis pollicem premere. Haut pauciora tamen sunt, quæ mihi, in hoc Candidato nostræ militiæ non parum displicent. Nam mihi cui in conspectu Orbis urere dudum gloriosum fuit, timidi ejusmodi & nimium & circumspecti veritatis confessores parum æstimentur. Et quamdiu nomen mihi tuum incognitum est, dubium est, inter gregarios an ordinum ductores referri debeas. Equidem fama de Sybota quopiam & Napferno sibilat. Sed mihi nomina ex hara aut culina petita non placent. Potius atrident auspicata nomina, qualia Romani in censu aut scripture militum primo ponere loco gaudebant. Ac si è nominibus omina duci fas est quas palmas sibi non promittere debent Josuæ, Nicolai, Valentini? Quibus accenseri posset privignus meus Severinus, nisi quod Cicero de Verrutio dicebat, auda in luto demersa esset. Id quoque plane præter meam sententiam, quod iste in calumniando aut contumaciando modestiam quandam adhiberi posse aut debere arbitratur. Quid enim? iste mihi & theologo, præli, & quod maximum est, Schvartzio præscribere audeat, quousque mihi fatendum & tumultuandum sit? vi in furore & stultitia nihil modicum esse debere, nec cū ratione insaniendum arbitror. Etsi non intercedo, vo minus adversario eam modestiā & moderationem inculces, eiq; persuadeas, venerationis talaris dignitatis se debere, ut licet atrocissimis à nobis injuriis affectus dejectis tamen ad terram oculis velut in bellis oviala adstet, nec vocem adversus allatratores emittere audeat, ne nos forte inter calorem disceptationis mendacii, aut calumniæ vesaniæque convincat. Id quoque omen plane despuendum est, quod adversarium

rium

rium ob me clava prostratum & per triumphu traductum *Schvartzici* cognomentum assumere posse ostendit. Id vero Dii prohibeant, ut cuiquam mortaliū in mentē veniat me cuiquam mortaliū succumbere posse, qui non minus quam Papam fallere me nesciū jactem. Ne quæso me omine tanto prosequere in duri certamina Martis euntē. Accedit quod qui militē scribunt, haut temere assumere soleant, eos, qui contagiosi suspitione morbi laborant, ne forte tota contubernia per istos inficiantur. Atqui è toto scripto patet, miro istū pruriginis genere laborare, cū id unice agat, ut caput ipsi totumq; corpus haut superfunctorie scalpatur. Mihi vero imperatorium haut videtur, munificē militē istius scabiei titillandæ adhibere. Sed quod præcipuum est, si vel maxime suspectæ valetudinis hominem militiæ nostræ adscribere placeret, haut tamen adparet, quænam isti munia sint assignanda. Nam quæ solidi quid habere videbantur controversiæ, ad fundum usque sunt excussæ; ac dudum nil aliud nobis agitur, quam ut centies eructatas calumnias revomamus, ne plane ad silentium redacti videamur. Enimvero ut circa rem ipsam operæ quid conferat ab isto haut affectari video; sed uti frontispicio schedæ præfixa sententia insinuat, *maledictis* duntaxat adversarium impetere instituit; quorum & jam tantum specimen edidit, ut adversarius immodestiæ argui non posset, si scurræ & sycophantæ elogium in os ipsi retorqueat. Cum tamen eas partes privigno meo jam detulerim qui & ita egregiū eo in genere se præbuit, ut improbum sit sperare, abs quopiam tetrius quid proferri posse; igitur vitricalis pietas me prohibere jubet, ne quis tanti ingenii luminibus obstruat. His rationibus in utrumque partem liberatis de consilii bellici sententia pronuntio, istum in nostram militiam adscribi non posse. Quod si autem utique *maledictis* inclarescere cupit, svaferim, ut proprio nomine bellum adversario nostro faciat. Ne tamen latronis, aut nocturni furis more grassari, sed solenne bellum gerere velle videatur necessum fuerit, ut causas belli publico scripto Orbi adprobare conetur; tum ut facialem ad res repetendas prius mittat, amicæq; compositioni paratum sese ostendat. Ubi omnia æqua repudiata fuerint, tunc demum caduceatur aliquis mittendas fuerit belli indicendi causa, cui muneri commodissime videtur adhiberi posse è muribus Homericis *Embalichytros* Tyroglyphi filius. Hoc modo & nobis nostra præda, & ipsi sua illibata manebit; nec minus ingruenti è diversis partibus hoste tandem aliquando succubiturum adversarium spes est.

Enimvero me circa asperandum bellum quam maxime satagentem non parum refrigerat *Slevogtius* quidam Jenensis, qui somnia sua, quæ in *parnasso* vidit, nobis recitat, ac judicia sapientum, quos inter is hæctenus illustre nomen gessit, interprete *Melanchthone* promulgat, lepida admodum inventione, & cui parem respublica literaria ignorat, nisi quod nonnullos *Lipsii* simiã cavillari in audio. Scilicet nunc demum *Tertius è celo cecidit Cato. Felicia tempora, quæ te moribus opponant; habeat jam Roma pudorem.* Sed credas mihi velim, mi *Slevogte*, nil affectata tuæ gravitate putidius est. Nam mihi meique similibus, ut *Curios* simulemus, ipsa vestium forma decorem conciliat, quem tu aliique breviori patilio, & quod totum nequam tegere non potest, si imitari conentur, æque ridiculi videbuntur, ac si gravis persona simiæ agenda detur. Ac metuo, ne tibi usu veniat, quod *Musonio Rufo* apud *Tacitum*, studium philosophiæ & placita *Stoicorum* æmulato, qui cæptabat permixtus manipulis bona pacis ac belli discrimina differere, armatos monere. Id plerisque ludibrio, pluribus tædio: nec deerant qui propellerent, proculcarentque, ni admonitu modestissimi cujusque, & aliis minitantibus omisisset in tempestivam sapientiam. Ac sane mirum est, quomodo tam modicum per vigilias operæ pretium facienti ita lepida commenta per somnum obvenire potuerint, ni dicere velimus, inter auditorii solitudinem somnum aliquando obrepisse, ibique tot per annos compressam in ventre sapientiam uno impetu erupisse, postquam nemo eandem audire dignatus fuerat. Satis tamen video, quæ parte calceus ipsum urgeat. Nimirum è meo bello compendiarie via ad claritatem nominis grassari cupit; sed declinandis vulneribus in caduceatoris habitum deformatur, quasi pacis inter partes conciliator. Ast tam vili pretio isti non comparabitur gloria, quæ tot cicatricibus mihi emta est. Ac quo diutius eundem contemplos, eo ignavior mihi videtur, de genere blandimento hosti adrepens, ut furtivam sicam vibrare possit. Quod genus pugniæ cum latrocinio simile sit, partes nostras apertum furorem professas infamaturum; si utique manipulis meis admiscendus fuerit, ad modum *Sangæ* apud *Comicum* non nisi peniculo portando idoneus habebitur, qui abstergeat vulnera. Sed & ita ambiguum se gerit, ut ab utra parte stare ipsi placeat vix dignoscere detur. Atqui si me, privignumque meum & alios mearum partium maledicendo & calumniando modum excelsisse arguere audeat nosse debet, temerarium valde esse credere à mei fastigii hominibus patrari quid posse reprehensione philosophastri dignum. Nam quantumcunque insaniamus id omne obtentu sacrosancti muneris, veritatisque orthodoxiæ vendæ excusatur, & quo magis ad infamandum & perdendum adversarium incubuerimus, eo confpe

61055

Etiore Zelo domus Domini flagrare censebimur. At si adversario pertrahere possint, ut vel plane obmutescat, vel tela nostra molli duntaxat brachio repellat, magnam quidem gratiam a nobis iniverit. Sed vereor ne oleum operamque circa illum perdat, cui fixum sedere novi, ob terriculamentum togæ nostræ existimationem suam haut proderet. Nec dubito, quin idem huic, quod multis antea ingesturus sit: Sibi nunquam propositum fuisse ullum mortaliu. n. lacescere sed spartam, quam tunc nactus fuerat, pro virili ornare studuisse. In studiis tractandis in cuiuspiam veteris Magistri verba jurare dedignatum; nec piaculum duxisse pedem ulterius proferre conari, quam qua vulgi vestigia viam calcaverant. Mox cum cæteros circa se paululum a tergo relinquere velle videretur, invidiam in ipsum exortam, quæ mea ac socii mei Nic. Bockmanni opera eruperit. Eo gravius autem ipsum nostro scelere commotum, quod non tam eruditio quam salus sua impugnaretur, impactis gravibus circa dogmata theologica erroribus in ea regione, ubi talia ludere non licet. Ac eo fervidius repelli debuisse criminationes, quod metas esset, ne levi brachio rejecta agnita viderentur. Simul sycophantarum artibus grassantes haut parvum tractari, sicut cum eruditis & honestis viris agi decet. Nec minus styli indolem ad eorum, qui ipsum impugnarunt captam attemperatam. Nam Bockmannum non rudissimum solum & pessimum mortaliu, sed & morionem professum fuisse. De Gesenio cum fato functus sit, silentio involvi. Velthemium nil nisi vocem fuisse, non qualem lusciniæ edit, sed qualis crebro ante portam Thomanam apud vos auditur. Strimesium, & Zentgravium non habere, quod querantur, quibuscum rationibus certatum. Albertum asperius habitum non ideo tantum, quod easdem mecum artes adhibuerit; sed & quia vitilitigandi finem nunquam videtur facturum. Et cum jam è finetis prorepentes scarabæi ipsum circumstrepant, (etiam me non monente privignum meum indigitari intelligis;) quid mirum, si & placidissimi vir ingenii asperioribus talitris importuna rostra protelet. Uti autem ad defensionis innocentiam non necessum est ictus ab adversario intentatos duntaxat eludere, sed & hunc inflictis vulneribus debilitare haut nefas habetur: ita in literario certamine non objecta solum diluere satis est, sed & importunis censoribus proprii navi deteguntur. Tum uti in bello qui venenatis telis utuntur, durius quam honesti milites tractantur; ita qui calumniis, mendaciis, verborumque ac sententiarum malitiosis corruptelis & interpolationibus rem gerunt indignari non debent, si ista omnia propriis vocabulis exprimantur, adpersis quoque jocis & scommatibus adpersis ne id honoris iis exhibeatur, velut suis tumultibus ipsum animi quiete excusserint. Equidem dolendam esse conditionem eorum, quibus cum per totam vitam nil aliud actum sit, quam ut publico interviant, ea gratia rependitur, ut à nanci hominibus convitiarum & calumniarum sentina publice perfundantur; ferendam tamen eam virtutis sortem; ac istas molestias abunde pensari tum optimæ voluntatis conscientia, tum bonorum favore & iudicio & quod latratores istos nullum aliud præmium maneat, quam ut improbitas eorum publicæ detestationi exponatur. Cum igitur à neutra parte magnam videatur gratiam initurus, svaserim, ut macilentam tuam sapientiam incassum ne prodigas, tuarumque rerum fatagas, ac solidis potius artibus inclarescere instituas, quam ut profligati dudum belli gloria accessio fieri velis.

Denique & audio VVitebergæ diaconum quendam male sano capite huic se certamini obtrudere conatum. Nomen non succurrit; credo Hartungius, an Axungius vocabatur. Qui & palam è cathedra sacra adversarii nomen, egregio in publicum exemplo exprimere non erubuit. *Quid Domini Doctores facient, audent si talia fures?* Sed non est quod credat, ideo se à me in societatem sacri nostri commilitii adsciscendum. Delectus sane bellatorum est habendus, ne omnia purgamenta suorum ordinum in hanc militiam velut in sentinam confluant. Igitur res tuas age, mi diacone, ac vide ut ita delires, ne aliquando toga talari, & fistuloso collari exuaris. Ea enim sola sacerdotale quid præ se ferunt; iisdem detractis quantus quantus balatro es. Nam quod putas adversario meo curæ fore, quid tu è ligno tuo gannias, frustra es. Novi hominis ingenium. Qualis ipsi ego habear, tantus Præsul è scriptis ejusdem judicare potes. Et tamen tu longe infra privignum meum mihi æstimandus videris.

Hæc habebam, mi privigue, quæ circa nostra, sociorumque scripta monenda videbantur; quæ ideo publico non invidenda judicavi, quod vix credam adversarium ita prodigum temporis sui fore, ut iisdem discutiendis horas aliquot impendere velit. Eo igitur jam demum ad silentium redacto, plenis faucibus io pæan! à toto nostro exercitu exclamandum fuerit; quem bello feliciter confecto, præda onustum sacramento jam exsolvo. Sed mihi fascibus depositis ad privatam vitam redituro volupe erit decora mea tecum recensere, mutuosque plausus dare quod unus alteri amplum satis malitiæ ac ruditatis theatrum sit tuturus. Bene vale, meam delictum, nate, meæ vires, mea magna potentia! Dabam Slesvvigæ è palatio meo Episcopali d. 18. Augu.

IOSUA SCHWARTZIUS D.